

Máátiyu

Ítuma yauwéqma tiwiraí-nákóní títaubikoni anáábútáátí yíwíqá

¹ maannáma Ítuma yauwéqmataa tiwiraí-nákóní anáábútááe. Ítuma minná Tébitin-annabikene ánibo Tébitima minná Áabaraan-annabikene.

² Áabaraama minná Ááítekimma aboáé. ánibo Ááítekima Yáakobomma aboáé. ánibo Yáakoboma Yútaamma wení ábâqawaayugaraqa yeqtí yiboáé.

³ Yútaama Pérêtiyaa Téraati yiboámíye. ánibo yinóama Táámaae. ánibo Pérêtima Étaronimma aboáé.

ánibo Étaronima Aráámma aboáé. ⁴ ánibo Arááma Aammínataamma aboáé. ánibo Aaammínataama Náátonimma aboáé. ánibo Náátonima Tárámonimma aboáé.

⁵ ánibo Tárámonima Bóáatima aboáé. anóama Aréaabie. ánibo Bóáatima Óbétimma aboáé. ánibo anóama Arútie. ánibo Óbétima Yétimma aboáé. ⁶ ánibo Yétima Tébitimma aboáé. Tébiti kínima máqte-marucaq yabíkái-kawaanare.

ánibo Tébitima Tórómónimma aboáé. anóama naayóbáqa Yúrááiaama ánákoma máqe-uraimanibo Tébiti moyámmá yabitiráine. ⁷ ánibo Tórómónima Aréábóamma aboáé.

ánibo Aréábóama Abááiyamma aboáé. ánibo Abááiyaa Étaamma aboáé.

⁸ ánibo Étaama Yeótabatimma aboáé. ánibo Yeótabatima Yóraamma aboáé. ánibo Yóraama Utááíamma aboáé. ⁹ ánibo Utááía Yótáamma aboáé.

ánibo Yótáama Éaatimma aboáé. ánibo Yótáama Étékááiyamma aboáé. ¹⁰ ánibo Étékááiya

Manáátaamma aboáé. ániibo Manáátaa Émonimma aboáé. ániibo Émonima Yótááíamma aboáé. ¹¹ ániibo Yótááíama Yekóniyaa aboágáráq ábâqawaayugaraq yeqtí yiboábóana mi-kánáábíma Ítiráaeo-wayukama Bébírôniq móma ánná urááe.

¹² yemá Bébírôniq móma ánná owana Yekóniyaa Téyaatiomma aboámá máqe-uraiye. Téyaatio Térúbabeomma aboáé. ¹³ ániibo Térúbabema Áábiutimma aboáé. ániibo Áábiutima Irááíakimma aboáé. ániibo Irááíakima Étomma aboáé. ¹⁴ ániibo Étoma Tétokimma aboáé. ániibo Tétokima Ékimma aboáé. ániibo Ékima Éríútimma aboáé. ¹⁵ ániibo Éríútima Éríétaamma aboáé. ániibo Éríétaama Máátaanimma aboáé. ániibo Máátaanima Yáakobomma aboáé. ¹⁶ ániibo Yáakoboma Yótêbimma aboáé. ániibo Yótêbima Máríamma awaikóé. ániibo Máríama Ítumma marákáraiye. miráitata yemá Metáíya yauwéqmataa tiwirái-naré téta áwîqa kéyaae.

¹⁷ miráitata Áabaraani máqten-anna-wayukama mamé yewana aqtóráqá Tébitikaq iráamma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboama máqe-uraae. ániibo máqtemma Tébitin-anna-wayukama máeta mi-kánááráqá Bébírôniqa ánnáma mó-uraama minnáma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboae. ániibo yemá Bébírôniq ánnáma mó-uraa-kanaarake Metáíya Ítuma mikáq pááq-uraimma minnágaraq mamá máqtemma tiyááka umá kaayaqté-kaayaqte-yiboae.

Máríama Ítumma marákáraiye.

¹⁸ Ítuma yauwéqma tiwirái-nákóní wataáma pááq-uraimma mirá-uraiye. anóama Máríaae. yemá Yótêbiqtaba mayaíkáae téta aúyarakaraane.

miráitata yenákámá mórabi íma uréire urááye. miráitata aónaama Áánúqtuni Aokaq-Áágómá Máriaakaq awaamérîq itanabóana ámûkarariq uráíye. ¹⁹ awaikómá Yótêbi wemá íraqôn-auyanakaraqnapoana ánáakoma Máriaama abarokáq timá agaeráq akaí-ááqá íma ítaraiye. miráitana wemmá aúpáq kaayonébáké waqtuwánéna aúyánámmá ítaraiye. ²⁰ Yótêbima minnýyaba aúyánámmá itáíq-itaiq kéitana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq irena mi-káqtó-nákómá maará-tiraiye: “Yótêbio, Tébitin-annabike-nako, emá enánáakoma Máriaama mayaiyábá ikatîqa íuwo. itaao. min-íyápómá áyáqnobaqo máin-iyapoma minná Áánúqtuni Aokaq-Áágómá ámikaiye. ²¹ wemá inaamaí-íyápómá marakániye. miráinaama wení áwîqa Ítue té áwîqa yamámiyo. min-áwíkóní áaimma minná. wemá wení aarawaamá otaa-qtátáápí máapoana yemmá yiwirániye.

²² maami-máqté-qtátááqá pááq imá minnáma uyátárai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq téna maamin-áíkómá arammá iyaíno tiráine. ²³ itáaro. mórana aúgen-inikoma ámûkarariq kéena iyápóma inaamaímá marakániye. miráinata wení áwîqa Imáánuerie téta áwîqa yamáminoe. min-áwíkóní áaikoma mirá-uraiye. ‘Áánúqtuma ketáátê máíye.’” téna naayóbáqá Áánúqtuni amuné-nákómá tiráine.

²⁴ ánibo Yótêbima aú waguré máqena itó-urena uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma timáminiq uráíye. miráitana Yótêbima wení ánáakoma mamá íraqônîq umá ákáráye. ²⁵ miráimanibo Yótêbima Máriaate

íma naté náuraayana inaamaíma marákáraiye. min-iyápógóní áwîqa Ítue téna Yótêbima yamá ámikaiye.

2

Îtumma marákáraiye.

¹ Êrôtima anó-kinimma mái-kanaaraq Máriaama Îtumma Bêqteremubaqa Yúria-marupaq marákáraiye. ániibo min-iyápómá marákátuwaitata anaaékaqa wiyóqtábá Ítaraa-kayukama aabaúma utaipáké Yérútáarebaq iréta maará-tiraae: ² “aúgen-iyapoma pááq imá Ítiráaeo-wayukati kínimma mánin-iyapoma náakaraq máiyó? ketáamá wení wiyókómá aúge-kinimma pááq itana awaaméqá immá aabaú utaipáké aónatuweqtaaboataa ketáá wekáq nunamummá timákanataa kéyune.” téta tirááe. ³ Êrôtima kínima min-áímmá ítátuwena wemá áaqa karáiyé. máqtemma Yérútáare-wayukagaraq iyánáaq urááe. ⁴ Êrôtima máqtemma anón-i-wayukama mamá káikuyikena uyáta-maqma anó-monoq-wayukagaraq áikuyikarena aamma aúmatan-aimma yirááti-wayukaboana wemá ítama aónaraiye: “Metáíya yauwéqma waayúkama yiwiránîn-naqa náakaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkámá tiráamma pááq ínáyô?” téna ítama yimónaraiye. ⁵ miráitata yemá timá-ameta:

“maakáq Bêqteremubaqa Yúria-marupare.” téta timá ámikaae. naayóbáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maará téta aúbabi agatááne:

⁶ “keráwáqá Bêqteremu-wayukao, Yútaa-wayukati marabáqá máamma paá-marukaqa íma mááe.

keráwáqtí márûpake anómma yabíkái-naqa pááq íniye.

miráínana wemá ketí Ítiráao-wayukaraq yabiíniye.” téna naayóbáqá tiráine. ⁷ miráitana Érótima aabaú utai-náúkápáké wiyóqtábá ítaraa-kayukama yaákarena aúpáq yááyaraiye. ánibo wemá miráitana mi-káyúkáráq ita-ita umá káonena: “mi-kíyóqá pááq-urai-kanaarakemma náaraq-uma-kanaawaq yáuraiyo?” téna ítama yimónaraiye. ⁸ yimónatuwena Érótima mi-káyúkámá timáyíkáitata Béqteremubaqa kégowana tiráiyie: “keráwáqá uréraq min-iyápóyábá abáá-uma arútáaro. ánibo keráwáqá aónamareqa ketôpaq yauwéqma má-tima-timero. miráinaq kegáráq uréq wemmá omáqá aónanune.” téna tiráiyie. ⁹ ánibo yemá kínin-aama ítátuweta kóuraae. aapaqá kéowana maami wiyóqá aabaú má utaipáké aónaraa-waigoma mi-káyúkátí áqnáabaq wéqéna min-iyápómá máikaq ko máqe-uraiye. ¹⁰ wiyóqá káonaawana íyakoma íraqôniq uráiyie. ¹¹ miráitata min-náúpáq uyábéketa min-iyápógáráq anóama Máriaakaraq aónatuweta yemá awáúteta yiraayutaúmmá ayéta min-iyápógómmá omáqá aónaraae. ánibo yemá yeqtí kápiq-unamma ótureta yimuqá marakéta yaímma-yataaqa ámikaama mónekaraq íraqôn-akuqa i-kánámá íraqôn-akuqa i-mátáwékáráq ámikaae.

¹² áaqibo kainapáqá Áánúqtuma mi-káyúkámá timá-yimena Érótinopaqa yauwéqma íoro téna timá yímikaiye. miráitata yemá óq-apake yaútúmeta yetí naaópaq kóuraae.

Yótêbigaraq ánáakogaraq yenákátí iyápógaraq

Íqtîbibaq kóuraae.

¹³ wiyóqtábá ítaraa-kayukama yeqtí naaópaq kówana uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Yótêbinopaq kainapáq kukéna timá ámikaiye: “emá itóé iyápógaraq anóakaraq yiwíqme péqmare Íqtîbibaq kóaa. Érôtima iyápó abáá-uma ikamínénaboana abáá kéibo mibáq Íqtîbibaq márenaq keqnáámmá kemá timáménaa ‘kóaa’.” téna timá ámikaiye. ¹⁴ ánibo Yótêbima mikáké páátákáá itó-uma min-iyápógáráq anóakaraq yiwíqmena min-nókáámá Íqtîbibaq kóuraiye. ¹⁵ Yótêbima Íqtîbibaq máqe-urai-kanaaraq Érôtima pukái-kanaabima Íqtîbibake yeqtí máápaqa kóuraae. miráitana uyátárai-nakoma amuné-wáyúkátí yóyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraine: “ketáanikoma Íqtîbibake yíkáae téq wemmá ááyaraune.” téna agamatán-áúbábí tiráine.

Érôtima titata yemá netuqyaa-nóiyápómá yíkamma pukáane.

¹⁶ ánibo íbêqa Érôtima ítaraiye wiyóqtábá ítaraa-kayukama aabaú utaipáké ye-káyúkámá Érôtimma amaníqá makááe. miráitana Érôtima anómma áyámma umáguraiye. wemá yaímma-wayukama timá yíkáitata Béqteremubaqa yaímma waaqókáq-márúpákégáráq inaamaí-iyápóráq áiqma yíkakaama miráuma pááqya-noiyapoma kaayarábi móra-karitimaatima yáurai-noiyapoma áiqma yíkakaae. minnáyababoata yíkakaae. wiyóqtábá ítaraa-kayukama Érôtimma timá ámikaamma áqnáabaqa wiyóqá aónaawana kaayaq-kárítímáátímá yáuraine.

¹⁷ miráitana naayóbáqá móra-aimma Áánûqtuma tiráimma móra amuné-náqá Yérémaaiiani óyaukaq tiráimma áráimma pááq uráiyé. maará-tiraine:

¹⁸ “Aráámaa-marupake móra-aimma Ítáawana min-áikómá anón-ibiqá yaréta

Arétéroma wení iyápóyaba ibiqá kéyarainatama aarawaamá íma kanaaraq mamá áyáqa paru ínóe.

máqtemma wení iyápóma pukurááwanaboana ibiqá kéyarainata

aarawaamá wenáyaqa íma mamá paru ínóe.”

téna Yérémaíya naayóbáqá tiráine.

Yótêbigaraq ánáakogaraq yenákátí iyápógaraq yauwéqmeta irááe.

¹⁹ anaaékaqa Érótima pukitana Íqtîbibaq uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma kainapáq Yótêbinopaq kukáiyé. ²⁰ mi-káqtó-nákómá maará-tiraiye: “emá itóe iyápógaraq anóakaraq yiwíqme Ítíráaeobaq yauwéqme kóaa. wemá min-iyápómá ikamínéna i-náqá áqa pukuráiyé.” téna tiráiyé. ²¹ miráitana Yótêbima iyápógaraq anóakaraq yiwíqmena Ítíráaeo-marabaq yauwéqme kóuraiye.

²² miráimanibo wemá itáimma Áákéreatima Érótimi ánikoma aboání náapaamma mayéna anónnáma kínimma Yúria-wayukabi máqe-urapoana Yótêbima min-áúkápáq wiyábá ikaŧiq uráiyé. miráimanibo móra kainapáqá Áánûqtuma Yótêbimma ámááma ámikaitana Káárirí-aukapaq yiwíqmena kóuraiye. ²³ wemá móra-marúqa Náátárêtibare te-márúpáq ko máqe-uraiye. miráitana naayóbáqá Áánúqtuni amuné-wáyúkámá

agatáán-aikoma áraimma pááq uráíye. maará-tiraane: “yemá Náátárêtibake-nare téta tínóe.” téta Metáíyaqtaba tirááne.

3

Yóáanema nommá perái-nákómá watáama tiráíye.

¹ mi-kánááráqá Yóáanema nommá péqyikai-naqa pááq uráíye. ánibo wemá Yúríabaq kaqmáapaq máena watáama tiráíye. ² wemá maará-tiraiye: “keráwáqá tirummá waéráaro. Áánúqtuma yabíkái-kanaama waaqókáké káiye.” téna tiráíye. ³ maamin-náqá Yóáaneqtaba naayóbáqá Áánúqtuma amuné-náqá Áítáíyan óyaukaq tiráíne. minnáma maará-tiraíne:

“waayúkama íma máa-kaqmaapaqa móra-nakoma anókaq ááyama kétiye. ‘uyátárai-nakoni aammá yokaa oro.’ ”

téna Áítáíya naayóbáqá yirummá waeraíyábá tiráíne. ⁴ Yóáanema móra oótiraa-kamma káámogoni áyáuraq wáqtôma tarôq umátamma itokéna aúkáapi purumakaakóní áúraq tarôq umátan-amurannama umátokaine. ánibo wemá karaanóbáké yaatárugaraq uwon ámûkaraq néwaine. ⁵ mi-kánáábímá yaímma-wayukama Yérútáárebake Yúríabaq-wayukama yaímma Yótaanokoni waaqókáké-káyúkágáráq Yóáanenopaq irááe. ⁶ miráitata yemá yeqtí kúmiq-yataaqtaba wemmá tímá ámewana Yóáanema Yótaa-nopi nommá péqyikaraiye.

⁷ Yóáanema aónaimma netuqyaammá Pérati-wayukagaraq Táátûti-wayukagaraq nommá peránátaae téta yewana wemá tiráíye: “keráwáqá

iraakabayaakón áráakawaqa mááe. náawaq titaráq keráwáqá Áánûqtuni áyamma anaaékaq ínîqtabama kanaaráq péqmare kóino? ⁸ keráwáqtí kúmiq-yataapike tirummá waékáunataae téraq keqtaámá tiráátero. ⁹ Áánûqtuma maamin-óqtánápó mamá kanaaráq Áabaraani iyápóma aúqyikanipoaq ‘Áabaraama ketáái tináábúóé.’ ítero. mirá tíyakakemma táí-meyamma ímayanoe. kemá keráwáqá kétima-timune. ¹⁰ yaagóní áaipima Áánûqtuni kummá yáúkáiye. miráipoana máqte-tagoma arammá íma iyáinatama ayáama kunnápó áaipike agáutuweta irabí agatúwáánikaa umá agatuwánóe. ¹¹ kemá Yóáanema nonnápó keráwáqá kébetikaune. mirá éqa ketáá tirummá waeráunataae téq kétiraateqtaae. miráimanibo móra-naqa tinaae yínîn-nakoni akoqnáágoma ketí akoqnááma uyátáraiye. kemá íma kanaaráq umaataráunaboaq wení aítuq-anaama múte mayánúne. awaaméqá keráwáqtí kúmiq-yataapike waeraígáae téq kemá nopí tíkaraunamanibo wemá keráwáqá Áánûqtuni Aokaq-Áágópí tikániye. náayubi yeqtí kúmiq-yataapike íwaeraiyanama yemmá irabí yíkarainana iragómá yeqtí kúmiq-yataaqa kamá kautíniye. ¹² wení ayáápimma yáumma matokéna wítima kugébatuwaniye. miráumatuwena wení wíti-naupaqa wítima mamá áíkuiniye. miráimanibo wítigoni átima iramá káiq-kaiq umá kain-irabí agatuwániye.” téna Yóáane Áánûqtuma kugébama agatuwánîqtaba tiráiyé.

Yóáanema Ítumma nommá pérakaraiye.

13 mi-kánááráqá Îtuma Kááriri-maruqa yuwéna Yótaa-nopaq uráiyé. Îtuma Yóáanenopaq uréna Yóáanema wenayáápíke nommá pétikaikaae téna uráiyé. 14 miráitana Yóáanema aúyánámmá ítáimma íma kanaaráq umaatarénaboana Îtumma nommá pérakane kéena tiráiyé: “kanaaráq emá kemmá nommá pétikanone. nôraq itaawáq ketôpaqa kéyeno?” titana 15 Îtuma yauwéqma tiráiyé: “ibáqyuwaa. mi-kánááráqá miraráá óyáae. miráoyanama máqte-qtataaqa Áánûqtuma akáinaiq óyúye.” mirá titana Yóáanema Îtun áama waréna wemmá nommá pérakaraiye.

16 Îtumma nommá pérakatuwaitana páátákáá nopíké yuwéna aabayámmá ígitana aónaimma Áánûqtuni Aágoma kukáimma miráuma móra-numama máagoraa umá kukéna Îtukaqa ku máqeuraiye. 17 ánibo móra-aikoma Áánûqtunopake tiráiyé: “maannáma ketáanikoe. kemá weqtábá ôriq umá kétékaiye. ketí tíyakoma weqtábá íráqôniq kéiyé.” téna tiráiyé.

4

Tááqtaama Îtumma makáqma aónaraiye.

1 mi-kánááráqá Aágoma Îtumma awíqmena waayúkama íma máa-kaqmaapaq Tááqtaama makáqma aónaikaee téna uráiyé. 2 miráitana Îtuma kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-wagaagaraq kaayaqté-kaayaqte-tiyaaka-nokaakaraq aáwaqa íma yaráiyé. miráitana anaaékaqa Îtumma áama yaráiyé. 3 Îtumma makáqma aónai-naqa Tááqtaama waaqókáq-amakaq

iréna tiráiyē: “emá Áánûqtuni áanikomo máemoema emá tinata maaráin-oqtakoma waéqma yammá auraíno.” téna áama yaitana naíkáae téna tiráiyē.

⁴ miráimanibo Ítuma yauwéqma tiráiyē: “Ímiye. Áánûqtun-aama agamatá-kánnáágómá maará kétéye.

‘aáwakoma wenamáa waayúkagomma

matúq-matuq umá

mái-auwaraimma íaminiye. ímiye.

máqten-aimma Áánûqtun óyaupike yínna-aikake

waayúkama matúq-matuq umá

mái-auwaraimma mayánóe.’

mirá kétéye.” téna ⁵ Ítuma mirá-timatuwaitana Tááqtaama Ítumma awíqmena aokaq-márúqá Yérútáarebaq uréna anó-monoq-nakoni ámûraaq mó-ito-umakaraiye. ⁶ ánibo Tááqtaama Ítumma

timá ámikaiye: “emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaaráq maakáké yaúme memapí metenanamá móra-yataakoma ayáámá íayakaniye. Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá mirá kétéye.

‘Áánûqtuma wení kaqtó-wayukama timá-yiminata

emmá iyáánapo yáqtokaiyana

móra-oqtakoma enaítaupimma íataraniye.’

mirá kétéye.” téna Tááqtaama tiráiyē. ⁷ Ítuma Tááqtaamma yauwéqma timá ámikaiye: “ááqibo Áánûqtuni agamatá-kánnáágógáráq maará kétéye. ‘uyátárai-nakomma íma makáqma aónaao. wemá minná ení Áánûqtue.’ máqtemma keqtaáyábá mirá kétéye.” téna Ítuma tiráiyē.

⁸ Tááqtaama mikáké Ítumma awíqmena mórama uyátárain-anuraq utáiyé. ániibo Tááqtaama wemá máqte-qtataakaq yabíkái-qtataaqa káraatena wení maa-márábín-íráqó-qtátáákáráq aráátiraiye.

⁹ miráitana Tááqtaama Ítumma timá ámikaiye: “emá araayutaúmmá ayé kekáq nunamummá timá tíkénaqa kanaaráq maami-máqté-qtátááqá emmá aménúne.” téna Tááqtaama tiráiyé. ¹⁰ Ítuma wemmá timá ámikaiye: “Tááqtaao, emá paábaq kóaa. Áánûqtuni watáa agamatá-kánnáágómá kétiye.

‘emá uyátárai-nakokaq nunamummá tiyo.

minná wemá ení Áánûqtue.

wenamáa wení mayaímá mayaa.’

máqtemma keqtaáyábá mirá kétiye.” téna Ítuma tiráiyé.

¹¹ miráitana Tááqtaama Ítumma ayuwéna kóuraiye. ániibo yaímma Áánûqtuni kaqtó-wayukama Ítumma aayáqtáa-kanaama aáwaqa íma naráitataboata yemá ya áwáqnaa urááe.

Ítuma Kááribaq áaimma átama mayaímá matáiyé.

¹² Ítuma ítáimma Érótimma Yóáanema aabi mayákáitataboata wemmá ánná-naupaq ákáraae-aimma ítátuwena mikáké Kááriiri-marupaq uráiyé.

¹³ ániibo mikáké Náátárêtibaq yuwéna Kápéranabaqa ko máqe-uraiye. Kápéranabaqa Kááriiri-nokaayukoni áwábaq Yáakoboni áanikoratama Tébirunigaraq Náábataarigaraq yeqtí min-áúkápáq wáiyé.

¹⁴ miráitana móra-aimma Áánûqtuma amuné-náqá Áítáiyani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráiyé. maará-tiraiye:

15 “Tébirunini-marukaq-wayukao,
Náábataarini-marukaq-wayukao,
únókááyúkóní áwábaq uréna
Yótááni-nomma aqtátuwena
maami Yéqtaaeo-wayukama mibáq kémae.
yeqtí Kááriri-marukaa-marure.

16 yema kumayuq-yátáápi kémaeta
anón-omma kamá tágaimma aónaraae.
aarawaamá yemá puí-yátáákóní amakaq máiyana
yekáqá ómmá táganiye.”
téna Ááitáia agamatá-kánnáábí tiráine. 17 mi-
kánááráqá Ítuma áaimma átáma átê-wataama
Áánûqtuqtaba tiráiyé. wemá maará-tiraiye:
“Áánûqtuma yabíkái-kanaama waaqókáq kéibo
keráwáqá tirummá waéráaro.” téna tiráiyé.

*kaayaqté-kaayaqte-wayukama Ítun anaaé wáraa-
kayukama yááyaraiye.*

18 Ítuma Kááriri-nokaayukon-awabaq uréire
kéena wemá kaayaq-wátámá yimónaraiye.
Tááimoniqtabama óq-awiqa Pítaae téta kéyaae.
ábâkoma Áánarue. yenákámá aati-aatimá
nokaayúpíké kúqônnapo noyááqa yamá kéyabiteye.
19 Ítuma yenákámá timá yímikaiye: “kenákámá
ketinaae wáraakao. miráíya kemá waayúkama
yabitimáe ketôpaqa í-ááímmá tiráátenune.” téna
tiráiyé. 20 ánibo yenákámá páátákáá noyááqa
yáqtorai-kuqomma yuwéta Ítun anaaé wakááye.

21 wemá keqnáámmá kómare kéwena káqomma
yewátámá Yêmitima Yéberimma áanikogaraq
Yêmitima ábâkoma Yóáanekaraq ko yimónaraiye.
yenákámá únópí-káárébi yetibomá Yéberigaraq

yenákámá máeta kúqômma mamá aruta-aruta urááe. ániibo Ítuma mi-kááyáq-nákámá yááyaraiye. ²² páátákáá min-nákámá únópi-káárégáraq yiboákáráq kéyuweta Ítun anaaé wakááye.

netuqyaa-káyúkábí Ítuma mayaí matáíye.

²³ wemá máqtemma Káárirri-aukapaq uréire kéena Ítuma mibáq yeqtí monoq-náúpáq yiráátiraiye. ániibo Áánûqtuma yabíkái-waigoni átê-wataama kêtima-yimena máqtemma karí-wáyúkámá mamá kátobamayikena máqte-qtataakoma aarawaamá mamá táíq i-qtátááqá mamá arútáyikaraiye. ²⁴ Ítuni watáagoma máqtemma Tíríaaq-aukapaq uráíye. miráitata máqtemma ókon-oko-kari-wayukama yíqa ôriq umá i-káyúkámá táí-aagoma yirunóbáqá máikayukama waayúkama iyáátánaa yúma aráákagurai-kayukama máqtemma yiwíqme irááe. mi-káyúkámá yiwíqme yewana Ítuma mamá arútáyikaraiye. ²⁵ ániibo netuqyaa-káyúkámá Kááriribakemma Tekááporitiq-aukapakemma Yérútáárebakema ópakemma Yútaabakekaraq Yótaa-nopaq uráin-aukapakema netuqyaammá Ítun anaaé waqmé urááe.

5

Ítuma anuraq watáama timá yímikaiye.

¹ Ítuma aónaimma netuqyaa-káyúkámá kéyeqtaba anuraq utáíye. wemá mikáq maraq máitata wení iyápó-annama wenôpaq irááe. ² ániibo Ítuma mi-káyúkámá watáa timá-yimena tiráíye:

- 3 “mi-káyúkámá Áánûqtuma áwáqnaa ínîqtaba kéeta wemá yabíkái-marupaqa mánoqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- 4 mi-káyúkámá ibiqá kéyareta máe-kayukama Áánûqtuma yetí íyaqa mamá paru ínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- 5 mi-káyúkámá yeqtí yíwîqa márûte yuwéta yíwîqa íma mûte yaúyô-kayukama Áánûqtuma timá akoqnáá urái-qtataaqa yemá mayánôqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- 6 mi-káyúkámá Áánûqtuma ákái-qtataariq ónáae te-káyúkámá yemmá Áánûqtuma ógiqma yimínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- 7 mi-káyúkámá káqo-kayukayaba paru-yátááqá yimíya-kayukama Áánûqtuma yemmá paru-yátááqá yimínîqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- 8 mi-káyúkámá íyaqnobaqa íráqôniq kéi-kayukama Áánûqtumma yemá aónainoqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- 9 waayúka aúkápimma mi-káyúkámá mamá kaayoné-í-ááímmá tarôq kéo-kayukama Áánûqtuma ‘ketí iyápó-annae.’ téna timá-yikaniqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- 10 mi-káyúkámá Áánûqtuni arupú-amma kéwareta miráiyakake mamá táíq umáyikaiyatama Áánûqtuma yabíkái-maruqa minná yeqtí márûqa wáníqtababoata yemá yimuqá kémaraae.
- 11 yemá aónáiyama keráwáqá ketinaae kéwaraiyata keráwáqá táí-aimma timá-tiketa waqmqá paábataa

éta kaaqaari-túbí maréta keráwákáq kéqokeriq kéowaqa keráwáqá timuqá maqmé kéuyoe. ¹² miraráá umá yemá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá áqnáabaqa waqmá táíq umáyíkáawata móra-mora urááne. keráwáqtí týakoma íráqôniq kéinaraq timuqá máráro taákaq máráro. keráwáqtí anó-meyamma Áánûqtuni márûpaqa wáíye.

waayúkama úráá kamá tágama mááe.

¹³ keráwáqá miráuma maa-márábí-káyúkátí úráá kamá mááe. miráimanibo úgóní akoqnáama paábaq kóinataama nôraq onanataáwáq keqnáammá umá káníyô? mirán umá máqte-qtataapimma kanaaráq íinipoata waayúkama paábaq mamá yúwáawana aarawaatí yítaukoma yamá yatámínikaa umá Áánûqtu móraiq íniye. ¹⁴ keráwáqá miráuma maa-márábí-káyúkátí ókáá kamá mááe. móra-maruqa anuraq wáinna-maruqa íma aúyoqma wániye. ¹⁵ móraiq umá waayúkama ómmá kúraqma móra tawegóní aménáápáqá íma kémaraae. ímiye. yemá paá ómmá kúraqma abarokáq makáawana ókómá kamá tágaitata naaúpaqo máe-kayukama kanaaráq aónainoe. ¹⁶ miraráá umá tágáaro. keráwáqtí tágama-yataakoma aarawaatí yúrikaqa ókáá kamá kétagainata máqte-kayukama káoneta keráwáqtí íráqôn-aaimma káoneta Áánûqtuma keqtibomá wení márûkaqa máí-nakoni áwíqa múte yaúyóro.

Áánûqtuni aammá aúmatan-aimma

¹⁷ Mótetini aammá aúmatan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraq kemá Ítuma mamá paábaq yuwániye ítero. ímiye. minnýyaba

kemá paábaq matuwánááq íkukaunamanibo kemá paá maamin-áímmá maqmqá ánatanaa kukáune. ¹⁸ kemá áraimma kétima-timune. maa-márágógáráq Áánûqtuni márûpakaraq ánatani-kanaaraq paáqyamma agamatán-áínábi Áánûqtuni aammá aúmata-kanaabimma wáina-yataaqa móra íma aúyoraniye. máqtemma aammá aúmatan-aimma paá wáinana máqte-qtataaqa paáq umá ánataniye. ¹⁹ miráinana móra-nakoma maami aammá aúmatan-aipike móra paáqyan-aimma mamá paábaq yuwéna káqo-nakomma 'mirá-uwo' téna aráátina-nakoma min-nákóní áwîqa Áánûqtu yabíkái-marupaqa paáqya-qtataakaa umá wániye. ánibo móra-nakoma ámáan-aimma waréna waayúkati yúyánámmá mamá itó éna 'ámáan-aimma wáráaro' ténama wení áwîqa Áánûqtu yabíkái-marupaqa anón-awîqa wániye. ²⁰ kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqí arupú-aaikoma ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq yeqtí arupú-aaiqoqtaba téta íma uyátainaq keráwáqá kanaaráq Áánûqtu yabíkái-marupaqa íma uyáberanoe.

áyamma í-ááímmá

²¹ Mótetini áimma títaubikotaa matáan-aimma keráwáqá itaraae. minná 'keráwáqá waayúka íma yíkamma púyoro.' ánibo móra-nakoma waayúka yíkamma puyénama min-nákómá kanaaráq aamá ítama yainá-áípi mániye. ²² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. náawabi móra-nakoma áyamma umákenama wemá aabi maéna ítama yainá-yátáápi maíno. ánibo náawabi móra-nakomma áyoqa ayéna timá táíq umákenama wemá

áqnáabaq anó-monoq-wayukayopaq ítama yainái-áímmá ya itáino. ániibo min-nákómá káqomma Áánûqturaa umá ítama yainénama min-nákómá kanaaráq iramá káíq-kaiq umá kain-írábí wíniye. ²³ miráínaa emá Áánûqtukaq amí-yátááqá mamé iré aúyánámmá iténa móra-nakoma emmá timámi-aimma wáinana Áánûqtukaq ²⁴ amí-yátááqá paá amí-yááréráq mó make páátákáá aamá mó timá móra-tuyanakaq máráaro. mikáké yauwéqma iréraq Áánûqtukaq keráwáqtí amí-yátááqá mó áméro.

²⁵ móra-nakoma emmá aamá timákanena ínaka kenákámá aapaqá kéwekama páátákáá emá mamá móra-tiyakaq wetê máráakao. ímo miráinanama wemá aamá ítama yainái-nákókáq awíqme mó-akainana aamá ítama yainái-nákómá i-wáyúkátí iyáápi akáinata i-wáyúkámá emmá ánná-naupaq akaíyábáé. ²⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. emá nôrabi uráinna-anonnama máqtemma yauwéqma íamema emá kanaaráq ánná-naupakema íma kumá yaúbanone.

kumari-ááímmá

²⁷ naayóbáqá pááq-urain-aimma ítaraane. minná 'kumari-ááímmá ítaroq oro.' ²⁸ miráimanibo kemá ítuma maará téq keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma móra-inimma aónáinana arunóbáqá weqtábá akáin-nakoma minná wenamáárîq wení arunóbáqá mirán-ááíkómá mamá min-íníkáq kumari-ááímmá tarôq kéiye. ²⁹ ániibo itáaro. keráwáqtí móra-turakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétéyuwainaqa kanaaráq mi-túrámá kubíqma paábaq yúwáaro. keráwáqtí móra-tugoma íma wáinata keráwáqtí máqte-tugoma mamá iramá

káíq-kaiq inírábí ítiyuwanoe. ³⁰ ániibo keráwáqtí móra-tiyaakoma keráwáqá mamá kúmiq-yataapi kétiyuwainaqa kanaaráq keráwáqá mi-tíyáámmá kárama paábaq yúwáaro. keráwáqtí móra-aukapaqtuma íma wáinatama iramá káíq-kaiq-irabima máqte-tugoma íwiniye.

aaraukáqá mamá yataí-ááímmá

³¹ naayóbáqá Mótetini maarán-áíkaráq pááq uráine, minná ‘móra-nakoma ánáakomma ayuwénama kanaaráq wemá móra-wannaama agamá kámena áqa maa káyuwaune tíno.’ ³² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. móra-nakoma ánáakomma kumari-ááímmá ítarôq uráinna-inimma ayuwénama min-nákómá ánáakomma mamá kúmiq-yataapi káyuwaimma maará-uraiye. min-íníkomá keqnáámmá waamá mayénama kumari-ááímmá tarôq kítana min-nákógárâq kumari-ááímmá tarôq kéiyee. miráitata yenákámá Áánûqtun-aurakaq kumari-ááímmá tarôq kéoyee.

árain-aimma tí-ááíiné.

³³ káqon-aimma ketáái títaubikoma títaq ítaraama maará-uraiye. ‘keráwáqá timá akoqnáá umákaiyan-aimma íma aratínómanibo keráwáqá móra-yataaqtaba áraine téq timá akoqnáá ínêqa kanaaráq keráwáqá tíya-qtataakoni anaáé waréraq uyátárai-nakoni aúrikaq árainma tero.’ ³⁴ ááqibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá yanaammá awaaméqá umátuweq áraine ítero. keráwáqá Áánûqtuni márûkon-awiqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. Áánûqtuni márûpaqa wení abíqtátárákémá aamá kétima-timiye. ³⁵ ániibo

keráwáqá móra-yataaqtaba maa-márágóní áwîqa yaananatáá akoqnáá umátikaikaae ítero. ímiye. maa-márámá Áánûqtuni pááqyan-abiqtataraa kéitana wemá aítuqa maqmá arage kéíye. ániibo keráwáqá Yérútááre-marukon-awiqa maqmá móra-yataaqtabama yánátaae ítero. ímiye. Yérútááre-maruqa minná anó-kinima uyátárai-nakoni márûre. ³⁶ Áánûqtun-aurakaq tiqnókáq maqmá tenanataá akoqnáá umátikaikaae téq ítero. keráwáqá kenamáárîq keráwáqtí tiqnótáuma mamá abutá tiqnótáúwábi kaatáu-tiqnotauma kanaaráq íma mamá auránoe. ³⁷ miráimanibo keráwáqá maará tero. ‘owé. mirá-onune. ímiye. ímira-onune.’ tero. ókaraq aamá waayúkama awáágí-aimma minná Tááqtaanopake pááq kéíye.

tái-aaikoni anónnáma amí-yátááqá

³⁸ keráwáqá naayón-áímmá iráimma ítaraane. ‘enaúramma kubíqtuwaiyainaama anónnáma kubíqtuwaa.’ ániibo ‘enáwáyaamma ikámma óqtuwainaama anónnáma wenáwáyaamma ikámma óqtuwaa.’ ³⁹ miráimanibo kemá keráwáqá kétimatumune. móra-nakoma tái-yataariqo kéumatikainaqa wemmá yauwéqma awekémá íkuyakaaro. ímiye. móra-nakoma mórabaq táápáamo kéyuwituwainaqa kanaaráré kéteraq mórabaq-taapaama ámíyana mibákáráq yuwítuwaino. ⁴⁰ ániibo móra-nakoma keráwáqá aamá matikéna keráwáqtí kúberai-unamma tíótaama mayánéna inaqa kanaaráqíbo anó-tiotaagaraq áméro. ⁴¹ ániibo móra-nakoma akoqnáá éna keráwáqtê aammá uréire éna ummaamá mayánáae tínaqa kanaaráqíbo mamá

ayáqtááq-amma uréire oro. ⁴² ániibo móra-nakoma keráwáqtábá móra-yataaqa 'tímero' tín-naqa kanaaráqíbo keráwáqá paá móra-yataaqa áméro. ániibo móra-nakoma téna atábááma umátikeq móra-yataaqa keráwáqá timénáae tín-naqa kanaaráqíbo keráwáqá tinaaémma íumakaaro.

namuro-wáyúkámá tirummá yímero.

⁴³ keráwáqá maan-áímmá naayóbáqá iráimma ítaraane. 'yaímma-wayukama keráwáqtí waaqókáq máiya-kayukama tirummá yiméraq kaayoné kéumayikeraq keráwáqtí namuro-wáyúkáma tíyamma umáyikáaro.' ⁴⁴ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqtí namuro-wáyúkágáráq tirummá yiméraq Áánûqtukaq nunamupí itáiyana keráwákáq táí-aaimma tarôq kéiya-kayukagaraq yíwáqnaa éna mamá paá umáyikaniye. ⁴⁵ miráinaq Áánûqtuma wení márûpaq mái-nakoni iyápóma auránoe. Áánûqtuma wení aabaúmá mamá íráqô-kayukaraqa táí-wayukagaraq yeqtí yímûraq aaqá kégamayikaiye. móraiq umá Áánûqtuma arupú-wayukarakaraq mamá íma arupú kéo-kayukarakaraq aaqá yumá paru kéumayikaiye. ⁴⁶ ániibo keráwáqá timuqá kémaqyikaa-kayukama yenamáa yemmá tirummá yimíyanama minnáyaba Áánûqtu meyámmá ítiminiye. aqá táákiti-moneqa moyámmá máyáa-kayukagaraq mirá kéoe. ⁴⁷ ániibo kéréwáqá keráwáqtí tîbâqawaaraa-kayukama yenamáa miráó-maaraa kétimayikeqa nói-qtataakakenaq uyátano? aqá yemá Áánûqtuni aamá íma ítáa-kayukagararaq mirá kéoe. ⁴⁸ miráinaq máqte-qtataaqtabama

keráwáqtí túyánápímmá aati-aatimá arupú umá máero. miráuma keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaqa aati-aatimá kateko umá máinikaa umá keráwákáráq mûtûq katekoîq umá pááq umá ánatagoro.” téna Ítuma timá yímikaiye.

6

waayúkama áwáqnaa í-ááímmá

¹ Óq-aimma Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá atéráaro. keráwáqá Áánûqtukaq móra-yataariq ínêqa íma abarokáq mirá kéiyata máqte-kayukama kanaaráq timónanoe. keráwáqá waayúkayopake anó-meyaqtaba abáá kéiyana áníbo keráwáqá mirá éqa keráwáqá móra-meyamma Áánûqtuma keqtibomá wení márûpaq máin-nakoma keráwáqá anó-meyamma ítiminiye.

² áníbo keráwáqá móra-yataaqa áwáyoq-wayuka yimétaa yíwáqnaa ónáae téqa móra-naqa timákaiyana áqnaábaq kéwena anókaq ááyama ítíno. miráuma kaaqaari-wáyúkámá yeqtí monoq-naúpákáráq aapakáráq yemá mirán-ááímmá tarôq kéoe. yemá miráuma waabá-káyúkámá yeqtí yíwîqa múte yauwígáae téta mirá kéoe. kemá áraimma kétima-timune. mirá-káyúkámá yeqtí meyámmá minná áqa wáíye. káqomma anaaékaq íma mayánóe. ³ áníbo keráwáqá mórama áwáyoq-wayukama yíwáqnaa íné kéeqa kanaaráq aúpáq aúyoqma mirá-oro. ⁴ minnáyaba keráwáqtí túma íma mamé úyoro. áníbo keqtibomá Áánûqtuma aúpáq wái-qtataariq ommá káonaipoana wemá mi-wágóní íraqô-meyamma timíniye.

nunamummá tí-ááímmá

⁵ keráwáqá nunamummô kéteqa miráuma kaayaq-yóyáúkáráq-wáyúkáráá íoro. yeráwáqá itó-ureta nunamummá yeqtí monoq-náúpáqá tínétabi aapataáakaraqa miráuma waayúkama yimónaigaae téta miráoniq íoro. kemá keráwáqá áráimma kétimatumune. yemá mirá-káyúkámá yeqtí meyámmá áqa matááe. káqomma íma mayánóe. ⁶ miráimanibo keráwáqá nunamummô ténéqa keráwáqtí naaúpaq utéra oqtamá umá aúyaqmakeraq keqtibomá Áánûqtukaq nunamummá aúpáq aúyoqma tero. ánibo keqtibomá aúpáqá wái-qtataariq ónnama paá káonaipoana keráwáqá íráqô-meyamma timíniye.

⁷ keráwáqá nunamummô kéteqa netuq-áímmá Áánûqtun áama íma ítáa-kayukama teníkáá umá ítero. yemá yeqtí yúyánápímmá miráuma netuq-áítáá tenana 'Áánûqtuma ketáái táama itániye.' ⁸ téta mirá kétémanibo keráwáqá yeqtí yáaimma íma wáráaro. keqtibomá Áánûqtuma máqte-qtataaqa aqtórárîq o-qtátááqtábámá áqa ítaraiye. keráwáqá wekáqá íma móra-yataaqtaba ítaraawana wenókáá káonaiye. ⁹ keráwáqá maará téraq nunamummá tero.

'keqtibotááo, emá yabíkáana-marukaq máanama enáwíkoma aokaq waíno.

¹⁰ ení yabi í-yátááqá maabáq kumíno.

ení márûkaqa enaúyánámmá wáráanikaa umá maa-márábíkaráqá enaúyánámmá waránátaae.

¹¹ íbêqa aáwaqtaba únnataama máqte-tupaama timiyo. ketáái otaa-qtátááqá mamá

¹² paábaq kéyuwe awikátuwaao.

miráuma otaa-qtátáárîq umátíkáa-kayukama yeqtí
otaa-qtátááqá paábaq mamá kéyuwetaa ti-
wikátukaunataae.

¹³ emá keqtáá anómma makáqma aónai-yataaqa íma
mamé. yéwaq

Tááqtaaqtabama yabíqma akoqnáátaa umátikaa.'

¹⁴ áre. ítáaro. keráwáqá káqo-yuti otaammá táí-
yataaqa mamá paá umáyikaiyanama keráwákáráq
keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena
keráwáqtí otaammá táí-yataaqa mamá paá
umátikaniye. ¹⁵ miráimanibo keráwáqá káqo-
kayukati táí-otaa-qtataaqa íma mamá paá
umáyikaiyanama kanaaráq keqtibomá Áánûqtuma
wení márûpaq máena keráwáqtí táí-otaa-qtataaqa
íma mamá paá umátikaniye.

Áánûqtuqtaba ité aáwaqa awetái-aaimma

¹⁶ ánibo keráwáqá aáwaqa awetá-ureq kanaaráq
nunamummá ténéqa kaaqaari-wáyúkámá oníkáá
umá táí-toiqa íma máráaro. yemá miráuma táí-yoiqa
máráa-kayukama minná waayúkama yimónaamma
yemá aáwaqa awetá-uraae. kemá áraimma kétima-
timune. yemá yeqtí meyámmá áqa matááe. ókaraq
meyámmá ímayanoe. ¹⁷ miráimanibo keráwáqá
nunamummá tínópoaq aáwaqa awetá éqa kanaaráq
keráwáqá tiqnópí tóiqá yotuwéraq tiqnótáuma
mamá yaeq-yaeq oro. ¹⁸ miráinatama keráwáqá
aáwaqa awetá-uraamma waayúkama íaonainoe.
keqtibomá Áánûqtuma wenamá wemá aónaniye.
ánibo wemá móra-yataaqa aúpáq tarôq-o-qtataaqa
káonaipoana keráwáqá meyámma timíniye.

írâqô-qtataaqa mamá áíkui-aaimma

19 keráwáqá íráqô-qtataaqa maa-márábímmá íma mamá áíkuyoro. maa-márábímmá kawanogómá kénaitana karogaro-nómmá káugitana máqte-qtataaqa mamá táíq kéitana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta moyámmá kémayaae. 20 miráimanibo keráwáqá keráwáqtí íráqô-qtataaqa Áánûqtunopake mamá áíkuyoro. maami-qtátááqá kawanogómá íkénaitana karogaro-nómmá máqte-qtataaqa ikáugitana moyá-káyúkámá kurumá yawítireta moyámmá íkémayaae. 21 keráwáqtí íráqô-qtataaqa kúmín-aukapaqa min-áúkápáqtábá aati-aatimá keráwáqá túyánámmá itéq mayánóe.

aúgoni ómmá

22 arukóní aúrakoma aúgoni óné. ánibo aúrakoma íráqôniq umá aónama kárutainanama ókómá máqtemma tirunóbáqá uyáberaniye. 23 ánibo keráwáqtí túrakoma táíq ínanama máqtemma keqtúraqa kumayuqá aurániye. miráinana min-ókómá keráwáqtí tirunóbáq wáin-okoma miráuma kumayukáá káurena mi-kúmáyúkómá mamá anómma aurániye.

móra-nakoma kaayaq-káwáá-nákáqá mayaímá ímayaino

24 móra-nakoma kanaaráq kaayaq-ánó-nákórátátí mayaímá móra-awaataq ímayaino. ánobo wemá móra-nakomma ítama táíq kéumakena móra-nakomma aati-aatimá yabíqma arútáyakaniye. ímo miráinanama móra-waigoqtaba kákainana móra-waigoqtabama íakaniye. keráwáqa mimórá táoqa Áánûqtukaq túyánámmá íma maréq mónekaqa túyánámmá íma kanaaráq maránóe.

netuq-áúyánámmá itai-ááímmá

²⁵ miráitaq keráwáqá kétima-timune. keráwáqá keráwáqtí móneqnapo meyanîq ínóbo aáwaqtababi noqtábábi kéeqa mirá-i-qtataaqo mayánôqtaba taíbaq-tuyanamma íma ítáaro. aúwaraikoma minná nonábi aáwakomma uyátá-maqma anómma kateko-yátáaré. unáákáqtôyataba taíbaq-tuyanamma íitaaro. miráitana aúgoma minná unáákáqtôgomma uyátá-maqma wáíye. ²⁶ keráwáqá numamá aónaaro. yemá ánáyumma íkeubeta yemá aáwaqa mamá aáwaq-naupaq íkémaraae. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma wení márûpake numagómmá aáwaqa káyimiye. keráwáqá numagómmá íyaq uyátáraao? aáwaqa íyaq kétimiyo? ²⁷ keráwáqtí aúkápikema náawaq taíbaq-auyanamma maqmá akoqnáá umá iténa aqtó-kánaámá arúbama wení aúwarai-kanaaraqa wíníyô?

²⁸ ánibo keráwáqá nôraq itaráq unáákáqtôyabama netuq-túyánámmá kéitao? keráwáqá túyánámmá ítama arútáaro. yaayúqnóbáqá wái-kiraati-yataakoma náaraq umábi kéuwibo aónaaro. yemá kammáa ígáaeta unáákáqtôma yenamáárîq íkáraataae. ²⁹ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. naayóbáqá Tórómónima kíniyoana wení íráqôn-otamma pááqyamma íma makáimanibo wemá íma íráqôn-unakaqtoma umátorena yaayúqnóbáké-kiráátí-yátáákóráá umá kéumatoraae. ³⁰ owé. íbêqa námama yópi wái-qtataaqa aabáyaama yemá káráma irabí yuwánóe. ánibo mirá-karáá-qtátááqá minná Áánûqtuma ókon-okomma móqá amáyikaraiye. miráinaq keráwáqá aarawaamá wemá íyaq uyátá-maqma unáákáqtôma umátikaniyo? netuq-

túyánámmá maami-qtátááqtábá kéritawanama keráwáqtí itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákómá pááqyamma wáíye. ³¹ miráinaq keráwáqá netuq-túyánámmá íma itéra ‘nóin-aawaraq nánúnataabiyo? nóin-nonaq nánúnataabiyo? ítero. ³² ímiye. máqtemma mi-qtátááqá Áánûqtun áama íma itáa-kayukama mirá-qtátáákóní anaaé kéwaraae. miráimanibo keqtibomá Áánûqtuma wení márûpaq máena keráwáqá nói-qtataaqtababi ommá Áánûqtuma káonaiye. ³³ miráimanibo keráwáqá túyánámmá ítama arútátuweraq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma máqte-qtataaqtaba uyátá-maqma tikaíno. ánibo keráwáqá wemá tiníq kéíyanama anaaékaqa maamin-óq-yátááqá keráwáqá timíniye. ³⁴ miráinaq keráwáqá aabáyaayabama íma túyánámmá itáaro. aabáyaa-kanaagoma wenamááríq mi-kánááyábá taíbaq-ummaama wániye. móra-mora-kanaagoni ummaamá wé paá mi-kánáágónaé.” téna Ítuma tiráíye.

7

móra-nakomma aamá ítama yainai-nákóráá umá aamá ítama yainai-ááímmá

¹ Ítuma óq-aimma timá yímikaiye: “keráwáqá yainai-wáyúkáráá umá káqo-kayukama íma mamá yawááq-umayikaaro. anónnáma keráwáqá mamá yawááq-umatikanoe. ² ánibo keráwáqá káqo-kayukama ítama yainaiyatama mórai q umá keráwáqá ítama yainaiyaniq umá keráwáqá ítama yainánoe. ³ nôraq itaráq keráwáqtí aanábógómá pááqyamma

otaa-qtátáárîq kéowaqa keráwáqá anómma uyátá-maqma otaa-qtátáárîq kéoo? aanábógóní pááqyan-otaa-qtataaqa yaagetáraa umá wenaúrapi wáimanibo keráwáqtí anón-otaa-qtataaqa mûtûq-yaraa umá túrakaq yawááq uráiyé. ⁴ miráitaq keráwáqá tigaemá íyaq kéitaraq aanábógóqtábá maará kétimameo? ‘aanábô, enaúrapi táí-yataaq wáimma matuwánáae.’ téra kéteo? ⁵ kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkááo, áqnáabaq kenamáárîq túrapimma anó-qtataaqa wáimma paábaq matuwéro. anaaékaqa aanábógóní aúrapi wái-qtataaqa kanaaráq aónama aruté matuwaa.

⁶ keráwáqá móra íráqômma aokaq-yátááqá áwáábiqa kéta iyákáá-kayukama íma yíméro. ánibo keráwáqá Áánûqtuni áama íráqô-pateturaa umá mamá pógomma íma yíméro. mi-pátétúmá pógoma yítauqnapo yamá mapátuweta waéqma túpuínoe.

akoqnáá umá nunamummá tí-náqá

⁷ móra-nakoma akáinana mayánénama ítama aónaino. akáinana aónanenama abáá íno. oqtamá íyakaiyaba akáinanama oqtaráq paké-pake tíno. ⁸ miráinata máqte-kayukama Áánûqtukaq nunamupí ítama aónétama yemá wekáké mayánoe. máqte-kayukama móra-yataaqtaba Áánûqtumma abáá kéetama wemmá paá aónanoe. ánibo máqte-kayukama nunamupí téta Áánûqtunopaq ónátae tíyanama wemá yemmá iyuwáinata uyáberanoe. ⁹ keráwápíké móra-nakoni áanikoma aboáqtábá téna ‘yammá timiyo’ tíanama aboámá óqtamma mayamíníyô? ímiye. ¹⁰ ánibo iyápógoma aboáqtábá ‘noyááqa timiyo’ tíanama aboámá táí-iraakabayaamma amíníyô? minnágaraq ímiye.

11 miráitaq keráwáqá táí-wayukama kanaaráq kéitaamanibo keráwáqtí iyápógoma íráqô-qtataaqa yimíyábá kéitaae. uyátá-maqma móraiq umá keqti**bo**má Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma wení iyápó-annama wekáq ítama aónaayuma íráqô-qtataaqa yimíyábá kéitaiye.

12 waayúkama nôrabi umátikaigaae tina-yátááriq kéumakaiyaama miráuma yekáráq móraiq umáyikaa**o**. maaminnáma mákama Mótetini ámáan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq tiráa-waigoni máqten-aaine.

matúq-matuq umá mái-auwarain-amma

13 keráwáqá pááqyan-amma wáráaro. aíta-marupaq uráin-aama anónapoana oyaaq uráitata netuqyaa-káyúkámá aarawaamá min-ámmá kéwaraabo min-ámmá íwáráaro. 14 káqon-amma matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayái-márúpáq uráin-akoma pááqyamma wáipoata yaímma arekáq-wayukama min-ámmá kammáa kaéta kéwaraae.

ketáámá kaaqaari-ámúné-wáyúkátí yáaqa ikaténátaae.

15 kaaqaari-ámúné-wáyúkáyábámá atéráaro. yemá yirunóbáqá abááq-iyákáá umá máapoata tipí-típigoni aúwaratima atáá-umaeta aúpáq-yááikáráq keráwáqtôpaq kéye. 16 keráwáqá nôrabi iya-qtataaqa mikáq yeqtí yáaimma aónanoe. áwáábíq-annagoma íráqôn-aramma íkéiyaiye. 17 móraiq umá íráqô-tagoma íráqôn-aramma kéiyaiye. ánibo táí-yagoma táí-aramma kéiyaiye. 18 íráqô-tagoma táí-aramma kanaaráq íma iyániye. ánibo táí-yagoma íráqôn-aramma kanaaráq íma iyániye.

waayúkagaraq móraiq urááe. ¹⁹ máqte-tagoma íráqôn-aramma íma iyái-tagomma minná ayááama irabí kéiyaabotuwaae. ²⁰ miráinaq keráwáqá aónaaro. kaaqaari-ámúné-wáyúkábíké keráwáqá áraimma yeqtí táí-yaaimma yimónainoe. táí-wayukama yirunóbáké íráqôn-aramma kanaaráq íma iyániye.

²¹ máqte-kayukama ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako,’ mirá kétepoaq Áánûqtuma yabíkái-marupaqa íuyaberanoe. ímiye. paá náayubi ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoni anaaé warétama kanaaráq Áánûqtuma yabíkái-marupaqa uyáberanoe. ²² mikáq anó-kanaamo pááq ínna-kanaaraq aarawaamá maará téta timá-timinoe. ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako, enáwíkaqtaa ketáámá amuné kúme uréire éwaunataae. enáwíkaketaa ketáámá táí-aagomma waayúka yúbikema mamá paábaq yuwéwaunataae. ánibo enáwíkaketa ketáá netuqyaan-áwááméq-yátáárîqa uráunataae.’ téta mirá tíyaqa ²³ ánibo mi táoqa kemá yemmá abarokáq maará-tima-yimenune. ‘kemá keráwáqtí túrakaqa íaonewaunamiye. keráwáqá táí-wayukao, paábataa kóoro’ tenúne.” téna Ítuma tiráiyé.

naammá í-ááikárátáé.

²⁴ waéqma itai-áímmá Ítuma tiráiyé: “kanaaráq móra-nakoma maamin-áímmá iténa waráina-nakoma wemá miráuma áá-íté-wainapoana wení naammá óqtan-amuraaq kéumaraiye. ²⁵ ánibo aaqá yuréna nommá aúgítana anón-uwaama yoréna mirái-qtataakoma min-námmá awétáraiye. miráimanibo min-námmá íma kuturáiyé. min-námmá óqtakaq wáitanaboana yáqtoqma akoqnáá uráiyé. ²⁶ miráimanibo móra-nakoma ketáama

kéitenamanibo ímo warénama minnâ wemá miráuma álbôqnaaboq inápóana wemá wení naammá kegéba-amuraaq naammá kéíye. ²⁷ áníbo aaqá yitana nommá augéna uwááma anómma yokáíye. áníbo mirái-qtataakoma min-námmá awétátuwaitana min-námmá kuturáíye. ‘pau’ titana anómma mútûq yawítíguraiye.” téna ²⁸ Ítuma maamin-áímmá timá ánatatuwaitata máqte-kayukama Ítun-aayaba iyánáaq éta yáaqa ôriq umá karáíye. ²⁹ miráimanibo aamá yirááti-wayukaraa umá íma timá yímikaibo Ítuma akoqnáama náápaamma matokái-nakoraa umá aamá kétima-yimena yiráátiraiye.

8

mórama kárú-naqa Ítuma mamá érákaraiye.

¹ Ítuma anubakémmá yuwéna kúmítata netuqyaammá aarawaamá ókaraq anaaé waqmé kukááe. ² mikáqá móra-naqa kárúyamma ákái-nakoma amakaq iréna araayutaúmmá ayéna tiráíye: “uyátaráana-nako, kanaaráq emmá akáinaama emá kemmá mamá éqtikanone.” titana ³ Ítuma ayáámma árûqmarena tiráíye: “kemmá kétékaitaq miráona kéune. emmá érákaino.” titana mi-kárú-kárígómá ê mikáq ánataguraiye. ⁴ áníbo Ítuma mi-kárú-náqá timá ámikaiye: “emá atéqma arutaa. móra-nakomma timámenabo ímiye. emá uré enaúma anó-monoq-wayukama mó-yiraate naayóbáqá Mótetima tiráiniq umá Áánûqtukaq amí-yátááqá mó-amiyo. miráinata waayúkama aónéta ení karímá mikáq ánatagiye téta tero.” téna Ítuma timá ámikaiye.

ááiq-i-wayukati kawáá-nákóni mayai-náqá Ítuma mamá érákáráiyé.

⁵ Ítuma Kápérana-marupaq uyábéráitana anón ááiq-i-naqa Arómani-marupake Ítunopaq iréna inaa téna timá ámikaiye: ⁶ “ummaataráána-nako, ketí mayai-náqá karímá mayéna naaúpaq waguréna máiyé. ayáátákoma pukitana áíqa ôriq umá kéiyé.” titana ⁷ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “wemmá kemá ko mamá érankanune.” téna tiráiyé. ⁸ miráitana ááiq-i-kawaa-nakoma yauwéqma timá ámikaiye: “ummaataráána-nako, kemá íráqôn-naqa íma máupo emá kanaarác ketí naaúpaqa íma uyáberaao. emá paá aamá tinana ketí mayai-náqá atóbáino. ⁹ kegárácá ketí anó-naapaamma wáiyé. kemá mórana tiyááka ááiq-i-wayukati kawáá-náqá máune. miráitaq kegárácá anó-kayukati yiménáápácá máunata yemá yabítíkaráae. ketí timénáápácá máa-kayukama kemá timá-yimeq móra-naqtaba ‘emá waao’ túnanama wemá kanaarác kéwiye. ánibo kemá káqo-waqtaba téq ‘emá maabác iyo’ túnanama wemá kanaarác kéiyé. miráitaq kemá ketí mayai-nákóqtábá ‘maa-máyáímá mayaa’o’ túnanama wemá paá kémayáiyé.” téna titana ¹⁰ Ítuma min-áímmá ítátuwena iyánáaq uráiyé. ánibo wení anaaé wáráa-kayukama maará téna Ítuma timá yímikáiyé: “keráwácá áraimma kétima-timune. mórana Aánûqtuni waayúkabike Ítiráaeobake-naqa maan-nákómá maaráuma arummá tímínikaa-naqa íaonaraune. ¹¹ ánibo kemá keráwácá kétima-timune. netuqyaa-káyúkámá aabaú utaipáké íyata yaímma aabaú kupéráipake íyata uréta Áabaraagaraq

Ááítekigaraq Yáakobogaraq mórabi yagaroqtamá Áánûqtu yabíkái-marupaq máeta aáwaqa nánóe. ¹² miráimanibo Ítíráaeo-wayukama Áánûqtuma wemá yabíkái-marupaqa yeqtí yítaubikoma máamanibo yaímma Ítíráaeo-wayukama marabí máa-yuma yemá máápaq anó-kumayuqnoqaq máeta ibiqá yaréta yíwáyaamma akégúnanoe.” téna Ítuma tiráiyé. ¹³ ánibo Ítuma áái-q-kawaa-naqa timá ámikaiye: “emá íbêqa kóaa. emá arummá timénaboana mirá ónaiq umá mi-qtátááqá pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyé. ánibo ê mi-kágáamá mi-kárí-náqá wení karígómá ayúwáitana atóbaraiye.

Pítaamma ánáakomma anóamma Ítuma mamá atóbamakaraiye.

¹⁴ mikáké Ítuma Pitaani naaúpaq uyábékena aónaimma Pítaamma ánáakomma anóamma kokoqyamma ákáitana atípáaraq waguré máitana Ítuma aónaraiye. ¹⁵ ánibo Ítuma ayáákaq yáqtóráitana kokoqyamma érákáráiyé. ánibo min-íníkomá itó-urena Ítuni aáwaqa mamá yokaa umákaraiye.

netuqyaa-kárí-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

¹⁶ énaikaq taíbaq-wayukama táí-aagoma máí-kayukama yiwíqmeta Ítunopaq irááe. ánibo Ítuma paá aamá kítitana mi-káyúkábíkémá waátá aágoma iyuwéna kóuráiyé. ánibo Ítuma máqte-kari-wayukama mamá atóbamayikaraiye. ¹⁷ miráitana móra-aimma naayóbáqá Áánûqtuma móra amuné-náqá Áítáíyaan óyaukaq pááq íniye tiráimma minná pááq kítitana min-áíkomá maará-tiraiye: “wemá wenamáárîq

ketáái karímá mamá paábaq kéyuwena ókon-okomma ketáái tiyáátama íkui-yataaqa matukáíye.” téna agamatán-áúbágó tiráíye.

Îtun anaaé waráné i-náqá

¹⁸ netuqyaa-káyúkama Îtuma ikúyakaraawana yimónawaaena wení iyápó-annama timá yímikaiye: “nokaayúkómmá meranábápáq méwíyataao.”
¹⁹ titana mórama ámáan-aimma yirááti-nakoma iréna Îtumma timá ámikaiye: “yirááti-nako, emá náakarabi wíné inabáqá kegáráq waqmé ónúne.” téna tiráíye. ²⁰ Îtuma yauwéqma timá ámikaiye: “abááq-íyákáwákómá yeqtí ánáamma mainarunobaq wáitana numaráwákóní ánáamma wáimanibo Waayúkagoni Áráaqa kemá Îtuma kemá wagéqa tiqnómmá maqmá arage ónúna-namma íma wáíye.” téna Îtuma timá ámikaiye. miráitana Îtuni anaaé waráina-waigoma wení naammá mórai q umá wániyo? ²¹ ánibo káqomma móra iyápó-annabike-nako Îtumma timá ámikaiye: “ummaataráána-nako, kemá kanaaráq awé uráanana ketibomá puínaq mó-uqtamakatuwerabiyo?” mirá titana ²² Îtuma timá ámikaiye: “ibáqyuwaa. yemá pukáá-kayukama yenamáárîq matúq-matuq umá máí-auwaraiqtaba pukáíya-kayukama mamá arááq-yuma kanaaráq uqtamáyikanoe. emá paá ketinaaé ya waraao.” téna tiráíye.

Îtuma anón-uwaagoqtaba titana áráwáá uráíye.

²³ mikáké Îtuma únópi-káárébi úitata wení iyápó-annama anaaé wakááe. ²⁴ anómma únóniyámá

mi-nókááyúpímmá kemetena únóníyágómá únópí-
káárémá yawááq inena uráiyē. miráimanibo
Îtuma paá waguréna máqe-uráiyē. ²⁵ ániibo yemá
Îtumma ko awáútureta tirááē: “uyátárai-nako,
emá keqtáá tíwáqnaa uwo. ketáámá yubékonataa
kéune.” téta tewana ²⁶ Îtuma timá yímikáiyē: “nôraq
itaráq ikatîqa kéoo? keráwáqtí itáíq-itaiq umá
yabi-í-yátááqá pááqyamiye.” timátuwena Îtuma
itó-urena uwááqogaraq nokókáráq yiwááqúraiye.
ániibo uwááqoma mó-áráwáá itana nokómá
ókaraq íma noniyamá metaráiyē. ²⁷ minnáyabi
iyápó-annama netuq-yúyánámmá kíteta tirááē:
“maaminnáma nóikaa-nare ténaq máitanawaq
uwááqogaraq nokógáráqá wenáama kéwaraayo?”
téta tirááē.

kaayaq-nákábíkē Îtuma táí-aama matukáiyē.

²⁸ Îtuma yetē nokaayúkómmá meranábápáq
Kááatarini-wayukati marabáq atamá uráiyē. ániibo
kaayaq-nákámá táí-aagoma yenákábí máí-nakorata
Îtumma ya aónaraaye. yenákámá pukáa-kayukati
mararaapáqá máátíq-máatipaq máqeta irááye.
yenákámá anómma abááqá amáguraayataboata
waayúkama min-ákáqá íma uréire urááē. ²⁹ ániibo
min-nákórátámá anókaq ááyama wááqa kéyeta
tirááye: “Áánûqtuni áaniko, emá kekárátámá nôraq
umátikaneq kéono? kanaamá íma pááq-uraitaa
keqtáámá tíqa í-yátááqá má-timinetaa kéono?” téta
tirááye. ³⁰ mórama pó-annama nékaq máeta aúma
narááē. ³¹ ániibo táí-aagoma Îtukaq inaa téta tirááē:
“kanaaráq emá keqtáámô tíkamma waréma emá
kanaaráq timátíkénataa ketáámá mera-pó-ánnátí

yirunóbátáá kobéráano.” téta tirááe. ³² ániibo wemá mi-tái-áágómmá timá yímikaiye: “keráwáqá kóoro.” téna Ítuma titata yemá mi-kááyáq-nákámá iyuwéta pó-annati yirunóbáq uyábékaae. mi-pó-ánnámá máqtepaq péqmareta mórama áitabaq metamá kukááe. ániibo yemá nokaayúpítáá metaréta nommá nawíketa máqtepaq pukááe.

³³ ániibo pó-kawaa-wayukama péqmareta kóuraae. yemá anó-marupaq koyaréta yemá máqtemma min-áímmá tébakaq-wayukama timá yímikaae. miráitata kaayaq-nákábímá tái-aagoma pááq i kátáama tirááye. ³⁴ ániibo min-ánó-márúpáké-káyúkámá netuqá iréta Ítuqtaba ya abáá-uraae. yemá Ítumma ya aónatuweta weqtábá mi-márábákémmá yuwéna káqo-marabaq kóikaae téta inaa tirááe.

9

mórama aí-ayaamma táiq umági-naqa Ítuma mamá érákáraiyé.

¹ Ítuma únópí-káarébí yetê nokaayúkómmá meran-ábápáq yauwéqma uréta Ítuni márúpaq koyarááe. ² mibáq yaímma-wayukama móra-kari-naqa Ítunopaqa awíqmeta iráama mi-kárí-nákóní ayáátákoma pukuráitana kúkutaaraq waguráitata yaagumé irááe. ániibo Ítuma mi-káyúkámá yimónaimma wekáq itáíq-itaiq kéowanaboana Ítuma mi-kárí-nákómmá timá ámikaiye: “iyápógo, enáyakoma kaayoné íno. ení kúmiq-yataaqa kemá paábaq kématuwaune.” téna Ítuma titata ³ yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukama yeqtí yúyánánóbáqá “maan-nákómá Áánûqtumma

aamá káwaagiye.” téta tirááe. ⁴ miráitana mi-káyúkátí yúyánánóbáqá Ítuma yimónatuwena wemá tiráiyé: “keráwáqá nôraq itaráq keráwáqtí túyánánóbáqá ítama táíq kéoo? ⁵ nóin-aikowaq ketí náápaamma yiráátiniyo? ánibo kemá téqa ‘ení kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwaúne’ mirá túnawaq íma oyaaqá kéi aqá ánibo ‘emá itó-uma uréire uwo’ túnna-waigoma minná íma oyaaqá éna ummaa kéyaiye. ⁶ Waayúkagoni Áráaqa náápaamma maa-márábímmá kanaaráq kúmiq-yataaqa mamá paábaq yuwánîqtaba yiráátenune.” téna tiráiyé. miráitana Ítuma ayáátamma puki-nákómmá timá ámikaiye: “emá itó-ure ení kúkutaama mamé ení naaópaq kóaa.” téna tiráiyé. ⁷ miráitana mi-kárí-nákómá itó-uma wení naaópaq kóuraiye. ⁸ ánibo aarawaamá miráimma aónéta ikatîq ôriq urááe. yeráwáqá aónaraae. Áánûqtuma mirán-ákóqnáámá ámikaiqtaboana yemá Áánûqtun-awíqa múte yaútaae.

Ítuma Máátiyumma ááyaraiye.

⁹ Ítuma mibáké kéwena aónaimma móra-naqa táákiti-moneqa mayaí-náúpáq máqe-uraimma min-nákóní áwíqa Máátiyuma mi-kátáámá agatái-nare. ánibo Ítuma Máátiyumma timá ámikaiye: “emá ketinaae ya waraao.” titana wemá itó-uma Ítun anaáe wakáiyé.

¹⁰ anaáeekaqa Ítuma naaúpaq máena aáwaqa kénaitata netuqyaa-káyúkámá táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq káqomma karere-káyúkágáráq ‘paátataare’ timá yíkáa-kayukagaraq Ítunopaq irááe.

yemá Îtugaraq wení iyápó-annagaraq umá máeta aáwaqa narááe. ¹¹yemá Pérati-wayukama miráomma aónawaaeta yemá Îtuni iyápó-annama maará téta ítama aónaraae: “nôraq itanawáq keráwáqtí yirááti-nakoma kúmiq-wayukagaraq táákiti-moneqa máyáa-kayukatema aáwaqa kénaiyo?” téta ítama aónaraae. ¹²Îtuma min-áímmá ítátuwena wemá maará téna aúpáq-áímmá tiráiyé: “waayúkama karímá ímo máyáa-kayukama tótaa-wayukayopaq íma kéoe. ímiye. paá karí-wáyúkámá tótaa-wayukayopaqa kéoe. ¹³keráwáqá uréraq Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábíkén-áímmá ko ítáaro. ‘nai-wámmá ikáma kekáq timíyábá kemá íkétikaiibo kaayoné-yátááqtábá kemmá kétikaiye.’ téna agamatá-kánnáágómá kėtiye.” téna Îtu timátuwena tiráiyé: “arupú-wáyúkámúne tíya-kayukama yááyanaaq íkukaune. ímiye. kemá paá kúmiq-wayukayaba yááyanaa kukáune.” téna Îtuma tiráiyé.

aáwaqa awetái-aaimma

¹⁴mi-kánáaráqá Yóáanema nommá perái-nákóní iyápó-annama Îtunopaq iréta tirááe: “nôraq itataawáq ketáágáráq Pérati-wayukagaraqa nunamummô ténátaama aáwaqa awetá kéunataataa ení iyápó-annama nunamummá tí-kánáaráqá aáwaqa íma awetá kéoo?” ¹⁵téta mirá tewana Îtuma timá yímikaiye: “móra-nakoma aaramá mayáné kéenama omákáqá paá wení aanábó-wáyúkáté máenama kanaaráq áyakoma táíq ínáyô? íma aokarîq kéiyé. anaaékaqa mi aaramô mayáné i-náqá paábaq matuwaíyanama min-nákómá ókaraq wení aanábó-wáyúkátêma íma mániye. miráuma

aaramá mayánéna i-nákóráá umá mi-kánáámá ínaqa kemá kónatama íyakoma táíq ínipoata yemá aáwaqa awetá-inoe.

16 Ítáaro. móra-nakoma wení naayó-kúbéráí-únámmá yakákitanama aúge-tabaraaberake maqma aráátaimma íma aokarîq kéiyé. miráinanama mi-tábáraábégómá keqnaámmá naayó-kúbéráí-únámmá yakáqma anó-kariq umáginíye.

17 keqnaámmá Ítáaro. móra-nakoma naayó-mémégóní aúwarati-unapima wááéni-nomma aúgema íma áítewae kéiyé. miráitata yemá aúge-kaaeni-nomma naayó-mémé-áúwárátíbí áíqtowanama íma aokarîq kéiyé. miráitana méme aúwaratigoma yarákínana wááéni-nomma marabí aqtíma kugúbaginíye. miráimanibo áá Ítaraa-kayukama aúgememegoni aúwaratibi wááéni-nomma aqtímaraawana mákama íraqôníq umá paá kéwaiye.” téna Ítuma tiráiyé. aúge-qtataakoma waéqma naayón-ááímmá íauraniye.

móra-inikoma Ítuni wáqtôraq yáqtokaiye.

18 téna Ítuma maamin-áímmá kétimayimíkaq mórana anó-kawaa-naqa Ítun-amakaq íréna araayutaúmmá ayéna timá ámikaiye: “ketiyáámûmma paá íbêq pukuráiyé. ánibo emá kanaaráq íré ayáámma aneq mó márénana atóbama yauwéqma paá maíno.” téna anó-kawaa-nako tiráiyé.

19 ánibo Ítuma itó-uma mi-káwáá-nákóní anaaé waqmé kéwitata wení iyápó-annama mórai q umá wakááe.

20 uréire kéowana móra-inimma mikáqá máqeuraimma máqte-tupaama inaautámma ákáitana inaupaqá tiyááka umá kaayaq-karítímáátímá

máqe-uraiye. min-íníková Ítuni anaaépaq amakaq iréna Ítuni wáqtôgoni aqtórâq ayáamma yama yáqtokaiye. ²¹ min-íníková wenamáárîq wení aúyánánóbáqá maará-tiraiye: “Ítuni wáqtôraq tiyáámo ánekuyonanama túnobaq kanaaráq umátikaniye.” téna ánekukaiye. ²² Ítuma waéqma wemmá aónatuwena tiráiyé: “ketiyáámuko, enáyakoma kaayoné íno. ení itáíq-itaiq umá yabi-í-yátáákómá emmá miráuma mamá érákáraiye. mi táoqa min-íníkoní karímá ánataguraiye.

²³ Ítuma mi-káwáá-nákóní naaúpaq iréna waayúkama ibiq-ímá kététa aamá anón-aimma kétéwana yimónaraiye. ²⁴ ániibo Ítuma tiráiyé: “keráwáqá maí abátíkáaro. pááqyan-inaaruma íma pukáiyé. wemá paá aúma waguráiyé.” téna Ítuma mirá-tiraimma áraimma pukuráitataboata mi-káyúkama wírâa umákaraae. ²⁵ ániibo yemá aarawaamá waqmá paábaq yúwáawana Ítuma mináúpâq uténa pukáin-inaarugoni ayáakaq yáqtorena ayáátóráitana itó-uraiye. ²⁶ mi kátáagoma min-áúkâpâq máqte-marabaq wéyáwé uráiyé.

Ítuma kaayaqá yúgaroq-nakaraq aamá íti-nakaraq mamá atóbamayikaraiye.

²⁷ Ítuma mi-márúqá yuwéna kóuraiye. ániibo kaayaqá yúramma karoparái-nakorata Ítun anaaé waqmé kéweta anókaq ááyama tirááye: “áe, naayóbáqá ketáái kínima Tébitin-annabike-nako, emá kekárátá arummá umátikaa.” ²⁸ téyana Ítuma naaúpaq uyábéráitata yúrammo karopáginakama wenôpaq utááye. Ítuma min-nákámá timá

yímikaiye: “kenákámá itáíq-itaiq kéoyaqtaba kemá kenákámá kanaaráq mamá atóbatikanuno?” téna itáitata yenákámá Ítumma yauwéqma timá ámikaaye: “owé. uyátaráana-nako.” téta tirááye. ²⁹ ániibo Ítuma min-nákátí yúrapí ayáámma kánekuvena tiráíye: “kenákámá itáíq-itaiq óya-qtataaqtaba kemá kanaaráq miráona-yataakoma pááq íno.” téna Ítuma timá yímikaiye. ³⁰ ániibo yenákátí yúrakoma tágaraiye. Ítuma akoqnaá-aimma timá-yimena min-nákáyábá tiráíye: “atéráakao. móra-nakoma maamináyabama itáinabotekao.” téna tiráíye. ³¹ ááqibo min-nákámá máápaq yaúbareta máqtemma min-áúkápáq-márábáqá Ítuni watáama timáeta uréire urááye.

³² yenákámá kóíye kéeta yaímma-wayukama móra-naqa táí-aagoma wepí máinapoana aamá ítitata wemmá yemá awíqmeta yewana Ítunopaq iráíye. ³³ ániibo Ítuma táí-aagomma matúwáitana min-nákómá aamá áaimma átáma tiráíye. minnáyaba aarawaamá iyánáaq uréta netuq-yúyánámmá kéiteta tirááe: “naayóbáqá maakáqá Ítiráaeobaqa maamirá-qtátááqá íma pááq uráine.” téta tirááe. ³⁴ miráimanibo yaímma Péra-ti-wayukama maará-tiraae: “wemá táí-aagoni kawáá-nákómá wemmá akoqnaáama ámikaitana wemá táí-aagomma kanaaráq kématuwaiye.” téta tirááe.

aarawaayábá Ítuma arummá kéumayikaiye.

³⁵ Ítuma anó-marupakaraq pááqya-marupakaraq uréire kéena wemá monoq-náúpáqá kéyiraatena Áánúqtuma yabíkái-qtataaqtaba átê-wataama kétima-yimena máqte-karimo máyáa-kayukama

mamá atóbamayikaraiye. ³⁶ wemá aónaimma netuqyaammá aarawaamá yimónatuwena arummá umáyikaraiye. miráuma taíbaq-yuyanamma itéta ‘náawaq tíwáqnaa ínáyô? náakaraq ónúnataabiyo?’ téta miráuma tipi-típigoma yeqtí kawáá-náqá íma máitata oníkáá urááe. ³⁷ miráitana Ítuma wení iyápó-annama aúpáq-áímmá timá yímikaiye: “netuqyaammá aáwaqa yópímmá wáimanibo mamá áíkuyaba íma netuqyaammá mayai-wáyúkámá mááe. ³⁸ miráinaq keráwáqá Áánûqtukaq nunamummá kétiyana wemá yókóní aboámá yaímma mayai-wáyúkama timáyikainata wení waayúkama ko mamá áíkuyoro.” téna Ítuma timá yímikaiye.

10

tiyáaka umá títaupake kaayaqá iyápó-annati yíwîqa

¹ Ítuma tiyáaka umá kaayaq-iyápó-ánná-wáyúkámá yááyamaena iréna yemmá akoqnáama yiména táí-aagoma kématuweta máqte-karima mamá paá kéeta yûgoni ummaa-yátááqá mamá paá ígáae téna yímikaiye. ² tiyáaka umá kaayaq-iyápó-ánnátí yíwîqa maará-uraiye. áqnáabaq-nakoni áwîqa Tááímonie káqon-awîqa Pítaae. áníbo ábâkoma Áánarue. áníbo Yêmitima Yéberimma ánikoboana ábâkoma Yóáane. ³ áníbo Píripima Paatááromiyue. áníbo Tó máátie. Máátiyuma mi-kátáámá agatáinare. wemá táákiti-moneqa mayai-naré. áníbo Yêmitima Áápiatimma ánikoe. áníbo Tááqtiatie. ⁴ áníbo móra-Taaimonima Ítápéniti (indipendens) karuwaaq-naré. áníbo Yúqtaati Itikááriotie. wemá

Ítumma awîqma namuro-wáyúkátí iyáápi makáinare.

Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá awaaméqá umáyikena yiwíkai-kayukama mayaímá yímikaiye.

⁵ Ítuma tiyááka umá kaayaq-wáyúkámá timáyíkáitata kówana yímáamma yiména maará-tiraiye. “keráwáqá Yéqtaaeo-apaq káqon-anna-wayukabaqa íoro. Táméria-marupaqa ókaraq íma uyáberanomanibo ⁶ keráwáqá Ítíráaeo-tipi-tipi-annama máápaq oro. yemá Áánûqtuqtaba yeráwáqtí aammá yukááe. ⁷ keráwáqá uréraq aamá maará téraq mó tero: “Áánûqtuma yabíkái-kanaama waaqókák kéiyé. ⁸ miráinaraq keráwáqá karí-wáyúkámá mamá kátobamayikera pukáiyakayukama mamá itómayikera kárú-wayukama mamá kátobamayikera táí-aagomma mamá paábaq kéyuwera oro. keráwáqá móra-yataaqa ketôpake mayáiyama minnâ keráwáqá paá yímero. miráinaraq keráwáqá maami-qtátááqá yemmá yiméraq keráwáqá íma meyámmá máyáaro. ⁹ keráwáqtí unáápímmá móneqa íma áítumaera uréire oro. ¹⁰ mónekaraq anó-moneq-awiqa yáíyaqtataakaraq ariroq-únápí áíti-unamma íma mamé uréire éra kaayaq-tiyótáámá íma kúberera títauq-anaamma íma kúberera yáumma amé uréire í-yátámá íma matóráaro. ímiye. mayaímá mayaína-nakomma kanaaráq wení aáwaqa áméro.

¹¹ móra anó-maruparabi pááqya-marupaq uyábereqa kanaaráq keráwáqá aónaiyana mimárúkákémmá móra-nakoma arupú éna wení naaúpaqa máqeraq mi-márúqá yuwé kóine kéeqa ayuwé yero. ¹² ánibo keráwáqá móra-naupaqa

uyábereqa mi-náúpáq-wáyúkámá miráo-maarao-aimma téraq 'kaayoné-yátááqá keráwáqtôpaq waino' timá yikáaro. ¹³ ániibo mi-náúpáq-wáyúkámá keráwáqtábá yetê máigaae téta tíyaqa keráwáqtí kaayoné-yátáákómá yeqtôpaq winîmanibo yemá keráwáqtábá máigaae téta íma tíyaqa keráwáqtí kaayoné-yátáákómá yuwéqma keráwáqtôpaq íno. ¹⁴ móra-nakoma keráwáqa tiwíqmena ímo wéna keráwáqtí táama íma itáinaqa ániibo keráwáqá mi-márúrabi min-námmá ibáqyuwera keráwáqtí tibíkáké káitôma popoq umátuwe kóoro. ¹⁵ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. aarawaamá ítama Áánûqtuni yainai-kánááráqá Komóraa-marukake táí-wayukagaraq Tótôma-marukake táí-wayukati anónnáma táí-meyamma wáipoata miráumaraa mi-márúkáq-wáyúkámá yeqtí táí-meyamma pááq íniye.

ókon-okomma ummaa-yátááqá pááq íniye.

¹⁶ itáaro. kemá keráwáqá miráuma tipi-típi áráakaa umá taáqa íwái-kama áwáábiq-iyakaa-kayukati aúkáapi timátikaunaq kéoe. miráinaraq keráwáqá miráuma irakabayaakóráá umá yáakarera atéqma wiqmé kéweraq móra-yataariq ínéqa túyánámmá ítama arútátuweró. mimórá táoqa keráwáqá móra-numama máagoraa umá kaayoné umá máero. ¹⁷ keráwáqá waayúkayabama atéqma arútáaro. yemá yeqtí káánítôre-wayukaraq aamá ítama yainéta ánnáma timéta keráwáqá yeqtí monoq-náúpáqá tebûqa timéta ínoé. ¹⁸ ketíwîqa márúte yuwánéra kéowaa téta keráwáqá tiwíqmeta kínima anó-kamaani-wayukati yúrakaq winóe. miráinaq keráwáqá aamá kétima-yimeqa

Yéqtaaeo-wayukagaraq Ítíráaeo-annabike-kayukagaraq Áánûqtuni átê-wataama timá-yiminoe. ¹⁹ yemá keráwáqá tiwíqma aamá ítama yainaíyaqa keráwáqá ikatîq íeraq ‘ketáámá nóine ténúnô? ketáámá nóin-ainaq yauwéqma timá-yimenunataabiyo’ ítero. kíq-taoqa aamó tínón-aimma timínímma ²⁰ kenamáa keráwáqá aamá ítinoe. ímiye. keqtibomá Áánûqtuni Aágoma keráwáqtí tóyaukaq aamá tíniye.

²¹ mi-kánááráqá móra-nakoma ábâkomma awíqmena yaímma-wayukati iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. ánibo aboámá áanikomma móraiq umá waayúkati iyáápi mó-marainata ikámma puínóe. ánibo iyápóma yinóboyuma komarummá iyataboata namuro-wáyúkámá yíkamma puínóe. ²² keqtábábóata yaímma-wayukama keráwáqá ítama táíq umátikanoe. minná móra-nakoma akoqnáá umá máqena aqtó-kánááráqó wénama min-nákómmá Áánûqtuma yauwéqma awiraínana wemá Áánûqtuna mániye. ²³ ánibo yemá keráwáqá móra-marukaq táí-aaimma tarôq umátikaiyaqa kanaaráq mikákémá péqmarera káqo-marukaq oro. kemá áraimma kétima-timune. keráwáqá máqtemma Ítíráaeo-marupaqa íma mayaímá mamá ánataraiyaqtaba Waayúkaqoni Áráaqa kemá kumónúne.

²⁴ tugaru-iyápógómá wení arááti-naqa íma kéuyataitana paá-mayaima máyáa-kayukama yeqtí kawáá-wáyúkámá íma kéuyatae. ²⁵ mórama tugaru-iyápógómá wení arááti-naqa maínama minná kanaa íniye. ánibo paá-mayai-nakoma wení kawáá-náqá uyátá-maqma anómma maínama minnágaraqa kanaa íniye. kemá keráwáqtí kawáá-

náqá kemmá táíq kéumatikaapoata keráwáqá anómma táíq umátikanoe. ketíwîqa Píétebue téta tíwîqa yaráamanibo kemmá táí-tíwîqa kéyetama keráwáqá náayuwabi ketí iyápó-annati tíwîqa uyátá-maqma anómma táí-tíwîqa yánoe.

waayúkama Áánûqtuqtaba ikatîqa oro.

²⁶ miráinaq waayúkayaba keráwáqá íma ikatîqa oro. máqte-qtataaqa aúpáq wái-qtataakoma anaaékaqa abarokáq íniye. máqte-qtataaqa ánáákuma wáina-yataaqanibo anaaékaqa waayúkama aónainoe. ²⁷ kemá Ítuma aamá kumayuqnóbáqô timá-timunama minná wágáama timá yíméro. ánibo aamá yaákareq táápkemo itáama minná keráwáqá netuqyaa-káyúkátí yúraaq itó-urera aamá timá yíméro. ²⁸ waayúkama keráwáqtí túma tíkamma uqtánô-kayukayaba íma ikatîqa oro. keráwáqtí tirun-íyápómá íma tíkamma uqtánóe. ímiye. Áánûqtuqtaba ikatéro. keráwáqtí túgaraq tirun-íyápógáráq mákama kanaaráq Tááqtaani márûqa aítanobaq Áánûqtu kanaaráq tíkama aúyotuwaniqtaba Áánûqtuqtaba ikatéro. ²⁹ keráwáqá kaayaq-númámá tarukíqa móneqa kímora-toeyaarake kanaaráq meyánîq ínoe. ánibo keqtibomá Áánûqtuma íakainanama kanaaráq móra miráuma pááqya-numama marabímmá íkuminiye. ³⁰ ánibo keráwáqá keráwáqtí tiqnótáuma máqtepaq Áánûqtuma yoráútukaiye. ³¹ miráinaq keráwáqá íma ikatîq oro. netuqá pááqya-numagoni meyámmá uyátáraapoana keráwáqá Áánûqtuma yabíqtíkáráiyé.

Ítuni áwîqa yai-ááímmá

³² móra-nakoma náawabi abarokáq timá tágena wemá kennaé téna máqte-kayukati yúrakaq tinnanakkomma ketêgaraq ketibomá Áánûqtun aúrakaq wení márûpaq wemmá móraiq umákanune. ³³ ániibo móra-nakoma kemmá máqte-kayukati yúrakaq anaaemma umátikai-naqa kegáráq wemmá ketibon aúrakaq wení márûpaq tinaaemma umákanune.

Ítuma mamá yainái-tókórú-yákáráq kukáiyé.

³⁴ maa-márábí kaayoné-yátááqá mamá maa-márábí-káyúkáyábá íma mamé kukáune. mirá túyánámmá íma ítáaro. kemá paá waayúkama yainái-tókórú-yámmá ketáama íwáráa-kayukagaraq ketáama wáráa-kayukagaraq aúkáapike mamá yainanááq mamé kukáune. ³⁵ ááíqá áanikokaraq yeqtibogáráq íyata ániibo ayáámukokaraq yinóakaraq íyata ániibo anáábukokaraq aítaakogaraq í-ááímmá á taraune. ³⁶ waagóní we-áánínábóbí anómma uyátá-maqma namuromá aúqma mánoe.

³⁷ ániibo móra-nakoma anóayaa aboáyábá arummá uyátá-maqma yiménama wemá kennámá auráiyábá íma umaataráiyé. móraiq umá móra-nakoma áanikoyaa ayáámukoyaba arummá uyátá-maqma yiménama wemá kennámá auráiyábá íma umaataráiyé. ³⁸ ániibo móra-nakoma wení kaapaq-yámá íma maména ketinaaé íma waréna puínéna yokaa íenama wemmá kennámá auráiyábá íma umaataráiyé. ³⁹ móra-nakoma maamin-áúwáráímmá yáqtoqma akoqnáá énama wení matúq-matuq umá máí-auwaraimma aúyorainimanibo móra-nakoma keqtábá puyénama wemá matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayániye.

móra-nakoma íráqô-meyamma kémayaiye.

⁴⁰ móra-nakoma náawabi keráwáqá mamá íráqôniq umátikenama wemá kekáráq mamá íráqôniq kéumatikaiye. ániibo móra-nakoma náawabi kekáráq mamá íráqôniq umátíkái-nakoma wemmá Áánûqtuma timátíkarai-naqa mamá íráqôniq kéumakaiye. ⁴¹ máqtemma náayuwabi Áánûqtuma timáyíkarai-kayukama mamá íráqôniq kéumaketama Áánûqtuma timákaraiqtaba mirá kéumakaapoata yemá timákarai-nakoni íráqô-meyamma yáíkaaq umá mayánóe. ániibo náayuwabi aónáiyamma mórana arupú-naqa ínata yeqtí yúyánánóbáqá téta ‘arupú-naqa áwáqnaa ónáátae téta min-náqá awíqmeta yeqtí naau wétama yemá miráuma arupú-nakoni íráqô-meyamma yáíkaaq umá mayánóe. ⁴² taákaq máraaro. móra-nakoma náawabi paá-nakomma ketinaae wáraa-kayukabike áwáqnaa ónáae téna paá yaugiq-nómmá aqtíma wemmá aménama kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa min-nákóní íráqô-meyamma áraimma mayániye.” téna Ítuma wení iyápó-annamma timáyíkaraiye.

11

Yóáanema yaímma iyápó-annama Ítunopaq timáyíkaraiye.

¹ Ítuma wení tiyááka umá kaayaq-íyápó-ánnámá mayaímá mayánón-aimma miráuma timá yímikaiye. aamá timá ánatatuwaitata yemá mi-márúqá yuwéta min-áúkápáq-márúpáq uréta Ítuma aarawaamá kényiraatena aamá timá yímikaiye.

² Yóáanema nommá perai-nákómá ánná-naupaq máena yauwéqma yiwirai-nákóni mayaíyábá ítaraiye. miráitana Yóáanema yaímma wení iyápó-annabike timáyíkáitata Ítunopaq urááe. ³ ániibo yemá Ítunopaq uréta ítama aónaraae: “emá maamin-nátábáwáq Yóáanema anaaékaq móra-naqa yíniye tiráinaraq máa káqo-natabataaq awé ónúnataabiyo?” tewana ⁴ Ítuma yauwéqma tiráiyee: “keráwáqá uréraq Yóáanemma máqten-aimma itéq máqte-qtataaqa aónaamma mó-timamero. ⁵ minná yúramma koroparái-kayukama yúramma káonaawata yítauqa táíq urái-kayukama yítauq-uramma yamá uréire kéoe. ániibo kárúyamma yíkái-kayukama kátobaawata yaáqa atiragurai-kayukama aamá kéitaae. ániibo pukáa-kayukama kéitowata áwáyoq-wayukama Áánûqtuni átê-wataama aúgen-aimma kéitaawata kéoe. ⁶ ániibo móra-nakoma arummá kétimena keqtábá kaayaq-áúyánámmá íma itaí-waigoma wemá amuqá maraíno.” téna Ítuma tiráiyee.

⁷ Yóáaneni iyápó-annama kówana Ítuma Yóáaneqtaba taíbaq aarawaamá timá yímikaiye: “naayóbáqá waayúka íma máa-kaqmaapaq keráwáqá urááma nói-qtataaraq ko aónaneraq uráánabiyo? keráwáqá móra-naqa kaayaq-áúyánákáráq ókáráákáá uwáágoma yaropamátúwáimma aónaneraq uráánabiyo? ímiye. ⁸ keráwáqá nói-qtataaraq aónaineraq uráánabiyo? aqá móra-nakoma íráqôn-unakaqtoma makáitaraq aónaineraq uráánabiyo? ímiye. yemá íráqôn-unakaqtomo máráa-kayukama yemá anó-kini-kayukati naaúpaq kémaae. ⁹ miráimanibo nôraq

itaráq urááô? móra Áánûqtuni amuné-naráq aónaineraq urááô? owé. kemá keráwáqá kétima-timune. minnâ amuné-nápóana wemá yaímma Áánûqtuni káqon-amune-wayukama uyátáraiye. ¹⁰ Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí Áánûqtuma áanikomma maará téna timá ámikaiye. 'ketááyabamo tînîn-naqa timákáanana ení áqnáabariq umá wíniye.

wemá ení aamma awiyéna yokaa umákaniye.' téna Yóáaneqtaba agamatá-kánaábí tiráine téna kétiye. ¹¹ kemá áraimma kétima-timune. máqtemma maa-márábí-káyúkábíké Yóáane uyátá-maqma mú mikáqá anómma máimanibo Áánûqtuma yabínikanaaraq móra paá-naqa mánin-nakoma wemá Yóáanemma uyátáraiye. ¹² Yóáanema nommá perai-nákóní kanaaráké áaimma átarena yéqéna íbêqa Áánûqtuma yabíkáin-aukapaq uyáberanoqtaba anón-aaiqa kéoe. akoqnáá umá iraráá-káyúkámá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa yáqtoqma akoqnáá uréta mayánéta kéoe. ¹³ máqtemma Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq Mótetini ámáan-aikaraq yemá Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtaba watáama mamá pááq umáeta Yóáaneni-kanaaraq irááe. ¹⁴ ánibo keráwáqá itánáae téqa kanaaráq itáaro. Yóáane wemá Iráíyaraa-naqiye. min-náqá anaaékaq yíniye téta amuné kútaa-naqiye. ¹⁵ keráwáqá taáqa wáinaqa maamin-áímmá itáaro!

¹⁶ nóinnae téraq íbêq-wayukayabama aamá ténúnô? yemá miráuma pááqya-noiyapora umá márûq aúkáapi máeta yemá káqo-noiyapoma yááyama maará téta kéte. ¹⁷ ketáámá keráwáqtábátáá

káoyamma kéyunataa keráwáqá ímá íkeyaae. ketáámá yirummá í-ímá kêtunataamanibo keráwáqá ibiqá íma kéyaraae.' óqa tíkái-qtataaqa íma pááq kéiyee. ¹⁸ Yóáane iráimma wemá aáwaqa íma néna wááéni-nomma íma naráitata yemá weqtábá 'aibôq-nare' téta tirááe. ¹⁹ kemá Waayúkagoni Áráaqa iréq aáwaqa néq nommá néq únnayabama yemá maará kéte. 'aónaaro. wemá aáwaqa ôriq umá netuqyaa nainápóana wemá wááéni-nomma netuqyaa kénaiye. 'paátataare' timá yíkáyuma táákiti-moneqa máyáa-kayukagaraq kúmiq-wayukagaraq wemá yeqtí aanábómiye.' ááqibo anaaékaqa minnáyaba Áánûqtuni itaí-yátáákómá aónainoe." téna Ítuma tiráiyee.

yaímma-marupaq yirummá íma waéráa-kayukama anómma tirunô.

²⁰ yaímma-marupaqa Ítuma awaameq-yátááriqa netuqyaapaq immá íma yirummá waékáae. miráitana mi-kánááráqá Ítuma aamá yiwáágéna ²¹ maará-tiraiye: "Tiyórátiniq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq keráwápímmá pááq ínáyô! Beqtáirapaq-wayukao, náaraq-tai-yataaraq keráwákáq pááq ínáyô! anón-awaameq-yataariqa kemá keráwáqtí márûkaq únnaiq umá Tááyanabakaraq Tááíranapakaraq énama kanaaráq naayóbáqá Tááyanabaq-wayukagaraq Tááíranapaq-wayukagaraq yeqtí kúmiq-yataapike waeráunatae téta tiráá-tiraapoata yemá unáákáréq on-unapi yenamááriq áítumatuweta káin ayáátóbí máeta yáaqa kaitata yirummá waékáae. ²² miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. yirummá íwaekaapoata anaaékaqa keráwáqtí anónnáma táí-meyakoma yaináí-kánááráqá

miráuma Tááyanabaq-wayukagaraq Tááíranabaq-wayukagaraq uyátá-maqma anómma pááq íniye. ²³ ániibo keráwáqá Kápéranabaq-wayukao, keráwáqá Áánûqtuni márûpaqa tiwíqma yaúmeta uwínóe téra kéteo? keráwáqá iramá káíq-kaiq umá kain irábí kumínóe. minná kemá keráwáqti márûpaq anón-awaameq-yataariq únnaiq umá Tótômabaq-marukaqa awaaméq-yátáárîq énama kanaaráq íbêqa Tótômabake táí-wayukama paá máneta oné. ²⁴ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa aarawaamá ítama yaináí-kánááráqá Áánûqtuma wení paru-yátááqá keráwáqá uyátá-maqma Tótômabaq-wayukama yimíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

keráwáqá ketôpaq iréra aagai-yátááqá ya máyáaro.

²⁵ mi-kánááráqá Ítuma maará-tiraiye: “ketiboó, emá yabíkáana-marupakaraq maa-márágáráq uyátaráana-nakoe. emá aamá íma ítaraa-kayukama aúyánápí wáin-aaimma aamá káyiraatenamanibo ítaraa-kayukayopakemma mamá káuyoraane. minnáyataba kemá ‘tíkáiyé’ kétune. ²⁶ owé. ketiboó, emá ákáiniq kéone.

²⁷ ketibomá Áánûqtuma máqte-qtataaqa ketiyáápitaa makáiyé. ániibo móra-nakoma min-iyápómá íaonaraiye. aboámá wenamá min-iyápómá aónaraiye. ániibo móra-nakoma aboámmá Áánûqtumma íaonaraiye. kemá wení áanikoma kenamá aónaraune. ááqibo wení áanikoma ákáinama yaímma-wayukama aboání áaimma káyiraatiye.

28 keráwáqá tîbô kégaitaq ummaa-yátááqá kémayaa-yuma ketôpaq íyaraq kemá keráwáqá aagai-yátááqá tíméno. 29 kemá kaayoné kéeq ánibo ketúma íma mamé kéuyune. miráinaq keráwáqá keráwáqtí ummaamá ketê yaagumá mayéraq kepíké itaí-yátááqá ítareq agánoe. 30 ketê yaaguyabí-yamma oyaaq kéinaq ummaa-yátááqá keráwápi marána-waigoma oyaaq íniye.” mirá téna Ítuma tiráiyé.

12

Tabaatiráq mayaímá mayaíyábá aammá aúkain-aimma

1 anaaékaq móra-Tabaatiraqa Ítuma wíti-yokoni aúkáapi uréire uráiyé. ánibo wení iyápó-annama yááyaba éta yemá wítigoni arammá putáqma narááe.

2 ánibo Pérati-wayukama minná aónatuweta Ítuma timá ámikaae: “aónaao. maamirán-ááimmô tarôq kéeq mayaímá kémayaamma Tabaatiráqá aammá aúmakaae.” 3 téta tewana Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “keráwáqá Tébitima miráurain-aimma íyaq yoráútaao? naayóbáqá Tébitigaraq wení waayúkagaraq yááyaba uráátaba kétune. 4 yemá monoq-náúpáq utéta yammá Áánûqtukaq amí-yááréráq wáimma uyátá-maqma anó-monoq-nakoma yímitata narááne. mi-támmá anó-monoq-wayukama kanaaráq nánópoata paá-wayukama naíyábá aammá aúkaiye. 5 anó-monoq-wayukama yeqtí mayaímá anó-monoq-naupaqa Tabaatiráqá yemá aammá aúmakaama yawítíraamanibo minná íma

otaa-qtátáárîq urááe. maami aammá aúmatan-aimma wannaabíkémá íyaq ítaraanabiyo? Áánûqtun-aurakaqa Tabaatiráqá aammá aúmatan-aimma íma yawítíraae. ⁶ kemá keráwáqá kétima-timune. maannámo mái-waigoma anó-monoq-namma uyátáraiye. ⁷ keráwáqá Áánûqtuni agamatá-kánnáábíkén-áímmá ítareqa táwî-aimma téq otaamá íkuineq oné. maami agamatá-kánnáábíkén-áíkómá maará kétéiye. ‘naí-wámmá timíyábá íketikaimanibo kaayoné-yátááqtábá kétéikaiye.’ téna Áánûqtuma tiráiyé. aammá aúmatan-aimma íyawitiraa-kayukama íma mamá yawááq-umayikaaro. ⁸ Waayúkaqoni Áráaqa Tabaatigóní uyátárai-napoana ketí iyápó-annama Tabaatiráqá mamá naráamma kanaarác íye.

Tabaatiráqá táíq uráin-ayaakaraq-naqa Ítuma mamá íráqôniq umákaraiye.

⁹ Ítuma min-áúkápáqá yuwéna yeqtí monoq-náúpáq uráiyé. ¹⁰ móra-naqa mibáqá máqe-uraimma ayáákoma aayámmá káguraiye. yaímma-wayukama Ítumma aabi mayakánétaaboata wemmá ítama aónaraae: “Tabaatiráqá mayaímá kémayeta karí-wáyúkamá mamá atóbama-yikanunataabiyo?” téta ítama aónaraae. ¹¹ ánibo Ítuma yawwéqma timá yímikaiye: “keráwápíké móra-nakoma tipí-típima makáitana mi-típí-típígómá Tabaatiráqá móra-maiqnobaq kumábékitanama kanaarác min-nákómá íyaq paábaq múte kéyabitimatuwaiyo? owé. ¹² ánibo móra-nakoma tipí-típima uyátáraiye. miráipoata ketáái ámáan-aikoma kanaararé tiráipoataa Tabaatiráqá waayúkama yíwáqnaa ónúnataae.” téna

Îtuma tiráiyē. ¹³ miráitana Îtuma min-áyáámmá aayá-kagurai-naqa timá ámikaiye: “ayáámma mamá arutaa.” téna titana min-nákómá ayááma mamá arupú itana ayáákoma keqnáámmá mamá íraqôniq umá móra-aukapaq-ayaakaa uráiyē. ¹⁴ miráimanibo Pérati-wayukama Tabaatiráq Îtuma karí-náqá mamá atóbamakaitaba aónawaaeta Tabaatiráqá mayaíyá kémayaiyaa téta yemá móra-aukapaq áikuteta Îtumma ikamí-áímmá téite urááe.

Îtuma Áánûqtuni mayaínáq-úráné.

¹⁵ miráimanibo Îtuma min-áímmó temá ítátuwenaboana Îtuma mi-márúqá yuwéna kóuraiye. miráitata netuqyaa-káyúkámá Îtun anaaé kéwaraawana máqtemma karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye. ¹⁶ akoqnáá umá Îtuma timá yímkaiye: “keqtábá íma mamá abarokáq umátíkáaro.” téna tiráiyē. ¹⁷ miráitana Áánûqtuma móra-amune-naqa Áítáiyani óyaukaq naayóbáqá tiráimma íbêqa abarokáq kéiyē. miráitana tiráin-aikoma maará-tiraiye:

¹⁸ “maannáma ketí mayaí-náqíyē.

kemá wemmá awaaméqá umákaraune.

weqtábá kétékaitaq timuqá kémaraane.

kemá ketí Aágomma wekáq máránana wemá ketí yainá-áímmá Yéqtaaeo-wayukama timá-yiminiye.

¹⁹ wemá aamá íyiwaagena anókaq aamá ítiniye.

wemá aapaq uréire kéena anókaq aamá ítiniye.

²⁰ móra-nakoma áyaqnobaqa ummaa keyainanama yawenáina-waigoma okaráákáá umá íma akáginiye.

ánibo móra-nakomma ummaa-yátááqá wáina-waigoma pááqyamma ókómá putinánéna iníkáá umá íma márúte yuwánóe.

wemá paá watáama kétinana yainai-yátáákómá arupú umá pááq íniye.

²¹ Yéqtaeao-wayukama wekáq yirummá améta awé ínóe.”

téna agamatá-kánnáágómá kėtiye.

“Ítuma Píétebukaraq mayai kémayaiye” téta tirááe.

²² mi-kánááráqá yemá móra-naqa awíqmeta Ítukaq iráama min-nákómá táí-aagoma wepí máipoana aúramma karopágitana óyaukogaraqa aúyakuraiye. ánibo min-náqá Ítuma mamá atóbamakaitana aamá tiréna aúramma aónarena uráiyé.

²³ minnáyaba netuqyaa-káyúkámá aónama iyánáaq éta tirááe: “maannáma Tébitimma áanikowabi Metáíya íyabiyo?”

téta ²⁴ tewata Pérati-wayukama min-áímmá ítátuweta tirááe:

“tái-aagoni uyátárai-naqa Píétebuma Ítumma akoqnáama ámikaipoana táí-aagomma kématuwaiye.”

²⁵ téta kétéwana Ítuma yeqtí yúyánámmá iténa tiráiyé: “móra-marukaq-wayukama yatákaaq umá kaayaq-ánnáíq uréta ááíqa íyana mi-márúkómá táíq umáginíye.

ánibo móra-marukaq-annawabi móra-naupaq-annama keqnáámmá yáíkaaq umá kaayaq-ánnáíq umá ááíqa íyana naammá yawítiginikaa umáginóe.

²⁶ móraiq umá Tááqtaama yabíkái-qtataaqa yáíkaaq uréta ááíqa íyanama páátákáá wemá yabi-í-yátáákómá naammá yawítiginikaa umáginóe.

²⁷ ánibo keráwáqá maará kétée Píétebuma tíwâqnaa itaq táí-aagomma kématuwaupo timá tíméro. náawaq keráwáqti

tinaaé wáráa-kayukama yíwáqnaa itatawáq táí-aagomma kématuwaao? miráinata tinaaé wáráa-kayukama keqtaámá kétiraatemma keráwáqtí táama áraimma íma wáíye. ²⁸ Itáaro. Áánûqtuni Aágoma tíwáqnaa kéitapoaq kemá táí-aagomma kématuwaune. miráitana keráwáqá kétiraatimma Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa áqa keráwákáq pááq umá wáíye.

²⁹ náaraq umáwaq móra-nakoma newáqyáá-nakoni naaúpaqa uyábékena wení máqte-qtataaqa mayáníyô? wemmá mi-néwáqyáá-náqá ánnáma kúyakatuwenama wemá kanaaraq newáqyáá-nakoma Tááqtaani naaúpakema máqte-qtataaqa mayániye.

³⁰ móra-naqa ketí aanábóráá umá íma máí-nakoma wemá minná ketí namuro-náqíye. móra-nakoma náawabi íma tíwáqnaa éna waayúkama aíquma yorupénama wemá waqmá paábataa kéumatuwaiye.

³¹ miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. waayúkama máqten-akayaama tiréta kúmiq-yataariq uréta kéo-qtataaqa Áánûqtuma máqtepaq mamá paá umáyikena awikátuwaniye. miráimanibo móra náawabi Áánûqtuni Aokaq-Áágómmá táí-aimma timákainanama mirá-kúmíq-yátááqá Áánûqtuma íma mamá awikátuwaniye. ³² Waayúkaqoni

Áráaqa móra-nakoma timá táíq umákainanama wení kúmiq-yataaqa Áánûqtuma mamá paá umákana awikátuwaniye. miráimanibo móra-nakoma Áánûqtuni Aokaq-Áágóqtábá 'Pítibuni aanapo kématuwaiye' timákaiyanama mirá-kúmíq-yátááqá Áánûqtuma íma mamá paá umákana awikátuwaniye. íbêq-kanaarakaraq anaaéka-kanaarakaraqa wemá íma

mirá-iniye.

tái-yagoma tái-aramma itáiyē.

³³ yaagómá íráqô-tama wáinanama arakógáráqá íráqôn-aramma iyániye. ánibo tái-yama wáinanama arakógáráq tái-aramma iyániye. keráwáqá aónamma nói-qtataakowabi mamá pááq kéimma káonaae nói-qtataakoni áainabi minná abarokáq kéiyē. ³⁴ keráwáqá irakabayaakóní áráakawaro, keráwáqá tái-wayukama máamanibo náaraq umáwaq íráqôn-aimma tínô? aamá kéqokeq-aimma tin-nákómá wení óyaupima mimórá-áúyánámmá arunóbákáráq ógikaiye. ³⁵ móra íráqô-nakoma wemá netuqyaa íráqôn-auyanamma arunóbáqá wáiyē. miráitana wemá íráqôn-aaimma mamá pááq kéiyē. ánibo tái-nakoma wení tái-auyanamma netuqyaa wáiyē. miráitana wemá tái-aaimma mamá pááq kéiyē.

³⁶ miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. minná máqte-maqten-aimma aarawaamá kétémma anaaékaqa ítama yainái-kánááráqá Áánûqtuma ítama aónéna yainániye. ³⁷ keráwáqtí táarake Áánûqtuma keráwáqá ítama yainéna taáqa íma wáiyuwe otaammá kutáayuwe téna ítama yainániye.

yaímma-wayukama anón-awaameq-yataaqa aónaineta tirááē.

³⁸ mi-kánááráqá yaímma ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq yaímma Pérati-wayukagaraq Ítumma timá ámikaaē: “yirááti-nako, emá móra anón-awaameq-yataariq inataa aónatuwetaa ketáámá ekáq tirutáá áméno.” téta tirááē. ³⁹ miráitana Ítuma yawuwéqma timá yímikaiye: “tái-ini-naukaqa

Áánûqtuqtaba íma ítaraan-ini-naukaqa anón-awaameq-yataaqtaba ítama káonaae. miráimanibo kemá móra anón-awaameq-yataaqa íyiraatenune. Áánûqtuni amuné-náqá Yónaani anón-awaameq-yataaqa wenamáa yirááatenune.” téna Ítuma tiráiyé.
⁴⁰ naayóbáqá Yónaama anó-noyaakoni áyáqnobaqa kaumo-wágáágáráq kaumo-nókáámmá máqeuraiye. miráumaraa Waayúkagoni Áráakoma maranóbáq kaumo-nókáákáráq kaumowágáágáráq mániye.” téna Ítuma wemá puyéna maranóbáq mániqtaba tiráiyé. ⁴¹ ókaraq Ítuma tiráiyé: “anaaékaqa Áánûqtuma aarawaamá yainániye. mi-kánááráqá Níníbeq-wayukama ítama yainái-yátáápí itó-ureta keráwáqtí táí-taiqtaba táí-tubi maránóe. minná Níníbeq-wayukama Yónaama tin-áímmá itéta yemá kúmiq-yataapike waékáae. maakáq mórama mái-waigoma wemá Yónaamma uyátáraunaqanibo keráwáqá tirummá íma kéwaeraae. ⁴² Áánûqtuma waayúkama ítama yainání-kanaaraqa anómma yabíkáin-inikoma kúínima aabaú kupérái-waigoni kaapaq-áúkápáké anómma yabíkáin-inikoma iréna ítama yainái-yátáápí itó-urena keráwáqá táí-tubi marániye. mi-kúínímá maa-márágóní aqtóráq naayóbáqá máqeuréna Tórómónima wení itái-yátáákóní áaimma titana kúínima itánáae téna minnáyaba iráine. miráimanibo maannámo máin-nakoma minná wemá Tórómónimma uyátáraiye.” téna wetábá wenamáárîq Ítuma tiráiyé.

waátágoma yauwéqma iráiyé.

43 Ítuma maará téna tiráiyē: “móra-nakoma táí-aagoma ayúwáitanama wemá kokoq-márábáq uréire kéena móra-aukapaq aagánî-maruqtaba abáá kéiyē. aagánî-maruqa íaonenama ⁴⁴ min-áágómá wenaúyánápímmá kétiye. ‘kemá yauwéqma naayóbáqô kémauna-naupaq ko mánune.’ téna kétiye. mirá-timatuwena ko aónaimma min-námmá paá-namma wáitata kuyútuketa íráqôniq umá arútama wáitatamanibo kuyúqma agaro umákaae. ⁴⁵ miráitana wemá káqomma abapaké kaayaqá táí-aagomma ko yiwíkaima táí-aaimma uyátá-maqma ókaraq tarôq ínena itata yemá mi-tái-áágómá min-nákóté iréta yemá min-náúpáqá uyábéqma mááe. naayóbáqá min-nákómá uyátá-maqma anómma táíq umá máqe uráiniq umá íbêqa máiyē. maa-kánááráqá máa-kayukabima móraiq umá miráuma táí-aaimma pááq íniye.” téna Ítuma tiráiyē.

Ítuma anóagaraq wení ábâqawaayugarare.

46 Ítuma aarawaamá watáa kétima-yimitana anóagaraq ábâqawaayuma iréta máápaq ya itó-uma máqe-uraae. yemá Ítute watáá-wataa tínéta urááe. ⁴⁷ ánibo móra-nakoma Ítumma timá ámikaiye: “ítaao. enanóagaraq enábâqawaayuma máápaq ya awé uréta eté watáá-wataa tínéta kéoe.” téna Ítumma timá ámikaiye. ⁴⁸ miráitana Ítuma yauwéqma min-náqá timá ámikaiye: “ketinógaraq ketíbâqawaagaraq yeqtábá kéteno?” timátuwena ⁴⁹ Ítuma wení iyápó-annama ayáánapo awaaméqá umátuwena tiráiyē: “aónaaro. maannáma ketinógaraq ketíbâqawaayue. ⁵⁰ náayuwabi ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq mái-nakoni aúyánámmá waráiyayuma minnâ yemá

ketíbâqawaama maéta ketúmma maéta ketinóma mááe.” téna Ítuma tiráiyé.

13

móra-nakoma yópi ányumma yukái-waigoni wáeqma itái-áiné.

¹ mi-kánááráqá Ítuma min-námmá yuwéna máápaq yaúbaraimma wemá nokaayúkóní áwabaq máena yiráátiraiye. ² ánibo netuqyaa-káyúkámá amakaq ya áíkutaee. miráitana Ítuma móra-unopi-kaarebi uyáqtama máitata aarawaamá únón áwabaq itó-uma máqe-uraae. ³ ánibo Ítuma netuq-ááimmá téna waéqma itái-áímmá téna waéqma itái-áípi maqmá timá yímikaimma wemá maará-tiraiye: “Ítáaro. móra-nakoma ányumma yópi móyukaiye. ⁴ min-nákómá ányumma mó yúwáitana yaímma aapi kuturáiyé. miráitana numagómá ya áíqnatukaiye. ⁵ yaímma-anayukoma óqtamma wáin-aukapaq kuturáimma netuq-márámá íma wáqe-uraiye. maragómá íma anómma ummaatamá wáitanaboana námama páátákáá utamá anómma aúkáiye. ⁶ ánibo aaqá kégaitana aúgen-anuqa aayámmá kamagéna íma wáqe-uraiye. ⁷ yaímma áwáábíq-annagoni ááipi kuturáiyé. ááqibo áwáábíq-annagoma mamá yawááq-umatukaiye. ⁸ yaímma-anayumma íráqô-marabi kuturéna arammá itáiyé. yaímma-anayumma tiyááka naikamá-tiyaakama miráuma (100) arammá iyáitana yaímma-aramma abapaké móra-tiyaaka-aramma (60) iyáitana yaímma-aramma kaumo-tiyááká-árámmá (30) iyáitana urááe. ⁹ móra-nakoma aáqa wáinanama itáino.

Îtun-aaimma waéqma itai-áipí aamá tiráiyé.

10 wení iyápó-annama Îtunopaq iréta timá ámikaae: “nôraq itaawáq waéqma itai-áipímmá aamá kétima-yimeno?” téta Îtumma ítama aónaraae.

11 Îtuma yawwéqma timá yímikaiye: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni aúpáq-áikón áaimma Áánûqtuma keráwáqá tiráati-matukaiye. miráimanibo maa-káyúkámá íniye.” téna tiráiyé. 12 minná mórama

Áánûqtunopake watáama matáina-waigoma min-ámúrááq móragaraq mayániye. miráinana wemá netuqyaa-qtátááqá kanaaráq marániye. ániibo

móra-nakoma Áánûqtunopake pááqya-qtataaqa makáinanama minnámo matoráina-yataaqa paá aúyokiniye. 13 waéqma itai-áímmá maamináyaba kemá kétune. maa-káyúkátí yúrakoma káonamanibo íkáonaae. ániibo yaákoma aamá kéitaimanibo íma ítama arutéta yúyánámmá kéitaae. 14 maami-

nóinínáúkáqtábá naayóbáqá Áánûqtun-aama amuné-náqá Áítáiyama áraimma pááq íniye téna maará-tiraine.

‘keráwáqá aamá itánómanibo áaimma íma itánoe.

keráwáqá túramma aónainomanibo móra-yataaqa íaonainoe.

15 maami-káyúkátí íyakoma akoqnáá umáguraitataboata yaákoma aamá itaiyábá yíbôgaitata yemá yúramma karoparáae.

miráitana yúrakoma móra-yataaqa íma káonaitana yaákoma móra-yataaqtaba íma kéitaitataboata yúyánámmá íma kéitaae.

yemá ketôpaqa íma ko yáútúmeta mamá íráqôniq umá tikaao téta íkéye.’

téna agamatán-áúbábí Áítáiyama tiráine. ¹⁶ Ítuma ókaraq tiráiyee: “miráimanibo keráwáqá íráqôniq umá mááe. keráwáqtí túrakoma móra-yataaqa káonaiye. ániibo keráwáqtí taákoma ketáama kéitaiye. ¹⁷ kemá Ítuma keráwáqá árainmma kétima-timune. naayóbáqá netuqyaammá Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq netuqyaammá wení arupú-wayukagaraq íbêqa keráwáqa aónaan-awaameq-yataaqa aónaiyaba ôriq umá yíkárainanibo yemá íma aónaraane. ániibo yemá íbêqo ítáan-aimma itaíyábá ôriq umá yíkaraimanibo íma ítaraane.

ánáyukoni waéqma itaí-áíkóní áaimma

¹⁸ móra-nakoma yópí ánáyumma yuqmé yáútúrai-waigoni aúpáq-áímmá ítáaro. ¹⁹ máqte-kayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataakoni watáama kéitetamanibo minnáyaba yúyánámmá íma ítáama yemá ánáyukaa aapi kuturáitana numagómá ááqmena kóuraiye. móraiq umá Áánûqtuma wení watáama íyáqnoqaq uqmáráimma Tááqtaama íréna páátákáá paábaq kématuwaiye. ²⁰ yaímma-anayumma óqta-marabi kuturáimma yemá miráuma páátákáá aamá mayéta yimuqá makáane. ²¹ miráimanibo ánûqa íma wáitanaboana pááqya-kanaama kémaiye. anaaékaqa Áánûqtun-aayaba makatí-kánáámá kéyitata yemá páátákáá aamá kéyuwaae. ²² ániibo yaímma-anayumma áwáábiq-annagaraapimo kukáimma miráuma waayúkama aamá kéitamanibo maa-márábín-aúwáráíqtábá móneqa mayaíyábá yeqtí yúyánápímmá anómma aúráitata Áánûqtun áama mamá kéyawaaq-umatuweta yemá arammá íyáinikaa íkéoe. ²³ ááqibo

yaímma-anayumma íráqô-marabimo kukáimma miráuma waayúkama Áánûqtun áama itéta waqmá yúyánámmá kéitaae. yirunóbáqá arammá miráuma mákatiyaaka-tiyaakama (100) íyáawata yaímma miráuma abapaké móra-tiyaakama (60) íyáawata yaímma kaumo-tíyáákámá (30) arammá kéyaae.” téna Ítuma timá yímikaiye.

yópi táí-namama karútai-waigoni waéqma itaí-áímmá

²⁴ Ítuma káqomma waéqma itaí-áímmá timá-yimena tiráiyé: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma móra-nakoma íráqôn-anayumma wení yópi yúwáinikaa uráiyé. ²⁵ miráimanibo aarawaamá yúmô kéwagowanama min-nákóní namuro-nákómá nokáamma íréna karaa-qtatáákóní ayummá wítigoni aúkápimma má-yuqmarena kóuraiye. ²⁶ anaaékaqa mi wítigoma utaréna arammá iyánáae téna aónaimma karaa-qtatáákáráq mipí wáqe-uráiyé. ²⁷ ánibo mayaí-wáyúkámá yókóní aanábóráq uréta yemá timá ámikaae. ‘anó-nako, emá ení yópímá íráqôn-anayumma yukááne. ánibo nôraq itanawáq námagaraamma karútaiyo?’ téta tewana ²⁸ ánibo wemá timá yímikaiye. ‘móra-namuro-wayukama mirá-uraae.’ téna titata mayaí-wáyúkámá timá ámikaae. ‘ketáámá námagaraamma ko yubónúnataabiyo?’ téta ítama aónaraae. ²⁹ miráitana yón-áánábó-nákómá yauwéqma timá yímikaiye. ‘ímiye. námama yubíyapaq wítigaraq yayútuwaabo. ³⁰ keráwáqá paá yuwaíyata mákama wáeta naí-kánááráq úyotao. ánibo naí-kánááráq uínaqa mi-máyáíráq-wáyúkámá maará téq timá-yimenune. ‘keráwáqá námagaraanokaa yúqma atáá-uma irabí

agayaíq umaráaro. miráimanibo wítigomma paá mamá ketí aáwaq-naupataa umátikáaro.’ téna tiráiyé.” téna Ítuma waéqma itaí-áipí timá yímikaiye.

paáqyan-anayukaraq yítigaraq yenákátí waéqma itaí-áímmá

³¹ Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma márû mikáq paáqyan-anayukaa (máqtaqti) uráiyé. ³² miráitata waayúkama min-ánáyúmmá mamá yeqtí yópi uqmakáawana utamá máqtemma uqmakáa-qtataakoma uyátá-maqma anómma auréna yaagóráá uráiyé. Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma anómma auréna íniye. miráitana mi-tágóní amataqá numaráwákómá ánáamma má-uraiye.

³³ keqnáámmá Ítuma káqomma waéqma itaí-áímmá timá-yimena tiráiyé: “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma yíqtiraa uráiyé. móra-inikoma maami yíqtima maténa anó-tapepi makéna yakaráq yíqtigaraq waékáiyé. ánibo anaaékaqa yakómá itóqma anómma aúkáiyé.” téna Ítuma tiráiyé. mórama yakaráq waéqma agayaíyana itoraí-kánámá yíqtiboana Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miraráá kéiyé.

Ítuma watáama tiráimma waéqma itaí-áipín áátuqma nôraq itanabi tiráiyé.

³⁴ Ítuma máqten-aimma aarawaamá timá yímikaimma waéqma itaí-áipín áátuqma timá yímikaiye. móra-aimma abarokáq ítima-yimikaiye. ímiye. wemá paá waéqma itaí-áipín áátuqma tiráiyé. ³⁵ miráitana móra Áánûqtuni amuné-nákómá

nóinabi naayóbáqá tiráimma íbêqa áraimma pááq kéiyé. naayóbáqá maará-tiraine:

“kemá tóyauqa ógaakeq aamá waéqma itái-áímmá tenúne.

maa-márámá paá kéitana aúpáq aúyoqma wáqeurai-qtataaqtaba kemá timá-yimenune.”

téna Áítáíya naayóbáqá tiráine.

tái-namagaraama wítibi karútai-waigoni waéqma itái-áíkóní áaimma

³⁶ Ítuma aarawaamá mikáq iyuwéna naaúpaq uráiyé. wení iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe:

“tái-namama yópímô karútai-waigoni waéqma itái-áímmá keqtáá áaimma timá tímînaqtaa ítáano.” téta tirááe. ³⁷ Ítuma maará téna tiráiyé:

“maamin-nákómá íráqôn-anayumma yúwáimma minná kemá Waayúkagoni Áráaqiyé. ³⁸ ánibo yómmá minná máqte-marure. íráqôn-anayumma minná miráuma Áánûqtumo yabíq yíkarai-kayukae. ánibo tái-namagaraamma minná miráuma Tááqtaani waayúkae. ³⁹ mi-námúró-nákómá tái-namagaraamma yúwáimma minná Tááqtae.

aáwaqa yópíké ábu kaínata mayánô-kanaama minná anaaékaqa maa-márámá ánatani-kanaaraqa ketí kaqtó-wayukama Áánûqtunopake mirá-inoe. ⁴⁰ ánibo yemá tái-namagaraamma yúqma áíkumareta máqtepaq irabí agatuwánómma minná miraráa umá anaaékaqa maa-márámô ánataniq-taoqa mirá-inoe. ⁴¹ Waayúkagoni Áráakoma ketí kaqtó-wayukama timáyikaanata kemá yabíkáuna-yataapike náayubi káqo-yuma kúmiq-yataapi mamá káyikaa-kayukagaraq ókaraq tái-aaimma tarôq kéo-kayukagaraq

yiwíqma áíkuinoe. ⁴² ániibo Waayúkagoni Áráakoni kaqtó-wayukama Áánûqtunopake mi-káyúkámá mamá anón-irabi yuwánóe. min-írábí yemá máeta anón-ibiqá yaréta yíwayaamma akégûnanoe. ⁴³ mi-kánáaráqá Áánûqtuni arupú-wayukama yeqtibomá Áánûqtuma yabíkáin-aukapaqa tágama aakáá kánóe. móra-nakoma aáqa wáinanama maamin-áímmá ítama arutaíno.” téna Ítuma tiráiyee.

móra-nakoma móneqa yawáánakaraq marabiké matái-waigoni waéqma itái-áímmá

⁴⁴ Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma anó-moneqa yawáánakaraq móra-yopi aúpáq makáánikaa kéiyee. ániibo móra-nakoma mi-mónéq-yáwáámmá abatátuwena wemá yauwéqma yawááq-umarena amuqá ôriq umá kémarena wemá máqtemma makái-qtataaqa mamá káqo-kayukaraq maráitata yemá meyánîq urááe. miráitana wemá yauwéqma uréna mi-tópí móneqa wáitanaboana ko meyánîq uráiyee.

anó-moneq-awiqá yaa-púyákóní waéqma itái-áímmá

⁴⁵ móragaraq Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma íráqô-puyaqa móra-nakoma anó-moneq-awiqá yéna áíqma áíkuinikaa kéiyee. ⁴⁶ wemá aónaimma móra íráqô-puyaqa wáitana abatátuwena wení máqte-qtataaqa yaímma-wayukabaq mó kéyimena meyánîq uráiyee. ániibo wemá minnârake móneqa maména mi-púyáqá ko meyánîq uráiyee. mórai q umá Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma máqtemma íráqô-qtataaqtaba ákái-qtataakomma uyátáraiye.

kúqôkoni waéqma itái-áímmá

⁴⁷ móragarare. Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma nokaayúpi kúqômma yukéta noyááqa yáqtóráánikaa kéiye. ⁴⁸ noyáákoma kúqômma ógikitata yemá áwábaq mi-kúqómmá yabiti máeta kéye. ánibo yemá áwábaq má-maketa íráqô-noyaaqa áíqma ókaq kémareta táíq i-nóyááqá áíqma paábataa kéyuwaae. ⁴⁹ anaaékaqa maa-márágóní aqtó-kánáaráqá miraráá umá mórai q ínóe. Áánûqtunopake kaqtó-wayukama kukéta íráqô-kayukabimo táí-wayukamo maíyamma kunáíqma ⁵⁰ anón-irabita yuwánóe. min-írábímmá mi-káyúkámá máeta anón-ibiqá yaréta yíwáyaamma akégûnanoe.” téna Ítuma tiráíye.

móra-nakoma íráqô-qtataaqa naayókaráq aúgekaraq makáíye.

⁵¹ Ítuma maará téna ítama yimónaraiye: “keráwáqá maami-máqtén-áíkoní áaimma kéitao?” téna titata yemá tirááe: “owé.” tewana Ítuma timá yímikaiye: ⁵² “miráitata máqtemma ámáan-aimma yirááti-wayukama Áánûqtuma yabíkái-qtataaqtabama ítaraapoata yemá miráuma kaayaqá naakóní anábóráá umá máitata wepíké aúgemma itái-áíkaráq naayón-itái-áíkaráq matukááe.” téna Ítuma tiráíye.

Náátárêtiq-wayukama Ítumma anaaémma umákaraae.

⁵³ Ítuma waéqma itái-áímmá timá ánatatuwena mi-márúqá yuwéna wení ⁵⁴ márúpaq kóurena Áánûqtun-aama yeqtí yirááti-naupaq áíkuyikarena

Îtuma timá yímikaiye. miráitata mi-káyúkámá karámareta tirááe: “maan-nákómá awaameq-yátáarábi itai-yátááqá náakakenaq matáiyô?⁵⁵ maamin-náqá íyaq naammá-í-nákóní áanikowabiyo? Máriaama anóa íyaq máiyô? ániibo Yêmitima Yótêbima Tááímonima Yúqtaatima máqtemma yemá wení ábâqawaayue.⁵⁶ máqtemma anaanoámá áúkoma ketáátê mááe. ániibo maamirái-qtataaqa náakakenaq matáiyô?”⁵⁷ yemá mirá-timatuweta Îtumma ítama táíq umákaraae. miráimanibo wemá timá yímikaiye. “Áánûqtuni amuné-nákóní áwîqa máqte-marupaqa wáimanibo wení naa márûpakaraq wenánnábíkaráqá wení áwîqa anómma íma wáiyee.” téna Îtuma tiráiyee.⁵⁸ mirá-timatuwena wenáama íma ítáawanaboana mi-márúkáqá taíbaq anón-awaameq-yataariqa íuraiye.

14

Yóóanema nommá perái-náqá pukuráiyee.

¹ mi-kánáaráqá anó-kinima Êrôtima Îtuni watáama ítaraiye. ² miráitana Êrôtima wení kámááni-wayukama maará téna timá yíkaraiye: “min-náqá nommá perái-náqá Yóóanemiye. wemá pukáipike yauwéqma itó-uraiye. miráitana anómma akoqnáama wenayáápike pááq kéiyee.” téna Êrôtima tiráiyee.

³ miráitana Êrôtima titata wení ááiq-i-wayukama Yóóanemma yáqtoqma téni-annanapo atáá-umatuweta ánná-naupaq ákáraae. Erótiatima Píripimma ánáakokake miráuraimma Píripima Êrôtimma ábâkoboana Êrôtima awekémá kuyéna ánáakomma

yabitiráine. ⁴ naayóbáqá Yóáanema Érôtimma maará téna timá ámikaine: “min-ínímô mayáánama íarutaiye.” ⁵ téna titana Érôtima áyáqtaba umátuwena Yóáanemma ikamínéna uráimanibo aarawaatí yáaqa ikátaiye. aarawaamá Yóáaneqtaba ‘Áánûqtuni amuné-náqíye’ tewanabóana ikatîq uráiyé.

⁶ móra-taoqa Érôtimma marákáraa-kanaama pááq itata waayúkama áikutaae. miráitana mi-káyúkátí yúrakaq Erótiatima ayáámukoma imá yaráiyé. ániibo min-ímô yaiqtábá Érôtima ôriq umá amuqá maréna ⁷ min-ínáárúgómmá maará téna Érôtima áraimma Áánûqtun aúrakaq timá akoqnáá umákaraiye: “emá keqtábá móra-yataaqa ‘timiyo’ tinna-yátááqá paá aménúne.” téna Érôtima tiráiyé. ⁸ min-ínáárúgómmá anóama mirá té tiyó téna anóama timá-amitana maará-tiraiye: “emá Yóáanema nommá perai-nákómmá ko ikámma aqnómmá aráqma móra-taapepi maré maakáq má timiyo.” téna tiráiyé. ⁹ Erótiati mirá titana mi-kínímá Érôtini áyakoma ummaa yáguraiye. miráimanibo wení akoqnáá-aimma máqte-kayukama áikuma máeta ítaraawanaboana Érôtima tiráiyé: “mi-qtátááqá áméro.” téna tiráiyé. ¹⁰ timátuwena wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata ánná-naupaqa uréta nommá perai-náqá Yóáanemma ko ikámma ánûaramma aráqma ¹¹ aqnómmá mamá móra-taapepi matuwéta mamé iréta min-ínáárúmá má ámikaae. miráitana min-áqnómmá anóama máipaq mamé itana anóama téna áraimma Yóáanema ‘pukiye’ tiráiyé. ¹² ániibo Yóáaneni iyápo-annama iréta Yóáaneni arááq-auma mamá uqtarááe. uqtamákátuwetama Ítumma mó-

tima-amikaae.

Îtuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (5,000) aáwaqa yímikaiye.

¹³ Îtuma min-áímmá ítátuwena mi-márúqá yuwéna móra-unopi-kaarebi waayúkama íma máa-kaqmaa-karaanobaq wenamáa kóuraiye. miráimanibo aarawaamá min-áímmá ítátuweta yeqtí márûqa yuwéta marabí Îtun anaaé waqméta urááe.

¹⁴ anaaékaqa Îtuma áwábaq ko máena netuqyaa-káyúkámá yimónaimma arummá ôriq umágitana kaayoné umá yíkátuwena karí-wáyúkámá mamá atóbamayikaraiye.

¹⁵ énaikaqa Îtuni iyápó-annama marabí iréta tirááe: “aaqá kéekiye. maan-áúkápáqá waayúkama íma máán-aukapaqibo timá yíkénata kóoro. yemá máqte-marupaq uréire kéeta aáwaqa abáá-uma máyáaro.” téta tirááe.

¹⁶ mirá tewana Îtuma timá yímikaiye: “nôraq ínatawaq kóino? kenamááriq keráwáqá aáwaqa yíméro.” téna Îtuma tiráaiye. ¹⁷ ánibo wení iyápó-annama timá ámikaae: “ketáámá netuq-ááwáqá íma matokáunataae. paá móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaqá kátútai-noyaaqa matokáunataae.” téta tirááe.

¹⁸ ánibo Îtuma tiráaiye: “kínna mamé ketôpaq yero.” téna tiráaiye. ¹⁹ ánibo máqte-kayukama aápêkaq ‘maraq máero’ timátuwena móra-tiyaapaq-yamma kémayena kaayaq-nóyááqá kémayena uréna Áánûqtunopaq múte káonena Áánûqtukaq ‘tikáiyé’ tiráaiye. mirá-timatuwena yammá mapákena iyápó-annama yímikaiye. miráitata iyápó-annama matéta aarawaamá yímíqme urááe. ²⁰ ánibo máqtemma min-ááwáqá naawana yímûqa yaráaiye. yaímma

aqtó-átó-ááwâqá áíqma tiyááka umá kaayaq-kámáágúq-únámma áíturaae. ²¹ waayúkama aáwaqo naráamma miráuma netuq-wáyúkámá (5,000) narááe. aara iyápógaraqa íma yoráutaae.

nokaayúkóni ámûraaqa Ítuma uráiyee.

²² íbêqa Ítuma wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: “áqnáabaq únópi-káárébi utéra nokaayúpi atátuweraq meran-ábápáq kéwiyaraq kemá waayúkama timá yíkánata ‘koíyaro.’” téna Ítuma timá yímikaiye. ²³ ánibo Ítuma aarawaamá timá yíkáitata kówana wenamá anubaq nunamummá tínéna utáiyee. énaikaqa wenamá anubaqá máqe-uraiye. ²⁴ wení iyápó-annamo kóon-unopi-kaaregoma nokaayúkóni aúkáapi kóitana uwáama anómma yokéna nokómá karááto kéena únópi-káárémá awéqtaraiye. ²⁵ aaqá iraránéna aabayaamá máráimma Ítuma nokaayúkóni ámûraaqa maréna wení iyápó-annayopaq iráiyee. ²⁶ nonánánaakaq Ítuma maré keyitata iyápó-annama aónatuweta ikatîq ôriq urááe. miráitata yemá tirááe: “waátáma kéiyee.” kététa yemá ikatîqa ôriq umá kéeta wááqa yurááe. ²⁷ ánibo Ítuma paátákáá yááyama tiráiyee: “keráwáqtí tíyakoma kaayoné kéinaq máero. kemá Ítuma kéyune. keráwáqá-ikatîqa íoro.” téna Ítuma tiráiyee. ²⁸ Pítaama maará téna yauwéqma tiráiyee: “uyátáráana-nako, emô kéyema emá kemmá tááyenaq enôpaq nonánánaakaq ono.” téna tiráiyee. ²⁹ ánibo Ítuma tiráiyee: “maabáq iyo.” titana mikáké Pítaama únópi-káárémá yuwéna nonánánaakaq Ítunopaq

uráiyē. ³⁰ miráimanibo Pítaama anón-uwaama yóráiqtaba áaqa ikaténa nonnóbáq kumá yubékine uráiyē. miráitana Pítaama wááqa kéyena tiráiyē: “uyátaráana-nako, tíwáqnaa uwo!” téna Pítaama tiráiyē. ³¹ Ítuma páátákáá Pítaamma káyaatoq-mayena tiráiyē: “epímmá itáiq-itaiq i-yátááqá pááqyamma wáiyē. nōraq itaawáq kaayaq-áúyánámmá kéitaano?” téna Ítuma Pítaamma ítama aónaraiyē. ³² mirá-timatuwaitata yenákámá únópí-káárébi uyámetaayana uwáágoma mikáq yukáiyē. ³³ ánibo únópí-káárébi mǎe-kayukama Ítuni anón-akoqnaama aónatuweta tirááe: “árainē. emá Áánûqtun-aanikoma máane.” téta tirááe.

Kénnétáaretibaqa Ítuma taíbaq karí-wáyúkámá mamá íráqôniq umáyikaraiyē.

³⁴ yemá nokaayúmmá aqtátuweta Kénnétáaretiq-marabaq urááe. ³⁵ min-áúkápáq-wáyúkámá maannâ Ítue téta ítaraae. ánibo mi-márúkóni waaqókáq máqte-kayukabaq aamá yúwáawana wéyáwé itata karí-wáyúkámá yiwíqmeta Ítunopataa irááe. ³⁶ yemá Ítumma inaa téta iyuwáinata karí-wáyúkámá Ítuni paá wáqtôraq ánékuiyana ánibo máqtemma karí-wáyúkámá Ítuni wáqtôraqo ánékuyo-kayukati karígómá ánatagitata máqtemma kanaaraq atóbéqé urááe.

15

Áánûqtuni aammá aúmatan-aikoma ketáái títaubikoni watáama uyátáraiye.

¹ mi-kánááráqá yaímma Pérati-wayukagaraqa aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukagaraq yemá Yérútááre-maruqa yuwéta Ítunopaq iréta maará-tiraae: ² “nôraq itatawáq ení iyápó-annama ketáái tináábútááma tímikaan-aimma íma kéwaraao? aáwaqo nánétama iyáámma íma tete kéoe.” ³ tewana Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “nôraq itarác keráwáqá keráwáqtí táaimma kéwareraq Áánûqtuni ámáan-aimma íma kéwaraao? ⁴ Áánûqtuma maará-tiraiye. ‘emá enanó-enaboni aménáápáq máao. ánibo móra-nakoma anóanabi aboámma timá táíq umákainaama min-náqá ikamíyana puíno.’ téna tiráine. ⁵ miráimanibo keráwáqá maará kéte. ‘móra-nakoma mónerabi móra-yataaqa makénama anóbomma áwáqnaa kéimanibo ‘maannáma monoq-náúpáqtábáé.’ kétenama ⁶ anóaboamma ayuwaíno. mirán-ááímmá tarôq kéeq Áánûqtun-ama márúte kéyuweq keráwáqtí táama múte kéyauyoe. ⁷ keráwáqá kaayaq-tóyáúkárác-wáyúkáo, Áánûqtuni amuné-náqá Áítáíya Áánûqtuqtaba áraimma naayóbáqá maará-tiraine. ⁸ ‘maan-ánná-ínináúkácá paá amegaa-yóyáúkáké tíwîqa múte kéyauyomanibo iyaqnoabaqa ke-qtábá íma kényikaiye. ⁹ yeqtábá Áánûqtuma maará-tiraine. ketí ámáan-aimma íkéwaraabo paá waayúkati ámáan-aimma kéwaretaboata keqtábámá paá oyaaq-yúyánámma kéitaae.’ téna Áítáíya tiráine.” téna Ítuma timá yímikaiye.

waayúkama mamá táíqo i-qtátááré.

10 mi-kánááráqá Ítuma aarawaamá yááyamae iréna iyáámma tete onáíqtábá timá yímikaiye: “keráwáqá itéraq túyánámmá ítama arútáaro. 11 óyauqnobaqa pérai-qtataakoma waayúkagomma mamá táíq íkéumakaiye. ímiye. ánibo túyánápíké pááq i-qtátáákómá waayúkama mamá táíq kéumakaiye.

12 mi táoqa Ítuni iyápó-annama iréta tirááe: “Pérati-wayukama min-áímmá itéta ôriq umá íyaqtaba kéoe. minnáyabama emá ítaraano?” téta Ítumma ítama aónaraae. 13 Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “ketibomá mái-marupaqa wemá yabíkái-qtataaqa yokaa umá wáíye. mi tópímá máqte-qtataaqa wenamááríq íuqmakaina-yataaqa áainakaraq yayútuwaniye.” téna tiráíye. 14 Ítuma ókaraq tiráíye: “keráwáqá iyuwáiyata máero. Pérati-wayukama yúramma karoparáakaa-kayukama aammá yirááti-wayukae. aúramma karoparáipoana káqo-nakomma aúramma karoparái-nakomma aammá aráátínata wenarááte-wenaraate íyamma íaoneta maipí metáyóye.” téna Ítuma tiráíye. 15 Pítaama Ítumma timá ámikaiye: “waayúkama íma mamá táíq in-áíkoní waéqma itaí-áímmá waéqma abarokáq tinataa ítáano.” téna Pítaama tiráíye. 16 ánibo Ítuma tiráíye: “keráwáqá miráuma káqo-yuma aamá íma ítama arútáa-yuraa kéoe. keráwáqá íyaq kéitaa? 17 máqte-qtataakoma tóyaupike kumábékena tíyapi kumitana tíyakoma mamá márúte ayá-máípímá kéyuwaiye. 18 ááqibo óyaupike paábaq yaúbagima mi-qtátááqá túyánápíkékáráq tirunóbákékáráq kéuyena mi-qtátáákómá keráwáqá mamá táwíqa kéíye. 19 móra-nakoma áyáqnobake úi-qtataaqa

mirá-uraiye. táí-auyanamma iténa waayúka ikámma puyena aaraukáqá mamá yataéna kumari-ááímá mamá pááq éna moyámmá mayéna kaaqaari-áúbí maréna akáyáámá téna kéiyé. ²⁰ máqtemma mirái-qtataakoma waayúkama kanaaráq mamá táwîqa íniye. ááqibo móra-nakoma ayáamma íma tete éna aáwaqa ánékuqma naimmá minnágoma waayúkamá Áánûqtun aúrakaq mamá táwîqa íkéiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

Kéinanai-inikoma árainma Ítukaq arummá ámikaiye.

²¹ mi-kánáaráqá Ítuma maami-márúqá yuwéna Tááya-marupakaraq Tááírana-marupakaraq uráiyé. ²² ániibo móra Yéqtaeo-inimma Kéinabakepoana min-áúkápáq máin-inikoma iréna ááyama tiráiyé: “umaataráána-nako, emá Tébitin-annabike íniye tiráan-nako, kemmá emá arummá umátikaa. ketiyáámukomma táí-aagoma mamá táíq kéumakaiye.” téna min-íníkmá tiráiyé. ²³ miráitana Ítuma móra-aimma yauwéqma íma timá ámikaiye. ániibo wení iyápó-annama Ítumma timá ámikaae: “maan-íníkmá aamá kárame kéyena tinaaétaa waqmé kéiyé. emá timákénana ‘kóino’.” ²⁴ téta tewana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “Ítiráaeobake tipí-típi-anna-wayukama aúyokoqtabae téna Áánûqtuma timátíkáitaq kemá yenamáa yeráwáqtábá kukáune.” téna Ítuma tiráiyé. ²⁵ ániibo min-íníkmá iréna Ítuni aítaupi araayutaúmmá ayéna tiráiyé: “umaataráána-nako, kemmá tíwáqnaa uwo.” téna tiráiyé. ²⁶ ániibo Áánûqtun áama Ítiráaeo-wayukabi wáin-aiqtaba Ítuma yauwéqma

tiráiye: “iyápógoni aáwaqa iyákómmá aménúnama minná íma arutániye.” téna tiráiye. ²⁷ ániibo min-íníkomá tiráiye: “umaataráana-nako, emá áraimma kétenamanibo aáwaqa aqtó-átómá anó-nakoni yaareráké marabí kutimmá iyákómá kénaae.” téna tiráiye. ²⁸ min-íníkomá mirá-timatuwaitana Ítuma yauwéqma tiráiye: “aaragô, emá arummá anómma timéne. nói-qtababi ákái-qtataqa pááq umáminiye.” téna titana é mi táoqa ayáámukoni karígómá ánataguraiye.

netuqyaa-kári-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

²⁹ íbêqa Ítuma mi-márúqá yuwéna Kááririnokaayukoni waaqókáq uréna anuraq ko máqeuraiye. ³⁰ ániibo netuqyaan-ánná-wáyúkámá ya ikúyakaraae. yemá máqte-kari-wayukama yítauqa táíq uráimma yúramma karoparáimma iyááqtámma kaékáimma yóyauqa aráápaguraimma yaímma-kari-wayukagaraqa Ítunopataa yíwíqmeta irááe. yemá mi-káyúkámá Ítun aítaupitaa máguyikaraae. ániibo Ítuma mamá atóbamayikaraiye. ³¹ miráitataaarawaamá iyánaaq éta yemá aónaamma yóyauqa aráápagurai-kayukama aamá kétéwata iyáátámma kaékái-kayukama arupú kéowata yítauqa táíq urái-kayukama aammá uréire kéowata yúramma karoparái-kayukama yúramma káonaawata urááe. miráitataboata mi-káyúkámá Ítiráaeo-wayukati Áánúqtun-awíqa múte yaútaae.

Ítuma miráuma netuqyaa-káyúkámá (4,000) aáwaqa yímikaiye.

³² Ítuma wení iyápó-annama yááyamae iréna tiráiyē: “maa-káyúkáyábá ôriq umá tirummá kéumayikaune. kaumo-yúpáámá ketê máqe-uraawanaboana yeqtí aáwaqa íma wáiyē. yemá yáayaba kéíyanakaraq íma timáyíkáanata kóinoe. aapaqá yááyaba éta yúnááímmá iyábááé.” téna Ítuma tiráiyē. ³³ ánibo wení iyápó-annama timá ámikaae: “maan-áúkápáqá waayúkama íma mááe. ketáámá náakakenaq netuq-ááwáqá mamátaawaq maami-nétúq-wáyúkámá yiménúnataabiyo?” ³⁴ tewana Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá náaraq umá yanaq makááô?” titata yemá tirááe: “ketáámá abapaké kaayaq-yámmá maréta yaímma arekák umá-noyaaqa makáunataae.” téta tirááe. ³⁵ ánibo Ítuma mi-káyúkámá timáyíkáitata yemá marabí maraq máqe-uraae. ³⁶ ánibo Ítuma maami abapaké kaayaq-yámmá kémayena noyááqa kémaye uréna Áánûqtukaq ‘tíkáiye’ timátuwena mapákēna iyápó-annama yímitata yemá matéta mi-káyúkámá yímíqme urááe. ³⁷ máqte-kayukama namá kanaarác umátuweta yimuqá makááe. yaímma aqtómá wáimma abapaké kaayaq-kámáágúq-únámmá áíqturaae. ³⁸ aáwaqo naa-káyúkámá miráuma netuqyaa-káyúkáé (4,000). ánibo aarawáá iyápóma íyorautaae.

³⁹ ánibo Ítuma mi-káyúkámá timáyíkáitata kówana únópí-káárébí wemá uténa wení iyápó-annagaraq Máágataaniq-aukapaq-marabaq kóuraae.

16

“anón-awaameq-yataaqa aonanaae” téta tirááe.

¹ Péрати-wayukagaraq Táátûti-wayukagaraq Îtunopaq iréta makáqma aónaineta urááe. Îtuma móra anón-awaameq-yataariq ínataa aónanataae téta tiráámanibo ² Îtuma yauwéqma timá yímikaiye: “énaikaqa keráwáqá maará kéte. ‘aabayákómá karogarommá káuraitaqa íráqô-kanaama wániye.’ kétee. ³ ániibo aabáyaanapimma keráwáqá maará kéte. ‘konnákómá abúkitana aabayákómá karogarommá káuraipoana uwááma keyorena aaqá yíniye.’ kétee. minná áraine. aabayákóni awaaméqá keráwáqá aónama keyainaae. miráimanibo íbêqa maa-kánáágómá keqtábá awaaméqá immá íaonama keyainaae. ⁴ íbêq-wayukama keráwáqá táí-noini-naukare. Áánûqtumma íaonaraa-kayukaraa-kayukae. kemmá anón-awaameq-yataaqtaba ítama káonaamanibo kemá móra awaaméq-yátááríq onaq íaonainoe. keráwáqá paá Yónaani awaaméq-yátááqá mayánoe.” téna mórai q umá pukáipike itó-iniqtaba timátuwena Îtuma kóuraiye.

Péрати-wayukagaraq Táátûti-wayukati yíqtigoni waéqma itai-áímmá

⁵ yemá iyápó-annama nokaayúmmá aqtátuweta kéwetamanibo yaímma yammá yiwikátuweta íma mayéta irááe. ⁶ ániibo Îtuma timá yímikaiye: “keráwáqá atéráaro! keráwáqá Péрати-wayukagaraq Táátûti-wayukati yammá itorai-kánámá yíqtiyaba atéqma arútáaro.” téna Îtuma tiráiyé. ⁷ ániibo yeiyáá wataá-wataa téta: “ketáámá yammá íma mamé iráunataae. miráitanaboana kétiye.” téta iyápó-annama tirááe. ⁸ Îtuma ítarenaboana tiráiyé: “nôraq itaráq keiyááma netuq-túyánámmá

itéraq ketáámá yammá íyaq makáunatabiyo kéteo? keráwáqtí itáíq-itaiq umá mái-yataaqa pááqyamma wáíye. ⁹ kemá móra-tiyaapaq-yamma mapamúnata netuqyaa-káyúkámá (5,000) naráaqtabama íyaq túyánámmá kéitao? náaraq umá kamaaguq-unanaq áíqturaanabiyo? ¹⁰ ánibo abapaké kaayaq-yámmá mapamúnata netuqyaa-káyúkama (4,000) narááe. miráuma áíkuteta nátúwááwaq aqtó-átó-ááwáqá áíqma náaraq umá kamaaguq-unanaq áíqturaanabiyo? ¹¹ nôraq itaráq keráwáqá íma kéitao? kemá yaqtabá íma timá tímikaune. keráwáqá Pérati-wayukagaraq Táátûtiq-wayukagaraqti yíqtiyaba atéráaro.” ¹² téna Ítuma móragaraq tiráíye. miráitata iyápó-annama mikáq itaraae. Ítuma yakaráq waéqma agayaí-yíqtiyábá íkétiye. ímiye. wemá paá Pérati-wayukagaraq Táátûtiq-wayukati yááyaba ‘atéráaro!’ téna tiráíye.

Pítaama Ítuqtaba “yauwéqmataa tiwirai-naré” téna abarokáq tiráíye.

¹³ Ítuma Tétaría Píripai-aukapaq uréna mikánáaráqá wení iyápó-annama ítama yimónéna tiráíye: “aarawaamá nóinae tétawaq Waayúkagoni Áráakoqtaba áwîqa kéyaa?” téna ítama yimónaraiye. ¹⁴ ánibo iyápó-annama tirááe: “yaímma-wayukama téta ‘Yóáanema nommá perai-naré’ kétéwata yaímma-wayukama téta ‘wemá Iráíyae.’ kétéwata yaímma-wayukama téta ‘wemá Yéré máiyama káqomma Áánûqtuni amuné-naré’ kété.” téta tirááe. ¹⁵ ánibo Ítuma iyápó-annama ítama yimónaraiye: “kenamááríq keráwáqá keqtábámá náawae téraq tíwîqa kéyaa?” téna Ítuma ítama yimónaraiye.

16 Tááímoni Pítaama yaúwéqma tiráiyē: “emá yauwéqma yiwirai-náqá Metáiyae Áánûqtuma matúq-matuq umá máin-nakoni áanimone.” téna Tááímoni Pítaama tiráiyē. 17 minnáyaba Ítuma yauwéqma tiráiyē: “Tááímonio, Yóáaneni áaniko amuqá maraao. mórama maa-márábí-nákómá íma maamin-áímmá timá ámikaiye. ímiye. ketibomá wení márûpaq mái-nakoma wenamá maaminnáma emmá aráátiraiye. 18 kemá kétima-ámune. emá Pítaamone. ení áwîkoni áaimma óqtamone. miráuma akoqnáá-oqtan-amuraaq naammá umaráanikaa umá enápó kemá ke-ánná-wáyúkámá áaimma átáma mamá áíkuyikanune. ániibo puí-yátáákómá ketí waayúkama íuyataniye. 19 kemá emmá Áánûqtuni márûpaq uyáberai-naapaamma kámune. kíma matokéna uyáberáinikaa umá kanaarâq uínóne. nóinawabi té emá máqten-amaan-aimma té ‘mirá íoro. maará íoro.’ tinna-ámáán-áímmá minnágaraq Áánûqtuni márûpaqa paá wániye. ániibo ení ámáán-aimma ‘miráoro-maaraoro.’ tinna-ámáán-áímmá mórai q umá Áánûqtuni márûpakaraq paá wániye. 20 ániibo Ítuma wení iyápó-annayaba akoqnáá-aimma timá-yimena: “keqtábá ‘Metáíya yauwéqma tiwirai-naré’ ítero.” téna Ítuma timá yímikaiye.

Ítuma téna “pukéq itó-onune.” téna tiráiyē.

21 mi-kánááraké Ítuma áaimma átarena wení iyápó-annama abarokâq timá yíkaraiye: “kemá Yérútáarebaq ónáae. mibâq uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq kawáá-wáyúkágárâq ámáán-aimma yirááti-wayukagaraq yemá mirá umátikaiya-

waigoma kemmá anómma tíqa íniye. yemá kemmá tíkamma puínomanibo kaumo-yúpáámá yauwéqma itó-ureq tú amá mánune.” téna tiráiyé. ²² ániibo Pítaama Ítumma áwábaq awíqme uréna káwaagena tiráiyé: “uyátaráana-nako, emá ímira-uwo. mi-qtátááqá íma pááq íno.” téna Pítaa tiráimanibo ²³ Ítuma waéqma Pítaamma timá ámikaiye: “Tááqtaao, emá tinaaépaq yáwaa! emá ketúyánámmá mamá táíq-íné kéone. emá Áánûqtuni aúyánámmá íma kéitaane. emá paá waayúkati yúyánámmá kéitaane.” téna Ítuma tiráiyé.

²⁴ mikáké Ítuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “móra-nakoma ketinaaé waránáae ténama wemá wení aúyánákóní akaí-yátááqá paábaq márúte yuwéna wení kaapaq-yámá maména puínéna yokaa énama tinaaé waráino. ²⁵ ániibo móra-nakoma wení maamin-áuwaráímmá yáqtoqma akoqnáá énama wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma aúyokiniye. ááqibo móra-nakoma wení aúwaraimma keqtábáé téna puyénama wemá uyátá-maqma íraqôn-auwaraimma abatániye. ²⁶ móra-nakoma maa-márábíké máqte-qtataaqtaba aúyánámmá itánîmanibo wení matúq-matuq umá mái-auwaraimma aúyokinanama mi-máqté-qtátáákómá náaraq umáq áwáqnaa íníyô? ániibo wení aúwaraimma nói-meyakakenaq yauwéqma meyanîq íníyô? ²⁷ Waayúkaqoni Áráaqa kemá ketiboní akoqnáá-tagama-yataakaraq kumónúnama ketí kaqtó-wayukate Áánûqtunopake kumónúnatae. mi-kánááráqá kemá aarawaatí máqten-aiqtaba meyámmá yiménúne. ²⁸ kemá áraimma kétima-timune. yaímma-wayukama maannámo máa-

kayukama íma pukéta paá máeta aónaraiyana Waayúkagoni Áráaqa anó-kinimma aúqma máena kumíniye.” téna Ítuma tiráiyé.

17

Ítuni aúgoma mamá waéqma aokariq uráiyé.

¹ abapaké móra-kanaama yátámakitana Ítuma Pítaamma káwirena Yêmitiyaa mi-kátámá Yóáanete yiwíqmayaitata mórama uyátárain-anuraq utááe. yenamáa mibáq máqe-uraae. ² ániibo Ítuni aúgoma yúrakaq mamá waéqma aokariq uráiyé. miráitana wení óikoma tágama aakáá kégaitana wení wáqtôgoma wayámmá kamá ókáá karáiyé. ³ ániibo Mótetiyaa Íráiyama Áánûqtuni márûpake kumáeta Ítute watáá-wataa kéteyata yemá aónaraae. ⁴ Pítaama minnáma aónatuwena Ítumma timá ámikaiye: “uyátáráana-nako, ketáámá maakáq máunataama íráqône. emmá akáinaqa kanaaráq kemá kaumomá kogonaagó-namma maakáq ónúne. mórama ení naané mórama Mótetini naané mórama Íráiyani naané téq miráuma ónúne.” téna Pítaama tiráiyé. ⁵ mirá kétena máiqtaba mórama aakáá kaikónnákómá kumma yawááq umáyikaraiye. ániibo móra-aikoma mi-kónnápiké maará-tiraiye: “maannáma ketáanikoma tikáin-iyapoe. wení áaiqtabama ôriq umá kétikaiye. keráwáqá wenáama ítáaro.” téna aagómá mi-kónnápiké tiráiyé. ⁶ ániibo iyápó-annama min-áímmá ítátuweta ikatíq kéetaboata yemá yóipake marabi yiqá agurááe. ⁷ miráitana Ítuma yimakaq iréna

yineq kánekuvena timá yímikaiye: “keráwáqá itó-oro. keráwáqá ikatîq íoro.” téna tiráiyé. ⁸ ánibo yemá itó-uma aónamma káqo-wamma íma aónaraabo paá Ítumma wenamáa aónaraae.

⁹ min-ánúmá yuwéta kégumowana aapaqá Ítuma akoqnáá umá timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá maami-qtátááqá aónamma móra-nakomma íma timámeraq yukáiyana Waayúkagon-Araaqa kemá pukéq itó-onna kanaaráq wino.” téna Ítuma timá yímikaiye. ¹⁰ ánibo yemá iyápó-annama Ítumma ítama aónéta tirááe: “nôraq itatawáq ámáan-aimma yirááti-wayukama Íráiyaqtaba Metáiyani áqnáabaq yíno kéteo?” téta tirááe. ¹¹ ánibo Ítuma yawwéqma timá yímikaiye: “owé. áraíne. Íráiyama iréna máqte-qtataaqa mamá yokaa íniye. ¹² miráimanibo kemá kétima-timune. Íráiyaraa-naqa áqa iráitata waayúkama wemmá íaonama arútaraae. ímiye. yemá paá yeqtí yikaí-yátáákáké yúyánámmá kéwareta táí-aaimma ókon-okomma tarôq umákaraae. miraráá umá Waayúkagoni Áráaqa kemmá min-áwáátárîq umátikanoe.” téna Ítuma tiráiyé. ¹³ mirá-timatuwaitata Ítuma nommá perái-náqá Yóáaneqtaba kétiyaa téta wení iyápó-annama ítaraae.

Ítuma móra-iyapoma táí-aagoma arunóbáqá máin-iyapoma mamá atóbamakaraiye.

¹⁴ Ítuma wení iyápó-annagaraq yemá netuqyaa-káyúkábí yawwéqma koyamá kéowana móra-nakoma Ítunopaq iréna arayutaúmmá ayéna tiráiyé: ¹⁵ “uyataráána-nako, emá ketáanikomma arummá umákaao. wemmá augááyámma kákaiye.

netuqyaa-kánaámá wemá irabí kégaugena nopí kémetagena kéiyé. ¹⁶ ánibo kemá min-iyápómá awíqme ení iyápó-annayopaq únnama íma mamé érákáawaniq urááe.” téna tiráiyé. ¹⁷ Ítuma yauwéqma timá ámikaiye: “keráwáqá min-ánná-wáyúkámá itáiq-itaiq í-yáqtááqá íma wáitana keráwáqtí tíyakoma íma kárutaiye. náaraq umá kanaawaq kemá keráwáqtéma máunaq Áánûqtuni akoqnááma mataáô? náaraq umá kanaawaq kemá keráwáqtí ummaamá mayánúnô? keráwáqá min-iyápómá awíqmera maakáq ketôpaq yero.” téna Ítuma tiráiyé. ¹⁸ miráitana Ítuma mi-tái-áágómmá awáágítana min-iyápógómmá ayúwáitana ê kí-taoq wení karígómá ánatamakaraiye.

¹⁹ ánibo iyápó-annama Ítunopaq aúpáq iréta timá ámikaae: “nôraq itataawáq ketáámá maami-tái-áágómmá kanaaráq íma kéwaqtuwaunataabiyo?” téta tewana ²⁰ Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráiyé: “keráwáqtí itáiq-itaiq umá arummá timí-yátááqá pááqyapoaq keráwáqá kanaaráq ímira-inoe. kemá áraimma kétima-timune. karáwáqtí itáiq-itaiq umá arummá timí-yátááqá pááqyapoaq keráwáqá kanaaráq ímira-inoe. kemá áraimma kétima-timune. keráwáqtí itáiq-itaiq umá arummá timí-yátááqómá miráuma pááqyan-anayukoraa kéinaqa kanaaráq keráwáqá maan-ánúgómmá timákeraq ‘emá itó-uma merapaq waa’o’ tíyana kanaaráq wíniye. keráwáqá káqomma máqteniq inómanibo ²¹ mirá-tái-áágómmá matuwáiyaba paá nunamukáráq aáwaqa awetáigaraq yenamáa kanaaráq wániye.” téna Ítuma tiráiyé.

Îtuma “puyéq itó-onune” téna móragaraq tiráiyé.

²² Kááriiri-marupaq uréire kéeta Îtuma iyápó-annama timá-yimena tiráiyé: “yemá Waayúkagon-Araaqa kemmá namuro-wáyúkátí iyáápi áaimma átáma maránóe. ²³ miráiyata tíkamiyaq puyéq kaumo-kánáámá maéq itó-onune.” téna titata iyápó-annati íyakoma ummaa yáguraiye.

Îtuma anó-monoq-nakoni táákiti-moneqa yukáiyé.

²⁴ Îtuma wení iyápó-annagaraq anaaékaqa yemá Káperanabaq koyaawana anó-monoq-naupaqtaba táákiti-moneqa máyáa-kayukama Pítaanopaq iréta maará téta timá ámikaae: “keráwáqtí tirááti-nakoma anó-monoq-naupaqtabama táákiti-moneqa kéyuwaiyo?” téta ítama aónaawana Pítaama yauwéqma tiráiyé: ²⁵ “owé.” téna tiráiyé. ániibo Pítaama naaúpaq uyábéráitana áqnáabaq Îtuma Pítaamma ítama aónainoqtaba aamá timátuwena Pítaamma ítama aónaraiye: “Tááímonio, emá nóine té kéteno? maa-márábí-kíní-káyúkáráqá meyámmá táákiti-moneqa náayuwaq kámeo? maa-máráráké-káyúkáwábi óq-marabake-kayukabikena kémayao?” téna Îtuma ítama aónaraiye. ²⁶ Pítaama tiráiyé: “óq-marabake-kayukabikene.” téna tiráiyé. ániibo Îtuma timá ámikaiye: “miráitana maa-máráráké-káyúkámá táákiti-moneqa íma kéyuwaamanibo ²⁷ Áánûqtuni iyápóboaqtaa táákiti-moneqa íma kanaaráq yiménúnataamanibo ketáámá maamikáyúkámá mamá iyamma íumayikanatae. miráinaq emá nokaayúpáq uré noyááqa mó-yao. áqnáabaq yenna-nóyáákómmá óyauqa ógaarennama min-nóbáqá móneqa wániye. mi-mónéqá mayéma táákiti

mayái-wáyúkámá anó-monoq-naupaqa etê kerátái táakitima mó yimiyo.” téna Ítuma tiráiyé.

18

Áánûqtuma yabíkái-marupaqa anómma náawaq maíyo?

¹ mi-kánááráqá iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe: “Áánûqtu yabíkái-marupaqa náawaq tébakaqa uyátá-maqma anómma máiyó?” téta tirááe. ² Ítuma móra pááqyan-iyapoma awíqme iréna yeqtí aúkáapi má itó-umakaraiye. ³ ánibo Ítuma tiráiyé: “kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá íma waéqma pááqyan-iyaporaá éqa keráwáqá íma Áánûqtu yabíkái-marupaqa uyáberanoé. áraimma ímiye. ⁴ móra-nakoma wenaúma íma mamé uyéna maan-iyápóráá umá pááqyan-awíqa mayénama min-nákómá káqo-yuma uyátá-maqma Áánûqtu yabíkái-marupaqa mániye. ⁵ ánibo móra-nakoma ketíwíkaq maarán-iyápómá áwáqnaa énama kemmá mórai q umá tíwáqnaa kéiyé.

tái-aaikoma móra-nakoni arummá amí-yátááqá mamá táiq kéiyé.

⁶ maami pááqyan-iyapoma náayubi kekáq yirummá tímíya-noiyapobike móra-nakoma ketôpakemma mamá paábaq waéq-yikenama min-nákómmá móra anón-oqtamma min-nákóní ánûwarapi kúmarena anó-nokoni aúkáapi iyaabótuwanimma minnâ pááqya-qtataare. Áánûqtuni tái-meyamma uyátá-maqma anómma mayániye. ⁷ maa-marábi-káyúkámá ketôpake yuwéta waéqma koíya-kayukama anaaékaqa táwíq

umáginomanibo miráuma táí-aaimma pááq kéiyé. áaqibo móra-nakoma ketôpake káqo-yuma mamá paábaq waéq-yikenama wemá uyátá-maqma anómma táwiq umáginíye.

⁸ keráwáqtí tiyáákwabi títaukoma keráwáqá mamá kéwaerena kúmiq-yataapi mamá kékainaaqá tiyáánaa títauqa aráqma paábaq yúwáaro. minná keráwáqá keráwáqtí tiyáánaa títauqa paá wárainana kúmiq-yataapi tiwíqme kéwinatama anaaékaqa keráwáqá iramá káíq-kaiq éna íma putínái-írábí iyaabótuwanoe. ⁹ ániibo túrakoma mamá waéqma kúmiq-yataapi kékainaaqá kubíqma paábaq yúwáaro. kímora-turamma wáinaqa kanaaráq matúq-matuq umá máí-auwaraimma mayáínóbo kaayaq-túrámá wáinatama keráwáqá yaúma iramá káíq-kaiq-irabi iyaabótuwanoe.” téna Ítuma timátuwena.

tipi-típima aúyokurai-waigoni waéqma itái-áiné.

¹⁰⁻¹⁴ ókaraq tiráiyé: “keráwáqá atéráaro. pááqya-noiyapoyabama kemmá itáiq-itaiq umá paátataare téq íma keráwáqtí aúkápikemma móra-tuyanamma itáaro. kemá keráwáqá kétima-timune. ketibomá Áánûqtunopaqa móra-mora-yuma yeqtí kaqtó-wayukama aati-aatimá paá mááe. minná ketibomá maami-nóiyápóbíké mórama aúyoraiyaba íkákaiye. Waayúkagon-Araakoma waayúkama Áánûqtunopaken-amma yuwéta aúyokuraa-kayukama yauwéqma yiwiránéna kukáiyé. keráwáqá nóine téraq kéitaa? móra-nakoma miráuma taíbaq tipí-tipíma (100) makáinana móra-tipí-tipíma aúyokinanama íyaq abáá-iniyo? owé. miráuma

abapaké kaayaqté-kaayaqte-tiyaakagaraq móra-tiyaama naikamá kaayaqté-kaayaqte (99)-tipi-tipima iyuwainata anubaq máiyana móramo aúyoki-waigoqtaba ko abáá-iniye. kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. mi aúyoki-tipi-tipima abatátuwena awirénama mimórámô aúyokitana awírái-waigoni amuqá anómma marániye. ániibo (99) tipi-típima íma aúyokoyuti yimuqá íma kémairainiq umá amuqá marániye. miráráá umá ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma maa pááqya-noiyapoti aúkáapike mórama aúyoraiyaba íma kákaiye.

tîbâqawaama kúmiq-yataariq kéiyaqa mamá arupú umáyikai-aaine.

¹⁵ itáaro. enábâkoraa-nakoma emmá kúmiq-yataariq kéumakainaama kanaaráq emá uréyaq kenákámá kenammáa maéka wení kúmiq-yataaqa aráátiyo. ániibo wemá enáama itáinnama miráuma enábâkoraa-naqa yauwéqma awiránóne. ¹⁶ ááqibo wemá enáama íma itáinaama emá kaayarábi móra-naqa awiqma yagaroqtamá okao. miráuma 'kaayarábi kaumo-wáyúkámá kanaaráq mimórá-áikáq aamá tínóe.' téna Áánûqtuni agamatá-kánnáábí kéticoana min-áikomá akoqnáá umá wániye. ¹⁷ miráimanibo wemá yeqti yáama ímo itáinaama kanaaráq monoq-náúpáq áikuiya-kayukabi mó-tero. ániibo monoq-náú áikuyo-kayukati yáama itáiyábágáráq íakainaama minná wemá aamá ítainapoana monoq-náú áikuyo-kayukayopaq íuwininiq umákáaro.

¹⁸ kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. máqte-qtataaqa maa-márábimô aúyaq-maraiyaq-qtataaqa

Áánûqtuma wení mârûpaqa aúyaq-maraniye. ániibo máqte-qtataaqa maa-márábimô timáyikaiya-qtataaqa Áánûqtuma wení mârûpaqa timátikaniye.

¹⁹ kemá ókaraq keráwáqá árainma kétima-timune. yenákámá kaayaq-nákórátámá keráwáqti aúkápikema kenákámá mimórá-túyánákáq maréka nunamummá tiyamma kanaaráq ketibomá Áánûqtuma wení mârûpaqa máin-nakoma yenákámá yimíniye. ²⁰ taákaq máráaro! paá kaayaq-nákówábi kaumo-nákómá ketíwîqtaba áikuma maiyaqa kanaaráq kemá yeqti aúkáapi mánune.” téna Ítuma akoqnáá-aimma tiráiyé.

móra mayái-nákómá wení aqtábááma íma yauwéqma kéyimi-waigoni waéqma itai-áímmá

²¹ mi-kánáaráqá Pítaama Ítunopaq iréna timá-amená tiráiyé: “uyátárai-nako. náaraq umábaraq ketíbákoma kúmiq-yataariq umátikainaq kemá wení kúmiq-yataaqa mamá paábaq matuwéq tiwikátuwanuno? abapaké kaayapárábiyo?” téna Pítaama tiráiyé. ²² Ítu maará téna yauwéqma timá ámikaiye: “abapaké mórabaqa ímiye. miráuma abapaké kaayaq-wáyúká aiyayaa-tiyaaka umá abapaké kaayapáq (77) wení kúmiq-yataaqa páabaq matuwéq awikátuwao. ²³ miráinana Áánûqtuma yabikái-kayukama miraráá kéoe. kíniraa umá wení mayái-wáyúkátê aqtábááma mamá arupú ínóe. ²⁴ wemá aqtábááma áaimma átáma mamá arupú kéitata yemá móra-naqa awíqmeta wenôpaq irááe. min-nákóni aqtábááma ámikaamma miráuma netuqyaammá táwibaq-moneqa (10 tausen kina) aqtábááma wái-nare. ²⁵ miráitana wení móneqa íma

wáipoana anónnáma kanaaráq amíniye. miráitana kínima téna maami-nákáráq ánáakokaraq wení iyápógaraq wení máqte-qtataakaraq waayúkararaq maraiyata meyanîq kéiyaraq mirá-mónéqá mamá anónnáma aqtábáaraq kínimma áméro tiráiyé.²⁶ miráitana mi-máyái-nákómá kínini aítaupi araayutaúmmá ayéna maará téna inaa tiráiyé. ‘arummá umátike tiwé urénaro. kemá ení máqten-aqtabaaraq anónnáma ámíqma ánatanune.’ téna tínana²⁷ min-nákóní anó-nakoma arummá umákéna wení aqtábáaraq ayuwaitana anónnáma íma ámikaiye.

²⁸ ánibo mi-máyái-nákómá máápaq yaúbarena aónaimma móra-mayai-naqa tiyáákama (100 kina) aqtábááma ámikai-nare. minnáqá ánûwarapi yáqtoqma akoqnáá umátokéna tiráiyé. ‘aqtábááma ámikaunaraqtaba páátákáá anónnáma timiyo.’ téna tiráiyé.²⁹ miráitana min-nákómá wetê mórabi mayaímá mayáaya-nakoma wekáq araayutaúmmá aténa maará téna inaa tiráiyé. ‘emá arummá umátike tiwé urénaro. kemá ení aqtábáaraq anónná aménúne.’ téna tiráimanibo³⁰ wemmá paá íákaraiye. min-náqá áнна/-naupaq mó ákaraimma wemá ánná-naupaq máena wení aqtábááma meyanîq umá ánataniye tiráiyé.³¹ ánibo káqo-mayai-wayukama miráin-aimma aónatuweta íyaqnoaq ítama táíq umátuweta yemá yeqtí anó-nakaq uréta miráin-aimma mó timá abarokáq urááe.³² miráitana anó-nakoma mi-máyái-náqá anón-aqtabaama wáinaqa ááyarena maará téna timá ámikaiye. ‘emá táí-mayai-naqone. áqnáabaqa kekáq ibiqá yaráánaq kemá ení máqten-aqtabaama yuqmá paátataakaa uráune.³³ kemá emmá tirummá umákaraune. emá nôraq itaawáq ení móra-mayai-nakomma

arummá ikéumakaano?’ téna tiráiyé. ³⁴ áníbo wení anó-nakoma áyámma itana min-náqá i-wáyúkátí iyáápi máráitata i-wáyúkámá ánnábi ákáawana máena kammáa káena wení aqtábáama anónná yauwéqma aminiye.” téna Ítuma mi-kátáámá ³⁵ timátuwena tiráiyé: “keráwáqtí tiyaqnoabaqa máqtemma túbáqawaaraa-kayukati kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq kéyuwaapoana ketibomá Áánûqtuma wení márûpaq máin-nakoma mórai q umá keráwáqtí kúmiq-yataaqa íma mamá paábaq matuwéna awikátuwaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

19

aaraukáqá mamá yataí-ááíqtábá Ítuma tiráiyé.

¹ Ítuma mi-máqtén-áímmá timá ánatatuwena Kááiriri-maruqa yuwéna Yúria-marupaq yauwéqma Yótaa-nokomma móra-aukapaq uráiyé. ² netuqyaa-káyúkámá anaaé waqmé kéowana min-áúkápáqá karí-wáyúkámá Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

³ yaímma Pérati-wayukama Ítunopaq iréta wemmá makáqma aónaraae. yemá maará-tiraae: “ámáan-aikoni aúrakaqa máqte-kayukama yínááqa waqtuwaí-ááímmá kanaaráq yínááqa waqtuwánô?” ⁴ téta tewana Ítuma yauwéqma tiráiyé: “keráwáqá maamin-áímmá íyaq yoráútao? maará-tiraine. naayóbáqá Áánûqtuma máqte-qtataaqa tarôq uráine. naayóbáqá aaragáráq waagaráq tarôq uráine. ⁵ tarôq umá yikátuwena maará-tiraiye. ‘miráinana waagómá anóaboamma ayuwéna ánáakote yagaroqtamá maéta yenákámá móra-yuma aúqma máyoye.’ téna Áánûqtuma tiráine.

6 miráitata yenákámá íma kaayaq-wáyúkaráá umá mááye. ímiye. yenákámá miráuma mi-mórá-yúmá aúqma mááye. miráinata Áánûqtuma yarúyikarainnama íma yataétao.” téna Ítuma tiráíye. 7 ániibo Péрати-wayukama Ítumma timá-ameta tirááe: “nôraq itanawáq Mótetima ámáan-aimma timénataa waagómá aaraukáqá yataí-áúbámá agamá ‘aaragómmá ámítuwe waqtuwaa’ tiráiyô?” téta itama aónaraae. 8 ániibo Ítuma timá yímikaiye: “minná tirunóbáqá akoqnáá kéeq keráwáqá aamá arátéwana Mótetima keráwáqti aammá awiyéna ‘aaramá waqtúwáaro’ tiráine. miráimanibo naayóbáqa maramá áaimma átarai-kanaaraq mirán-ámmá íma wáqe-uraine. 9 kemá maará téq keráwáqtábá kétude. móra-nakoni ánáakoma kumari-ááímmá íma tarôq kénana awaikómá paábaq kéwatuwena káqon-inimmo mayainama min-nákómá kumari-ááímmá tarôq kéíye.” téna Ítuma tiráíye.

10 ániibo Ítuni iyápó-annama Ítumma timá ámikaae: “miráinatama aaramá íma mayánóma minná uyátá-maqma kanaaráq íye.” téta wení iyápó-annama tirááe. 11 tewana Ítuma maará-tima-yimikaiye: “máqte-noininukaqa maamin-áímmá kanaaráq íma mayánómanibo yaímma-wayukaraq Áánûqtu yímikaiye. 12 ítáaro. yaímma-wayukama aaramá íma kanaaráq mayánómma minná yaímma-wayukama yeqtí yúgoma aúyakurainatama kanaaráq iyápóma íma maqyikánómma yeqtí yinóama mirápáq maqyikáraipoatabi waayúkama yikáma kareremá aúqyíkarai-poata aaramá íma kanaaráq mayánóe.

ánibo yaímma-wayukama aaramá íma máyáamma miráuma yeqtí yúyánákáráq yirukaráq máqte-qtataaqa Áánûqtumma kámetaboata yemá aaramá íkémayaae. miráineqa keráwáqá kanaaráq mirá-inoe. maaminnámo tiraatíyan-aimma máyáaro! téna Ítu tiráiyē.

Ítuma pááqya-noiyapoma wení kaayoné-yátááqá yímikaiye.

¹³ mi-kánáaráqá yaímma-wayukama pááqya-noiyapoma yiwíqmeta Ítunopaq irááe. wemá yineq ayáamma yínêkuyena nunamummá tikáae téta irááe. miráimanibo Ítuni iyápó-annama aamá yiwááguraae. ¹⁴ ánibo Ítuma tiráiyē: “keráwáqá pááqya-noiyapoma iyuwaíyata ketôpaq yero. keráwáqá íma yáqtoq-yikaaro. Áánûqtu yabíkái-marupaq mái-wayukama mirá-nóiyápótí márûqiye.” téna tiráiyē. ¹⁵ mirá-timatuwena ayáamma pááqya-noiyapoti yineq árúqmakaiye. miráumatuwena Ítuma min-áúkápáqá yuwéna kóuraiye.

maabu-nákóma netuq-ótámmá makáiyē.

¹⁶ móra-nakoma Ítunopaq iréna tiráiyē: “yirááti-nako, kemá náaraq umáwaq íráqôn-aaimma tarôq éraq aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánúnô?” téna ítama aónaraiye. ¹⁷ ánibo Ítuma timá ámikaiye: “nôraq itaawáq íráqô-qtataaqtabama kemmá ítama káonaano? aúyánánóbáqá arútama itaao. kímora-naqa wenamáa íráqô-naqiye. ánibo emá aúwaraimma mayanéma kanaaráq emá máqten-amaan-aimma waraao.” téna tiráiyē. ¹⁸ ánibo min-nákómá

Îtumma timá ámikaiye: “nóin-amaan-ainabiyo?” téna tiráiyé. Îtuma tiráiyé: “ámáan-aikoma maará-uraiye. waayúkama íma ikámma puyuwó. aaraukáqá íma mamá yataiyó. moyámmá íma mayaaó. káqo-wamma kaaqaarimá ítimakaaó. ¹⁹ emá enanó-enaboni aménáápáq mááo. enamáárîq arummá amé kaayoné ónaiq umá náawabi enamakaq maína-naqa arummá amé kaayoné umákaaó.” téna tiráiyé. ²⁰ ánibo mi-mábú-nákómá Îtumma timá ámikaiye: “mi-máqtén-ámáán-áímmá kemá kéwaraune. kemá nói-qtataaqtabawaq aqtórárîqa kéuno?” téna ítama aónaraiye. ²¹ Îtuma yawwéqma timá ámikaiye: “emá kanaaráq umá ánatanaae téma emá uré ení máqte-qtataaqa waayúkaráq marénata meyánîq kéiya minnárake móneqa maté áwáyoq-wayukama yímituwema Áánûqtuni márûpaqa íráqô-qtataaqa maránóne. emá ketinaae ya-waraao.” téna Îtuma tiráiyé. ²² mi-mábú-nákómá min-áímmá itáá ena áyákoma ummaa kéyaipaq kóuraiye. miráimma wemá taíbaq-yataaqa makáiqtababoana mirá-uraiye.

²³ ánibo Îtuma wení iyápó-annama timá yímikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. móneqa netuqyaa makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtabama kammáa kámagiye. ²⁴ kemá keráwáqá ókaraq kétima-timune. móra-wamma káámoma oótiraa-kakoma wáqtô aráátai-waigoni aapimmá peránénama kammáa ainíkáá umá móneqa netuqyaa makái-nakoma Áánûqtu yabíkái-marupaq uyáberaniqtaba anómma uyátá-maqma kammáa kámagiye.” téna Îtuma tiráiyé. ²⁵ yemá iyápó-annama maamin-áímmá ítátuweta iyánáaq

urááe. yé maará-tiraae: “miráinana náawaq Áánûqtuni-marupaq wemá kanaaráq uíníyô?” téta tirááe. ²⁶ ániibo Ítuma yúrapi karákéna timá yímikaiye: “waayúkama kanaaráq mirá ínoe. Áánûqtu wenamáa máqte-qtataariq kanaaráq íniye.” téna

²⁷ Ítuma mirá-timatuwaitana Pítaama yauwéqma tiráiyé: “éqtukenaro. ketáámá máqte-qtataaqa yuqmá ánatetaa enanaae ya kéwaraunataae. miráinataa ketáámá nói-qtataaraq mayánúnataabiyo?” téna Pítaama tiráiyé. ²⁸ ániibo Ítuma timá ámikaiye: “kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. anaaékaqa máqte-qtataakoma aúgeniq íni-kanaaraqa kemá Waayúkagoni Áráaqa akoqñáama mayéqa kínin-abitataraq mánune. mi-kánááráqá keráwáqá tiyááka umá kaayaqá ketinaaémo kéwaraiya-kayukama tiyááka umá kaayaq-ábítátáráq mánoe. keráwáqá Ítíráaeobake tiyááka úma kaayaq-ánná-wáyúkámá mamá yainánóe. ²⁹ máqte-kayukama ketíwîqtaba itéta yeqtí naammá yuwéta yíbâqawaanabi yímanaatoinabi yinóanabi yiboánábi iyápóabi yeqtí yónábi yukáiya-kayukama yemá ókaraq netuqyaammá matéta íráqô-qtataaqa anónnáma yiméta yemá aati-aatimá matúq-matuq umá mái-auwaraimma mayánóe. ³⁰ ááqibo netuqyaa-káyúkámá maa-márábí uyátá-maqma anómma máiya-kayukama anaaékaqa aqtóráqá íyata ániibo netuqyaa-káyúkámá íbêqa anaaékaqo kéiya-kayukama Áánûqtuni-marupaq uyátá-maqma anómma máno-kayukama wínóe.” téna Ítuma tiráiyé.

20

wááéni-yopi mayaímá mayaí-wáyúkámá

¹ Ítuma óq-aimma tiráiyē: “Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mirá-uráiyē. móra-nakoma anó-marama makáinikaa uráiyē. ánibo aabáyaanapimma min-nákómá uréna wení wááéni-yopi mayaímá mayaí-wáyúkámá ko yiwíkaiyē. ² min-nákómá yaímma-mayai-wayukate aamá téite umátuweta móra-iyakaq maréta mayairákémá ‘tiyááka-tiyaaka umá móneqa (1 kína) mayánúnataae’ tirááe. ánibo mirá-timatuweta wááéni-yopitaa mi-máyái-wáyúkámá timáyíkaraiyē. ³ miráuma aabaúgómá aabayaaraq uyáwitana (9 kíróki) kawáá-nákómá ko aónaimma yaímma paá-wayukama paá itó-uma máákéti-marupitaa mááwana yimónaraiyē. ⁴ ánibo min-nákómá mi-káyúkámá timá yímikaiyē: “kanaaraq keráwákaraq wááéni-yopi mayaímá ko kémayaiyaq meyámmá arútâma timénúne.” ⁵ titata yemá urááe. móraiq umá wágááwabi énaikaqa (miráuma 12 kírókigaraq 3 kírókigaraq) wemá uráiyē. ⁶ ánibo énaikaq (aabaúgómá 5 kíróki) keqnáámmá ko aónaimma yaímma-wayukama paá itó-uma mááwana min-nákómá timá yímikaiyē: “nôraq itaraq íbêq-wagaama paámá itó-uma mááo?” ⁷ téna titata mi-káyúkámá timá ámikaae: “móra-nakoma móra-mayaima íma kêtimitaqtâe.” téta tirááe. ánibo min-nákómá timá yímikaiyē: “keráwákaraq wááéni-yopi mayaímá ko máyáaro.” téna tiráiyē.

⁸ aabaúgómá énaikariq itana wááéni-yokoni aboámá wení mayairáq-kawáá-náqá timá ámikaiyē: “emá mayairáq-wáyúkámá yááyare meyámmá

yimiyo. emá anaaékaq mayaí ya matáiya-kayukarake áaimma átáma meyámmá yímike áqnáabaq-wayukaraq waa0.” téna tiráiyé. ⁹ áni0 énaikaqa (5 kíróki) mayaímá áaimma átáma máyáa-kayukagaraq iréta meyámmá móneqa tiyááka-tiyaaka umá mataáé. ¹⁰ áqnáabaq áaimma átáma mayaímá mataá-kayukama iréta ‘ketáámá anómoneqa mayánúnataae’ téta yúyánápí tirááé. miráimanibo ímiye. yegáráq meyámmá tiyááka-tiyaaka umá móraiq umá mataáé. ¹¹ yemá miráuma meyámmá maméta yókóní aboámmá awáágúraae. ¹² yemá mirá-tiraae: “mi-káyúkámá yinaae0o mayaí máyáa-kayukama yemá pááqyákanaama mayaí mataáé. miráuraawaa emá yemmá móraiq umá ketáái meyákáá umá kéyimene. áni0 ketáámá ayáqtáá-kanaama anónaqa kaikáq ummaa-máyáímá kémayetaa aaqá káutaune.” téta tirááé. ¹³ mirá-timatuwaawana yókóní aboámá yeqtí aúkáapike móra-nakomma timá ámikaiye: “ketí aanábó-nákô, emmá íma mamá táíq umákaraune. meyámmá móneqa tiyáákama mayáánayaba íyaq aamá timá móra-tiyakaq makáúyô? ¹⁴ máqtemma keráwáqá paá mamé kóoro! kemá meyámmá keráwáqá timúnna-meyakaa umá móraiq umá tinaae0o íya-kayukama meyámmá yiménúne. ¹⁵ nôraq inábiyo? ketí móneqnapo nôrabi ónááqa paá miráonu íyabiyo? kemá yemmá íráqô-qtataariq kéumayikaunaraq minnáyaba kárún-aaimma kéteo?” téna yókóní aboámá tiráiyé. ¹⁶ miráuma anaaékaqo iráa-kayukama anónakoma uyátá-maqma anómma yímikaiye. áqnáabaqo iráa-kayukama anónakoma yemmá márú mikákáá pááqyamma yímikaiye.

miráitaq kemá kètune. anaaékaq iráiya-kayukama áqnáabaq wíyata ánibo áqnáabaq iráiya-kayukama aqtóúrákákq winóe.” téna Ítuma tiráiyee.

Ítuma kaumobáq téna “puyéq itó-onune” tiráiyee.

¹⁷ Ítuma Yérútáárebaq uwíné kéena wení tiyááka umá kaayaq-íyápó-ánnámá yiwíq-mayaitata wetê kóuraae. ánibo yemá aapaq kéweta Ítuma maará téna timá yímikaiye: ¹⁸ “ítáaro. íbêqa ketáá Yérútáárebaq uyónúnatae. mikáqá kemmá Waayúkagoni Áráaqa yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-wayukagaraq yeqtí iyáápi maráiyata yemá aabi matikéta tíkamma puí-áímmá téite éta yawááq-umatikanoe. ¹⁹ mirá éta yemá kemmá káqon-anna-wayukama Yéqtaaeo-wayukama yimíyata akáyáámmá timátiketa tebûqa timéta kaapaq-yátáq tíkamma ítikanoe. miráiyaq pukéq kaumo-kánáámá ánatainaq pukáanabike itó-uma paá mánune.” téna Ítuma tiráiyee.

Yémitiyaa Yóáanema anómma mayéta urááye.

²⁰ Yéberima áanikokaratama yinóama yiwíqmena Ítunopaq iráiyee. min-íníkmá Ítuni aítaupi araayutaúmmá aténa móra-yataaqtaba Ítukaq akoqnáá umá ítama aónaraiye. ²¹ Ítuma timá ámikaiye: “emmá nóiqtabaq kákaiyo?” téna ítáitana min-íníkmá wemmá timá ámikaiye: “emá anaaékaq anó-kinimma máinona-kanaaraqa ketí maa-kááyáq-íyápógórátámá enamakaq mááyoye. té minnáyaba akoqnáá umá timá-timiyo.” ²² mirá téna timátúwáitana Ítuma yauwéqma maará-tiraiye:

“emá akoqnáá umá ítama aónáána-yataaqtabama íitaraane. káápuma awaaméqá tú-tiqa éna ummaa ôriq umá yáni-kaapubikema kanaaráq náyóyô?” téna titata yenákámá yauwéqma tirááye: “mipíké kerátá kanaaráq nayúye.” téta tirááye. ²³ ániibo Ítuma kaayaq-nákámá timá yímikaiye: “árainé. kenákámá ketí káápubike aíqa í-yátááqá nayóye. miráimanibo náawaq kanaaráq ketimakaq mániyo? maamin-áímmá kennámá íma wáíye. ímiye. min-ábíqtátámá yaímma-wayukayaba ketibomá Áánûqtuma yokaa umáyíkaraiye.” téna Ítuma tiráíye.

²⁴ iyápó-annabike tiyááka-wayukama min-áímmá ítátuweta kaayaq-wátámá Yêmitiyaa Yóáanema yiwáágúraae. ²⁵ ániibo Ítuma iyápó-annama máqtemma yááyarena timá yímikaiye: “keráwáqá káonaawata waayúkati kíni-kayukama yemmá mamá márúte yuwéta anómma máeta kéyabiqyikaae. ániibo yemá anó-kayukama akoqnáá umá aarawaayábá yeqtáama itaígáae kéte. ²⁶ miráimanibo mirán-ááímmá keráwápímmá íma waíno. ímiye. keráwáqtí aúkápíke móra-nakoma anómma uyátá-maqma mánaae ténama wemá kanaaráq mayaí-nákáá umá máena keráwáqá tíwáqnaa íno. ²⁷ móra-nakoma keráwáqtí áqnáabaq-naqa mánaae ténama wemá kanaaráq paá keráwáqtí kaqtó-nakaa umá maíno. ²⁸ kemá Waayúkagoni Áráakoma mórai qéune. kemá waayúkama mamá tíwáqnaa ígáae téq íkukaune. ímiye. kemá yekáq mayaímá mayéq yíwáqnaa kéeq netuqyaa-káyúkámá ketúnapo yemmá meyánîq umá yauwéqma yiwiránáá kukáune.” téna Ítuma tiráíye.

kaayaqá yúramma karoparái-nakama Ítuma mamá atóbamayikaraiye.

²⁹ yemá Yérikoga yuwéta kóuraae. ánibo taíbaq-wayukama Ítun anaaé wakááe. ³⁰ kaayaqá yúramma karoparái-nakorata aanáwábaq máeta Ítuqtaba kéiye-aimma ítátuweta yenákámá ááyama tirááye: “umaataráána-nako, emá Tébitin-annabike-nako, kekárátámá arummá umátikaao.” téta tirááye. ³¹ ánibo aarawaamá ‘páátí mááka’ téta tirááe. miráimanibo yenákámá uyátá-maqma anókaq ááyama tirááye: “umaataráána-nako, Tébitin-annabike-nako, kekárátá arummá umátikaao.” téta tirááye. ³² ánibo Ítuma mikáq kepágurena min-nákámá yááyama tirááye: “kenákámá nôraq umátikaikaae téka kétéyo?” téna tirááye. ³³ ánibo min-nákórátá Ítumma timá ámikaaye: “umaataráána-nako, emá kerátái túramma mamá kabári-tikaikaae téka kétéye.” téta tirááye. ³⁴ ánibo Ítuma min-nákámá arummá umáyikena min-nákátí yúrapí ayáánaipo yínékuitana é mikáq yúramma aónaraaye. miráitata yenákámá Ítun anaaé waqméta urááye.

21

Ítuma anó-kiniraa umá Yérútááre-marupaq uyábékaiye.

¹ yemá Yérútáárebaq waaqókáq iréta Béqtápégibaq yayátuweta Óribêti-anuraq irááe. miráitana Ítuma wení iyápó-annabike kaayaqá timáyikena áqnáabaqa ² timá yímikaiye: “kenákámá pááqya-marupaq uréka mikáq aónaakao. mikáqá

mórama oótiraa-kamma áráakaraq ánnáma kú-yakaraae. miráinaka ánná ayútuweka awíqme ketôpaq yekao. ³ ánibo móra-nakoma kenákáyábá móra-aimmo tínakama maará-tima-amekao. ‘anó-nakoma maamin-oótiráákáqtábá kéíye.’ mirá tíyanama wemá páátákáá timínaka awíqma íyóye.” tena Ítuma tiráíye.

⁴ mi-qtátááqá áraimma pááq imá naayóbáqá Áánûqtuni watáama Tékaráiyama amuné-nákómá anaaékaq pááq íniye téna maará-tiraine:

⁵ “keráwáqá aarawaamá Yérútáárebaq áíkuyo-kayukama maará téra timá yíméro. aónaaro. keráwáqtí kínimma keráwáqtôpaq kéimanibo wemá kaayoné-ááímmá tarôq kéena oótiraa-kakoni ámûraaq máena kéíye. ótamma mayaí-ótiráá-kákóní áráakon ámûraaq máena kéíye.” tena tiráiniq uráíye.

⁶ maami kaayaq-íyápó-ánnábíké-nákórátámá Ítuma timá yímíniq áqnáabaq mó-ureta ⁷ yenákmá oótiraa-kamma anóakaraq áráakaraq awíqmeta iréta yeqtí kúberai-unamma ayúqma ámûraaq abákáraae. ánibo Ítuma min-ótiráá-kákóní ámûraaq uyáqtama máqe-uráíye. ⁸ netuqyaammá aarawaamá yeqtí kúberai-unamma ayúqma aapitáá wíqmaketa miráuma éwaoniq umá omáqá kémayeta yaímma-wayukama kóbé-tágóní amamá ánagaraq ayáama aapitáá wíqmakaae. ⁹ ánibo aarawaamá áqnáabaq o-káyúkágáráq anaaé o-káyúkágáráqá maará téta ááyama tirááe:

“otáánaa, yauwéqmetaa tiwiráí-nákô, Tébitin áráako, Áánûqtuma íráqôniq umákaino.

maan-nákómá uyátárai-nakoni áwîkaq kéiyé.
otáánaa yanaa uyátárai-naqiye.”

téta tirááe.

¹⁰ Ítuma Yérútáárebaq uyáberaitata mi-márúpáké-
káyúkámá máqtemma iyánáaq umáreta anókaq
tirááe: “maan-náqá náawabiyo?” téta tirááe. ¹¹ ániibo
aarawaamá aakaq uréire o-káyúkámá tirááe:
“wemá Áánûqtuni amuné-náqá Ítue Náátárêtibaq
Kááriribake-nare.” téta tirááe.

*anó-monoq-naupaq máqte-qtataaqa meyámmá
máráa-kayukama Ítuma waqtukáiyé.*

¹² Ítuma anó-monoq-naupaq uyábékena mi-
káyúkámá meyánîq kéowana waqtukáiyé. wemá
móneqa makéta waerémáa-taaregaraq numamá
makéta maraq máeta meyánîq émáan-abiqtatagaraq
máqtepaq ayáú-tááyáú umá pípéban umátukaiye.
¹³ Ítuma miráumatuwena timá yímikaiye: “Áánûqtuni
watáa agamatán-áíká máara kétéiyé. ‘ketí
naakóqtábámá nunamummá tí-náné tínóe.’
miráimanibo keráwáqá mamá moyá-káyúkátí
aúpáq-márúkáá kéoe.” téna Ítuma tiráiyé.

¹⁴ Ítuma anó-monoq-naupaq máitata yaímma-
wayukama yúramma karopágitana yimúqtámmá
akúgitata máe-kayukama wenôpaq yewana mamá
atóbamayikaraiye. ¹⁵ miráimanibo uyátá-maqma
anó-monoq-wayukagaraq ámán-aimma yirááti-
wayukagaraq yemá Ítuma anón-awaameq-yataariq
immá káoneta anó-monoq-naupake iyápóma anókaq
ááyama téta “otáánaa Tébitin áráakoe.” téta temmá
ítátuweta íyaqa ítama táíq kéeta ¹⁶ Ítumma timá
ámikaae: “maamin-áímmô téta enáwîqa múte

yaúyomma áraq kéitaano?” téta ítama aónaraae. ániibo ítuma yemmá timá yímikaiye: “owé. kéitaune. keráwáqá maarán-áímmá Tébitima ibí naayóbáqá maará-tiraimma íyaq yoráútaao? ‘Áánûqtuo, emá pááqya-noiyapogaraq náákaqo máraiya-noiyapogaraq yeqtí yóyaupike ení áwîqa múte yaúma kánataae.’ téna ibí tiráine.” téna ítuma tiráiyé. ¹⁷ ániibo ítuma iyuwéna márûpaq yaúbarena mi-nókáámmá Béqutanibaq ko máqe-uraiye.

ítuma aamá titana píki arakaráq-yámá aayákaraiye.

¹⁸ aabáyaanapimma nokáápaq yaúbatuwena ítuma yawwéqma márûpaq itana áama yaráiyé. ¹⁹ ániibo ítuma móra píki-yama aakaq aónatuwena ááipaq uráiyé. ániibo mórama nai-yátááqá arammá íaonaraiye. ímiye. áná-aatuqma wáqe-uraiye. mi-píkí-yágómmá maará-tima-amikaiye: “ókaraq arammá íma iyaaó. áraimma ímiye.” titana páátákáá maami-píkí-yágómá aayá-kaguraiye. ²⁰ iyápó-annama minnáma aónatuweta iyánáaq urááé. miráitata yemá tirááé: “nôraq itanawáq píki-yagoma páátákáá aayámmá kégagiyo?” téta tirááé. ²¹ ániibo ítuma yawwéqma timá yímikaiye. kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. keráwáqá tirummá timéq kaayaq-tíyáqá íma wáinanama kanaaráq keráwáqá kemá píki-yaraq únaikaa ínóé. keráwáqá mimórá maami-qtátááríq ínoe. ímiye. keráwáqá téq maan-ánúgóqtábá ‘emá meqtátuwe únópí kumuwo’ tíyanama kanaaráq mirá-iniye. ²² ániibo keráwáqá tirummá ámíqma itáíq-itaiq kéeq nunamummá

téq máqte-qtataaqa mayánáae tíya-qtataaqa paá mayánóe.” téna Ítuma tiráiyé.

“náawaq náápaamma ámikaiyo?” téta Ítumma ítama aónaraae.

²³ Ítuma yauwéqma anó-monoq-naupaq uréna aarawaamá yiráátiraiye. ániibo uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kawaa-wayukagaraq Ítunopaq iréta tirááe: “emá nói-naapaanaq yokéyaq maami-máyáímá kémayaano? náawaq maami-náápáámmá ámikaiyo?” téta tirááe. ²⁴ ániibo Ítuma yeqtáaraq yauwéqma maará-tiraiye: “kegáráqá kemá keráwákáq móra-yataaqtaba ítama aónanaa kéune. keráwáqá yauwéqma ketáaraqo tíyaqa kanaaráq keráwáqá kemá timá-timenune kemá nói-naapaanaq yokéraq maami-máyáímá kémayauno. ²⁵ timá tíméro. Yóáanema nommá waayúkama péqyikaraimma náakakena mi-náápáámmá matáiyô?” mi-qtátááqá Áánûqtunopake-qtataarabi paá waayúkati minnábabiyo?” téna tiráiyé. yemá min-áímmá ítátuweta yeiyáá aamá maará-tiraae: “ketáá téqtaa minnâ Áánûqtunopake-qtataare tenanataámá maará ténataa timá-timiniye. ‘nôraq itaráq keráwáqá wekáqá íma itáíq-itaiq kéó?’ téna tíniye.” téta tirááe. ²⁶ ániibo ketáá téqtaa minnâ ‘paá waayúkagon-amiye.’ téqtaama aarawaatí yáaqa ikaténúnatae. minnáma yemá ‘Yóáneqtaba Áánûqtuni amuné-naré.’ téta kéte.” téta tirááe. ²⁷ miráitata yemá Ítun áaraq yauwéqma maará-tiraae: “ketáá íaonoraunatae.” téta tirááe. ániibo Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: “kegáráqá íma

timá-timenunama kemá nói-naapaanabi matokéq maami-máyáímá kémayaune.” téna tiráiyé.

móra-nakoma kaayaq-íyápómá yíkarai-waigoni waéqma itái-áíné.

²⁸ Ítuma tiráiyé: “miráimanibo keráwáqá nóinae kéteo? móra-nakoma kaayaq-íyápómá yíkaraiye. áníbo min-nákómá áqnáabaq-iyapogonopaq uréna timá ámikaiye. ‘ketáaniko, íbêqa emá uré wááéni-yopi mayáímá ko mayaa.’ tiráiyé. ²⁹ áníbo min-íyápógómá yauwéqma tiráiyé. ‘ítíkáiyé.’ timátuwena anaaékaqa aúyánámmá waéqma itáá ena uráiyé. ³⁰ áníbo keqnáámmá yiboámá uréna móra-aanikokaqa mimóra-áímmá mó-tiraiye. áníbo min-íyápógómá yauwéqma tiráiyé. ‘owé. ketiboó.’ mirá-timatuwena íuraiye. ³¹ min-íyápórátábíkémá náawaq yiboání aúyánámmá wakáiyô?” titata yemá “áqnáaekoe.” téta tirááe. ókaraq Ítuma timá yímikaiye: “kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. táákiti-moneqo máyáa-kayukagaraq kumari-nóíníkáráq yirummá kéwaeraapoata keráwáqtí túbáqá áqnáabaq Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mayánóe. ³² minná Yóáane nommá perái-náqá keráwákáq iréna arupú-amma má tiráátiraimanibo minnáyaba keráwáqá wenáama íma ítaraae. ááqibo táákiti-moneqa mayái-wáyúkágáráq kumari-nóíníkáráq wenáama ítaraae. keráwáqá minnáma aónaraamanibo túyánámmá waéqma itáá eq wenáama íma ítaraae.” téna Ítuma tiráiyé.

tái-wayukama wááéni-yokaq yabíyé-waigoni waéqma itái-áíné.

³³ káqomma waéqma itai-áímmá Ítuma tiráiyē: “ítáaro. móra waéqma itai-áímmá tenúne. móra-nakoma wení anó-marama wáitana wááeni-yomma yoqmaréna kurumá umá ikúmakaiye. ániibo arunóbáqá wááeni-nomma kai-táápékóní maiqá uqmaréna ayáqtááq-namma wení yókáq kawáá-ínámmá umákaiye. miráitana mi-tókóní aboámá wení yómmá yaímma-wayukati iyáápi maréna ‘kawáá oro.’ tiráiyē. ániibo mirá-timatuwena móra-aukapaq marabaq ayáqtááq-amma kóuraiye. ³⁴ anaaékaqa wááeni-yokoma ábû kai-kánáaráqá wení mayaí-wáyúkámá timá yíkáitata wááeni-yopima mayaímô máyáa-kayukayopaq urááe. wení wááeni-yopike yaímma mamá maraiyata mamé ígáae téna timá yíkáitata urááe. ³⁵ mi-tókáqô mayaí máyáa-kayukama yiwíketa móra-naqa yáánápó ikaméta móra-naqa ikámówana púitata móra-waigomma óqtatannapo ikámma waréta urááe. ³⁶ mi-tókóní aboámá óqa mayaí-wáyúkámá timáyíkáitata irááe. áqnáabaqa pááqya-kayukama timá yíkáitata iráábo íbêqa netuqyaakáá timá yíkáitata írááe. ániibo wááeni-yopima mayaí máyáa-kayukama keqnáámmá áqnáabaqo uráániq umá yíkaraae. ³⁷ anaaékaqa mi-tókóní aboamá maará-tiraiye. ‘yemá kanaarác ketí iyápógon áama itánóe.’ téna timátuwena wenáanikomma timákáitana mi-káyúkáyópác uráiyē. ³⁸ miráimanibo wááeni-yokaq mayaímá máyáa-kayukama áanikomma aónatuweta yeiyáá maará-tiraae. ‘maan-nákómá wemá aboání máqte-qtataaqa mayániye. mayaíyataao. maamin-náqá ikámónanataa puínataa wení yómmá mayánúnatae.’ téta tirááe. ³⁹ miráitata min-íyápómá yáqtoketa mi-tópiké márúte waqmá paábaq yukéta

ikámówana pukáiyē.

⁴⁰ ánibo keráwáqá nóinaeq kéteo? anaaékaqa wááéni-yokoni aboámá iréna wááéni-yopimo mayái máyáa-kayukabima nôraq má-umayikaniyo?” téna Ítuma tiráiyē. ⁴¹ ánibo yemá timá ámikaae: “wemá mi-tái-wáyúkámá aráaq yíkamma uqtátuwena wááéni-yomma mamá káqon-anna-wayukama yimínata kawáá uréta arammá ábúma kaikánááráqá yemá ábúma kaínatama aanábógómmá yaímma mamá amínoe.” téta tirááe. ⁴² ánibo Ítuma timá yímikaiye: “keráwáqá naayóbáq Tébitima Áánûqtuni watáama agamatá-kánnáábí tirái-kannaama íyaq yoráúma Ítaraao? maará-tiraine. ‘maamin-óqtámmá naammá í-máyái-wáyúkámá paábaq matúwáama íbêqa naakóní áwáámoyakaqa anómma akoqnáá-oqtamma wáiyē.

uyátárai-nakoma maami-qtátááqá mamá pááq-umaraitataa ketáá aónáúnataama íraqôníq kéiyē.’

téna agamatá-kánáábímmá kétiye. ⁴³ miráitaq kemá keráwáqá kétima-timune. Áánûqtuma yabíkái-qtataaqa mi-kánáámá kánatagitana móra-anna-wayukama maami-kánááyábá íraqôn-aramma mamá pááq kéiya-kayukama yimíniye. ⁴⁴ móra-nakoma min-óqtákóní ámûraaqo metaína-nakoma wemá yubámma púbúyaginiye. minnágoma móra-nakoni ámûraaqo kumína-waigoma min-nákómmá igárlíq umá obamá aúqtuwaniye.” téna Ítuma tiráiyē.

⁴⁵ uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Pératí-wayukagaraq Ítuma waéqma itái-áímmá timmá

ítáamma Ítuma yepí maqma kítitataboata Ítaraae.
 46 yemá ítátuweta Ítumma yáqtoraneta ommánibo
 yemá aarawaatí yáaqa ikátaae. aarawaamá téta
 Ítuqtaba ‘Áánûqtuni amuné-náqíye’ tewataboata
 ikatíq urááe.

22

aaramá iyakaíráq anón-aawakoni waéqma itai-áímmá

¹ Ítuma keqnaámmá waéqma itai-áímmá tiráiyee:
² “Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma miráuma móra-
 kinini áaikoraa uráiyee. kínimma áanikoma aaramá
 mayánéna itana kínima anón-aawaqa yokaa uráiyee.
³ naayóbáqá yaímma min-ááwákáqó yíno-kayukama
 timá yíkaraine. ánibo aáwaqa naí-kánááráqá
 kínima wení mayái-wáyúkámá timáyíkáitata uréta
 naayóbáqô timáyíkarai-kayukama ko yááyama
 yiwiránéta iráámanibo mi-káyúkámá iyábá íma
 yíkaraiye. ⁴ keqnaámmá káqo-mayai-wayukama
 timáyíkátuwena tiráiyee. ‘keráwáqá uréra kemá
 yááyarauna-wayukama maará téraq mó-tima-yimero.
 aáwaqa yokaa umátukaune. awai-púrúmáákáámmá
 kéikameq aínógaraqa naí-wámmá ikámakaune. ánibo
 máqte-qtataaqa yokaa umátukaune. keráwáqá
 aaramá iyakaí-ááwákáq yero.’ téna tiráiyee.
⁵ ááqibo mayái-wáyúkámá uréta min-áímmá
 mó-tima-yimemanibo mi-káyúkámá min-áíkáq
 itaiyábá yíbô kaitata wéyáwé umáguraae. móra-
 nakoma wení yópáq kóitana móra-waigoma wení
 mayairáq kóuraiye. ⁶ yaímma-wayukama kínima
 timáyíkáitata o-máyái-wáyúkámá yáqtoketa táíq
 kéumayiketa yíkamowata pukááe. ⁷ miráitana kínima

wení ááiq-i-wayukama timáyíkáitata uréta mayái-wáyúkámá yíkamma púyó-kayukama ko yíkamma ánatatukaae. miráumatuweta yeqtí márûqa iramá agamá kaútukaae. ⁸ miráitana kínima wení mayái-wáyúkámá timá yímikaiye. ‘aaramá iyakaí-ááwáqá yokaa umákaunataamanibo waayúkama yááyaunawayukama kanaaráq íuraapoata íyinoe. ⁹ miráinaq keráwáqá anón-akaq uréire kéera waayúkama yimónáíya-kayukama yááyama yiwíqmera aaramá iyakaí-ááwákáq yero.’ ¹⁰ téna kínima timátúwáitata mayái-wáyúkámá máqten-apaq wéyáwé uréta aarawaamá yimónaa-kayukama táíq uráa-kayukagaraq íráqôniq uráa-kayukagaraq mamá yoruparááe. ánibo aaramá iyakaí-náúpáqá taíbaq-wayukama ya ógikaae.

¹¹ aarawaamá maraq ya máewana kínima uténa yimónaraiye. móra-naqa aónaimma aaramá iyakaí-kánáaráq íráqôn-unakaqtoma íumatokaitana aónaraiye. ¹² ánibo kínima min-náqá timá ámikaiye. ‘ketí aanábó-nákô, nôraq itaawáq emá aaramá iyakaí-kánáaráq-únákáqtôma íma umátore paá maan-náúpáqá utáánô?’ titana min-nákómá aamá ítiraiye. ¹³ miráitana kínima wení mayái-wáyúkámá maará téna timá yímikaiye. ‘keráwáqá maamin-náqá yáqtoqma aiyayaakaq atáá-umatuwera máápaq márú iyaabótuwaiyana mibáq kumayuqnóbáq maino. kumayuqnóbáq waayúkama wááqa kéyeta yíwáyaamma akégúnanoe.’ ¹⁴ ítáaro. Áánûqtuma máqte-kayukama kéyaayaimanibo wemá móra-mora-waigomma aónama awaaméqá kéumaraiipoana wemá Áánûqtuma yabíkái-marupaqa uyáberaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

“Títaamma táákiti-moneqa amiyo” téta ítama aónaraae.

¹⁵ Péрати-wayukama aamá ko téite umá tirááe. “ketáámá nóin-ainaq tenanataáwáq Ítumma wenáagoma íarutainataawaq yáqtoranunataabiyo?” téta tirááe. ¹⁶ ánibo yemá yaímma yeqtí iyápó-annagaraq Érôtini waayúkagaraq timáyíkáawata Ítunopaq uréta tirááe: “yirááti-nako, emá áraimma téna-naqone. ketáámá káonaunatae. ánibo emá árain-aikake aarawaamá Áánûqtuni áaimma kéyiraatene. emá móra-nakoma mirá-maara uwo tináíqtábámá aúyánámmá íma kéitaane. ímiye. emá máqte-kayukama mimórá-áin áátuqma kétima-yimene. ¹⁷ miráinaa emá keqtáá timá-timiyo. emá nóine kéteno? kanaaráq táákiti-moneqa uyátá-maqma anó-nakoma Títaamma aménúnataabiyo?” téta tirááe. ¹⁸ miráimanibo Ítuma yeqtí táí-yaaimma aónatuwena tiráíye: “keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáe. nôraq itaráq kemmá makáqma kaónaao? ¹⁹ keráwáqá mórama táákiti-moneqa tiráátero.” mirá titata yemá móra-moneqa mamá aráátiraae. ²⁰ ánibo Ítuma yemmá ítama aónaraiye: “maami-mónékáqá amammá waéna áwîqa waéna uráimma minná náawanabiyo?” téna tiráíye. ²¹ ánibo yemá tirááe: “Títaanna.” téta tirááe. ánibo Ítuma timá yímikaiye: “miráuma Títaanna kanaaráq Títaamma áméro. ánibo Áánûqtunna Áánûqtumma áméro.” téna tiráíye. ²² yemá min-áímmá ítátuweta iyánáaq urááe. ánibo yemá Ítumma ayuwéta kóuraae.

waayúkama pukéta itó-oqtaba yemá Ítumma ítama aónaraae.

23 mi táoqa Táátûti-wayukama Îtunopaq irááe. yemá min-ánná-wáyúkámá téta pukáa-kayukama íma kéito-owe téwaone. yemá Táátûti-wayukama iréta Îtumma ítama aónaraae. 24 yemá maará-tiraae: “yirááti-nako, Móteti maará-tiraine. ‘móranakoma wení iyápóma íma marákéna pukínanama kanaaráq ábâkoma ánáakomma maténa iyápóma akaínana awaaóní anónnáma mániye.’ tiráimanibo 25 naayóbáqá abapaké kaayaq-wátánónáámá keqtaábí máqe-uraane. ániibo áqnáaekoma móranimma mamaré máqena pukuráimanibo mórama iyápóma íma marákáraiye. miráitana ábâkoma awaaóní ánáaqa mayákaraine. 26 ábâkoma móraiq umá iyápóma íma marákáraiye. miráuma pukitana káqomma yíbâkoma mayákareta puku-puku umá ánataguraa. 27 máqtemma miráumma puqmá ánatagoana anaaékaq min-íníkáráq pukuráiyé. 28 ániibo emá kéténe pukáiya-kayukama itó-ino-kanaaraqa min-íníká má abapaké kaayaq-wátánónáábímá náawani ánáaraq mániyo? emá aónaraane. máqtemma min-ínímmá matááne.” téta tirááe.

29 ániibo Îtuma yauwéqma yemmá timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá Áánûqtuni wataá agamatá-kánnáábímmá íyaq aónaraao? ániibo keráwáqá Áánûqtuni akoqnáágaraqa íyaq aónaraao? miráitaq keráwáqá yobonaabo-áímmá kéte. 30 pukáa-kayukama itó-i-kanaaraqa aaramá íma mayéta aaraukárîq í-wátáámá ítinoe. ímiye. yemá paá Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukaraa umá mánoe. 31 miráimanibo pukáapike itó-inon-aimma keráwáqá ítama aónanaae. maamin-áímmá

Áánûqtuma naayóbáqá timá tímikaimma íyaq ítaraao? Áánûqtuma maará-tiraine. ³² ‘naayóbáqá ibêkaraqa kemá Áabaraani Áánûqtue. wení áráaqa Ááítekima Yáakoboma kemá yeqtí Áánûqtumune.’ miráuma matúq-matuq umá mái-auwaraiqtaba pukáiya-kayukama yeqtí Áánûqtuma íma maíye. ímiye. wemá minná waayúkama pukáamanibo paá matúq-matuq umá yúwaraa-kayukati Áánûqtue.” téna tiráiyé. ³³ aarawaamá min-áímmá ítátuweta Ítun áyaba iyánáaq urááe.

Áánûqtuni áqnáabaq-amaan-aine.

³⁴ min-áíqtábámá Ítuma Táátûti-wayukati yóyauqa mamá aúyaqyikariye. ánibo yemá Péрати-wayukama minná itáá eta wenamakaq ya áíkutaee. ³⁵ ánibo mi-káyúkátí aúkáapimma mórama ámáan-aimma ítarai-naqa máena Ítumma makáqma aónéna maará téna ítama aónaraiye: ³⁶ “yirááti-nako, nóin-amaan-aikowaq káqon-amaan-aimma uyátá-maqma anómma wáiyó?” téna ítama aónaraiye. ³⁷ ánibo Ítuma timá ámikaiye: “uyátárai-naqtaba tikaíno. Áánûqtumma máqte-tugaraq máqten-aaikaraq máqte-tuyanakaraq áméro. ³⁸ maamin-ámáán-áímmá minná uyátá-maqma anómma katekoé. ³⁹ ánibo anaaékaq-amaan-aikoma mórai q uráiyé. minnágoma mirá-uraiye. ‘kenamáárîq keráwáqtábá tíkáiniq umá mórai q umá móra náayubi keqtimakaq maíyayuyaba tikaínaq kaayoné umáyíkáaro.’ ⁴⁰ maami-kááyáq-ámáán-áíkmá Mótetini ámáan-aikaraq Áánûqtuni amuné-wáyúkátí yáagaraqa yeqtí yáaimma ábokaa umá wáiyé.” téna Ítuma tiráiyé.

Îtuma Péрати-wayukaraq “Metáiyama yauwéqma ti-wirai-náre” téna ítama aónaraiye.

⁴¹ yemá Péрати-wayukama paá áikumareta máawana Îtuma maará téna ítama yimónaraiye:
⁴² “Metáiyaqtabama keráwáqá nóine kéteo? wé náawani iyápó-annabikene kéteo?” titata ánibo yé timá ámikaae: “Tébitini iyápó-annabike-nakoe.” téta tirááe. ⁴³ mikáké Îtuma timá yímikaiye: “kanaaráqîbo nôraq itanawáq Aokaq-Áágómá titana Tébitimma anaaékaq yínîn-nakoqtaba ‘uyátárai-nakoe’ tiráiyô naayóbáqá Tébiti maará-tiráine.

⁴⁴ ‘ketí uyátárai-nakomma uyátárai-nakoma maará téna timá ámikaiye. emá ketiyáánurapaq maraq márenaq anaaékaqa kemá ení namuro-wáyúkámá enaítuq aménáápáq yikánúne. téna tiráine.

⁴⁵ Tébitima wenamáárîq ‘uyátárai-nako’ tiráimanibo Tébitima naayóbáqá pukuráine. ánibo náaraq itanawáq wemá Tébitin-annabikema anaaékaq kanaaráq yíníyô?” téna Îtuma tiráiyé. ⁴⁶ móra-nakoma maamin-áikáqá Îtumma íma timá ámikaiye. ánibo mi-kánáaráqá yemá áaimma átáma Îtuni áaqa ikatéta anaaékaqa móra-aimma íma Îtukaqa ítama aónaraae.

23

yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraqa yeqtí yáaimma

¹ anaaékaqa Îtuma aarawaagáráq wení iyápó-annagaraq watáama timá-yimena ² maará-tiraiye:

“aammá aúmatan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraqa Mótetini ámáan-aimma Ítaraa-kayukae. ³ miráitata máqten-aimma yemá timá tímemma keráwáqá ítama arutéraq anaaé waránómanibo yemá oníkaa íoro. yemá netuq-áímmá kététemanibo yemá min-áímmá íma anaaé kéwaraae. ⁴ yeqtí wataárake yemá anón-ataamma atáá-uma waayúkati yíbúkaq káqyiketamanibo yemá móra iyáamma ánékuqma waayúkama yíwáqnaa umá yiráátéta ummaa-yátááqá mayaiyábá íma kéिताae. ⁵ yemá máqte-qtataariq ommá minná waabá-káyúkámá timónaigaae téta mirá kéoe. waayúkama yeqtí íráqôn-aaimma aónaamma Áánûqtuni wataáma agamatá-kánnáábíké yaímma-wataama agatuwéta yúwáayakaq káqtoraae. ayáqtááq-waqtoma marabí yuyu umá kéitoraae. ⁶ yemá omáq-óní aáwakoni-amakaq íráqô-kannaaraqa máiyaba keyikaitata yirááti-naupaqa yenamáa aokaq-ábíqtátáráq máiyaba keyikaiye. ⁷ waabá-káyúkátí aúkáapimma yeqtábá ‘anó-nako’ ‘yirááti-nako’ téta tíyábá ôriq umá keyikaiye. ⁸ miráimanibo waayúkama keráwáqtábá ‘yirááti-nare’ ítero. ímiye. kímora-nakoma keráwáqtí tirááti-naqa maínaq keráwáqá paá ábâqawaaraa umá máero. Péрати-wayukama mirá kéoe. ⁹ ááqibo móra maa-márábíké anó-nakoqtaba ‘ketiboé’ ítero. ímiye. paá kímora-naqa Áánûqtuma keqtibobóana wení márûpaq máiyee. ¹⁰ ánibo keráwáqtábámá ‘áqnáabaq-nare’ ítero. ímiye. keráwáqtí áqnáabaq-naqa kímora máimma Metáíya yauwéqmataa tiwiráí-naré. ¹¹ miráimanibo keráwáqtí aúkáapike anó-nakoma paá keráwáqtí mayai-náqá maíno. ¹² móra-nakoma wení áwîqa múte yauwína-nakoma anaaékaqa

wení áwîkoma pááqyamma wániye. ániibo móra-nakoma wení áwîqa mamé kumína-nakoma wemá anaaékaqa anón-awiqa mayániye.

yirááti-wayukama táí-aaimma tarôq oqtábá Ítuma timá yímikaiye.

¹³ keráwáqá ámáan-aaimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáréré. aarawaatí yóípimma Áánûqtuma yabíkái-qtataakomma oqtamá káuyaraae. keráwáqá kenamáárîq íma kémayaae. ániibo aarawaamá mayánéta kéomma minná keráwáqá íma iyúwááwata kémayaae.

¹⁴ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáréré. ketoq-nóínítí naammá kémayeq waabá-káyúkátí yaákaqa keráwáqá ayáqtááq-nunamumma kéte. miráipoaq keráwáqá áraimma anómma táí-meyamma mayánóe.

¹⁵ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukama keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáréré. keráwáqá únópínábi paá-marabaqa uréire kéeq móra-naqa awíqma keráwáqtí iyápó-annama káurakaae. miráimanibo keráwáqá wemmá uyátá-maqma táí-aapi mamá kákaae. min-nákómá keráwáqtí iyápó-annama aúkuraipoaqa wemmá keráwáqá mamá iramá káiq-kaiq inírábí-wí-náqá káurakaamma miráuma keráwákáá kéoe.

¹⁶ keráwáqá túramma karoparáitaq káqo-yuma aammá yiráátine kéo-kayukama atéráaro. keráwáqá árain-aimma timá akoqnáá kéomanibo íkewaraae. keráwáqá maará téq kéyiraate. miraráá umá móra-nakoma aokaq-nákóní áwîqa yéna yanaané

téna akoqnáá íma immá ‘paátataaqiye’ kétémanibo móra-nakoma áwáárara kai-qtátááqá aokaq-náúpáqtábá téna yanaan-áímmá timá akoqnáá ínna-nakoma kanaaráq tiníq íno. ¹⁷ keráwáqá aíbôqnaaboq umá túamma karopágurai-kayukae. nói-qtataaraq uyátá-maqma anómma wáiyó? aokaq-náúpáké áwáárara kai-qtátáákóaq anó-monoq-naupaqa áwáárara kai-qtátááqá mamá aokariq immá minná uyátá-maqma anónabiyo? ¹⁸ ánibo keráwáqá maará téq kényiraate. móra-nakoma Áánûqtukaq amí-yátááqá amí-yáárégóní áwîqa yamá yanaané téna akoqnáá ínna paátataare. miráimanibo amí-yátááqá amí-yááréráq wáinanama téna áwîqa yamá yanaa akoqnáá ínna-waigoma kanaaráq tínaiq íno. ¹⁹ keráwáqá túgaroqa mááe. nói-qtataaraq anómma wáiyó? Áánûqtukaq amí-yátááráq uyátá-maqma anómma wái amí-yááréráq aokaq-náúpáq wái-taaregoaq uyátá-maqma minná anónabiyo? ²⁰ miráitana móra-nakoma Áánûqtukaq amí-yááréyábá yanaa áwîqa yamá akoqnáá éna áraíne ténama wemá yaarerákáráq máqte-qtataaqa wái-qtataakaraq wenáama mamá akoqnáá kéiyé. ²¹ ánibo móra-nakoma aokaq-nákóní áwîqa yanaa yamá áraíne téna akoqnáá énama anó-monoq-nakaraq aanábómá Áánûqtutabagaraq wenáama timá akoqnáá kéiyé. ²² ánibo móra-nakoma Áánûqtuni márûpare téna áwîqa yátuwena yanaané téna árain-aimma timá akoqnáá immá minná Áánûqtuni abíqtátágáráq min-náqá abíqtátáráqô máinakokaraq wenáama timá akoqnáá kéiyé. keráwáqá túyánámmá kéite paátataare te-qtátáákómá minná

akoqnaá-yataaqiye.

²³ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáraré. máqte-qtataaqa yópikén-ááwáqá tiyáákabike yaímma móra-aukapaqa Áánûqtukaq kámemanibo keráwáqá anón-amaan-aimma máqtepaq yukáama miráuma uyátá-maqma anómma anó-kayukarakaraq pááqya-kayukarakaraq arupú-aain-aikaraq kaayoné-áikáráq itáíq-itaiq umá arummá amí-áikáráq ikéwaraae. maamin-ámáán-áímmá íma yuwaínópoaq máqten-amaan-aimma paá waráinoe. ²⁴ keráwáqá túramma karoparáitaq káqo-yuma aammá yiráátineq kéoe. keráwáqá waatimmá nawíkaiyaba ítíkaitaq aáwapike kugétama kéyuwaamanibo pógoma keráwáqtí aáwapi uréire immá íkaonaae.” téna waéqma itaí-áípi tiráíye.

²⁵ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq keráwáqá atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkáé. keráwáqá nommá naí-náwígónábi aáwaqa ikánai-taapekomma amegaa-áuráq tete oníkáá umá íráqôniq kéowata kétimonaamanibo keráwáqtí tirunóbáqá ááíqa í-yátáákáráq aúyababa umá mayaí-yátááqá keráwápímmá ógikaiye. ²⁶ keráwáqá Péрати-wayukao, keráwáqá túramma karoparái-kayukae. áqnaábaq-yataaqa keráwáqtí tirunóbákémá miráuma nommá naí-náwíbíkékáá umá araatámma tete íyana amegaa-áúgógáráqá íráqôniq íno.

²⁷ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkámá mááe. keráwáqá miráuma pukáa-kayukati aúge-mararaakaa uráí-

kayukamoe. amegaa-áúráqá íráqôniq umá wáipoata waayúkama aónainobo arunóbáqá pukáa-kayukati iyáátákaraq kabiramá táwîgoniq i-qtátááqá ógikaiye. ²⁸ keráwákáráqá mórai q urááe. waayúkama keráwáqtí amegaa-túráq káoneta keráwáqá arupú-wayukawaq máawaa kétémanibo keráwáqtí tirunóbáqá kaaqaari-tí-ááímmá waéna ámáan-aimma aratí-ááímmá ógikaiye.

yirááti-wayukama táí-meyamma mayánóqtaba Ítuma tiráíye.

²⁹ keráwáqá ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq Péрати-wayukagaraq atéráaro! keráwáqá kaayaq-tóyáúkáráq-wáyúkámá mááe. Áánûqtuni amuné-wáyúkámá naayóbáq pukáa-kayukayaba íráqô-mararaamma tarôq kéumayikeqa arupú-wayukati-mararaakaq íráqôniq umá wíráatima kéumayikaae. ³⁰ ániibo keráwáqá maará kété. 'ketáámá naayóbáqá tináábútááma máqe uráá-kanaaraqo máqe uráunarakaa kanaaráq ketáámá íma yíwáqnaa onatataá amuné-wáyúkámá yíkamma puínéta oné.' téq ³¹ min-áímmô kétéma minná keráwáqá keráwáqtí táaimma abarokáq umá kétéma keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma utái-ánnábiké-káyúkámóe. ³² kanaaráq keráwáqtí tináábútááti yáaimma áaimma átáma paá miráuma ánataaro. ³³ keráwáqá irakabayaakáráq irakabayaakóní áráakaware. Áánûqtuma ítama yainéna Tááqtaani-marupaq iramá káíq-kaiq in-áúkápáq yawááq umátikaniye. náaraq umáwaq péqmare kóiyana ítama yainái-yátáákómá íma yáqtoraniyo? ímiye. keráwáqá íma péqmareq kóinoe.

³⁴ miráinaq keráwáqá ítáaro. kemá Áánûqtuni amuné-wáyúkágáráq aamá ítaraa-kayukagaraq yirááti-wayukagaraq timáyíkáánata keráwáqtôpaq winóe. yeqtí aúkápikema yaímma-wayukama keráwáqá yíkamiyata kúpuiyaq yaímma-wayukama kaapaq-yátáq yíkamma kéiyikeq yaímma-wayukama keráwáqtí yirááti-naupaqa tebûqa yimínóe. ánibo mirágêq yemmá móra-marukake waqmá káqo-marupaq iyuwánóe. ³⁵ miráinana arupú-wayukama maa-márábí márariyata yíkamma pukáiya-kayukati anónnáma máqtemma minná keráwápi wániye. owé. arupú-naqa Éboma pukáikake yéqéna Tékaráiyama Berekáiyani áanikomma anó-monoq-naupaqa Áánûqtukaq amí-yáárégáráq waayúkama máirakaraq aúkáapi ikákaane. aúkáapi ikámówana pukáimma mi-wágóní anónnáma keráwápi aráápama wániye. ³⁶ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqtemma mi-wágóní anónnáma maannáma íbêqo máa-kayukama táí-meyamma mayánóe.

Ítuma Yérútáárebaq ibiqá yakáiyé.

³⁷ keráwáqá Yérútáárebaq-wayukao. keráwáqá Áánûqtuni amuné-wáyúkámá yíkamma kébuyeq keráwáqtôpaq Áánûqtuma mayaí-wáyúkámá timáyíkái-kayukama óqtatanapo kéyikamoe. netuqyaa-kánáamá keráwáqá mamá kokórigoma áráákawaqa aáyanobataa áikuinikaa umá áikutikanaae téq túnnamanibo keráwáqá minnáyaba íma kétikaiye. ³⁸ keráwáqá ítáaro. íbêqa keráwáqtí márûqa yuwéq paábaq kóiyana paá-maruqa wániye. ³⁹ owé. kemá maará téq keráwáqá kétima-timune. keráwáqá

ókaraq kemmá ítimoneq anaaékaqa maará tínoe. ‘maan-náqá uyátárai-nakoni áwîkaq i-náqá Áánûqtuo, wemmá íráqôniq umákaao. téq tínoe. mi táoqa ókaraq kemmá timónanoe.’ téna Ítuma tiráiyé.

24

“anó-monoq-namma táíq íniye” téna Ítuma tiráiyé.

¹ Ítuma anó-monoq-naupake yuwéna kóitata wení iyápó-annama wenôpaq irááe. yemá Ítumma yaímma anó-monoq-namma aráátineta uráámanibo ² Ítuma yauwéqma timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá maami-máqté-qtátááqá aónaraao? kemá áraimma keráwáqá kétima-timune. yemá káqomma móra-oqtamma íma yuwaíyana maan-óqtákóní ámûraaqa káqon-oqtamma wániye. namuro-wáyúkámá maamin-óqtámmá máqtepaq yubámma paábaq yuwánóe.” téna Ítuma tiráiyé.

netuqyaan-úmmáá-yátááqá pááq ínîqtaba Ítuma tiráiyé.

³ Órîbêti-anuraq máitata wení iyápó-annama yenamáa Ítunopaq iréta tirááe: “emá keqtáá timá-timiyo. mín-óqtámmá paábaq yubámma yuwánô-kanaama nói-kanaararaq mi-qtátááqá pááq ínîyô? nóin-awaameraq áqnáabaqa pááq ínataa ketáa káonetaa emá yauwéqma kéguminana maa-márámá ánatanena kéiyé tenúnatabiyo?” téta wení iyápó-annama tirááe.

⁴ Ítuma yauwéqma yemmá timá-yimena tiráiyé: “keráwáqá atéráaro. móra-nakoma keráwáqá kaaqaari-áímmá timá-timena makatínéna íniye.

⁵ netuqyaa-káyúkámá iréta ketíwîkaq iréta maará

tínoe. ‘kemá Metáiyama yauwéqma yiwirai-náqúne’ kététa aarawaamá kaaqaari-áímmá timá-yimeta yemmá makatínoe. ⁶ ániibo keráwáqá ááiqa éta aamá karaíyamma itéq ááiqa kéiyaq uwáá-aimma itánóe. keráwáqá atéráaro! minnáiyabama íma iyánáaqa oro. mirá-qtátááqá pááq ínimanibo aqtó-kánáámá íma wániye. ⁷ móra-anna-wayukama káqon-anna-wayukama ááiqa umáyikanoe. miráiyata móra-kinini waayúkama móra-kinini waayúkate ááiqa ínóe. yaímma-aukapaqa waayúkama anómma yáayaba kéiyata anómma márúma yorániye. ⁸ mi-maqté-qtátáákómá miráuma aaragómá iyápó marakánéna itana áqnáabaq aíqa iníkáá íniye.

⁹ mi-kánáaráqá keráwáqá tíq í-yátááqá timéta ummaa-yátááqá timéta tíkamma utánóe. miráiyata ketíwîqa keráwápi wáipoata máqtemma aarawaamá ítama táíq umátikainoe. minná ketíwîqa keráwápi wáipoata mirá-inoe. ¹⁰ ániibo mi-kánáaráqá netuqyaa-káyúkámá itáíq-itaiq umá arummá amí-yátááqá yuwéta yíbâqawaamma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maréta yegaráqá namuroîq umáyiketa ítama táíq umáyikanoe. ¹¹ ániibo kaaqaari-ámúné-wáyúkámá netuqyaa pááq uréta taígani-kayukama makatínoe. ¹² táí-aaikoma anómma pááq kénata taíbaq-wayukama kaayoné-yátááqá yuqmá ánatanoe. ¹³ miráimanibo móra-nakoma akoqnáá umá máqena aqtó-kánáaráq kekáq aúyánámmá iténa kémainana wemmá Áánûqtuma yauwéqma awirániye. ¹⁴ máqte-marabaqa Áánûqtuma yabíkai-qtataakoni aúgemma átê-wataama abarokáq timáeta wéyáwé umátuwaiyata máqten-anna-wayukama kéitaiyana mi táoqa aqtó-kánáámá pááq íniye.

anómma táí-yataaqa pááq íniye.

¹⁵ ániibo anómma táíq í-yátááqá aokaq-márúkáq itó-urainaq aónainomma naayóbáqá Áánûqtuni amuné-náqá Táánioma tirái-qtataaqa áraimma pááq íniye. náawabi maamin-áímmá yorauténama wemá aúyánámmá ítama arutaíno. ¹⁶ maami-kánááráqá aarawaamá Yúríabaq máraiya-kayukama péqmareta anubaq kóoro. ¹⁷ ániibo móra-nakoma márûkaq yaúbama máqe-ina-waigoma óqa íma wení naaúpaq uyábékena táítawaa-yataaqa mayaíno. ¹⁸ ániibo móra-nakoma yópáq máqe-ina-nakoma íma yauwéqma uténa wení kúberai-unamma mayaíno. ¹⁹ mi-kánááráqá yímûkaraq-noinimma iyápóma náámma kéyime-noinikaraq tirunô. ²⁰ keráwáqá mi-kánááráqá nunamummá téqa yaugi-kánáárábi Tabaatiráqá táaqa kaínaq íma pékinoe. ²¹ mi-kánááráqá uyátá-maqma anómma ummaa-yátááqá pááq íniye. naayóbáqá aúge-marama pááq-uraikaqa yéqéna íbêkaraq mirán-úmmáá-yátááqá íma pááq uráine. ániibo anaaékakaraqa mirán-úmmáá-yátááqá móragaraq íma wániye. ²² Áánûqtuma mi-kánáámá íma mamá awaararîq ínatama máqtemma aarawaamá aúyokinoe. miráimanibo Áánûqtuma aarawaamá awaaméqá umáyíkárenaboana aúyánámmá ítaraiye. miráitana Áánûqtuma maami-kánáámá mamá awaararîq kéiyé.

²³ mi-kánááráqá móra-nakoma téna “aónaaro. Metáiyama yauwéqma tiwirai-náqá maa maíye. merapaq maíye” tínaqa keráwáqá min-áímmá íma ítáaro. ²⁴ ániibo yaímma kaaqaari-Métáiyágáráq kaagaari-ámúné-wáyúkámá itó éta anón-awaameq-yataaqa tarôq éta ókon-okomma mayaímá mayánóe.

yemá mirá étama Áánûqtuma yiwíkai-kayukama wenôpake makatéta paábaq waqmá tiyuwánoe. ²⁵ itáaro. maaminnáma pááq ínîqtaba keráwáqá timá tímikaune.

²⁶ miráinata yemá téta “aónaaro. Metáiyama waayúka íma máa-kaqmaapaq máíye.” tíyaqa keráwáqá min-áúkápáqá íoro. ánibo yemá téta “aónaaro. wemá maabáq aúpáq máíye.” tíyaqa yeqtáama íma itáaro. ²⁷ aabayákáq aabayuraa yoqména yáútínikaa umá páátákáá kemá Waayúkagon Áráaqa kumónúne.

²⁸ pukáa-kayukati arááq-yuma wáipaqa akikígómá ya áíkuiniye.

anaaékaq Waayúkagoni Áráaqa Ítuma kumíniye.

²⁹ mi-kánáágóní ummaa-yátááqá ánataginana páátákáá aabaúgoma mamá kumayuqá káurainana wíyomma wíyokoma íma kamá kétagainana aabayákákémá yaímma wiyóqá yaráqmena kumínatama tébakaq aabayákáqá wáiya-qtataakoma yaráqma pípéban umáginoe. ³⁰ mi-kánáaráqá Waayúkagon Áráakoni awaaméqá aabayákáq pááq kéinana maa-márábín-ánná-wáyúkámá yáaqa kégainata ibiqá kéyareta waayúkagoni Áráaqa Áánûqtunopake konnákóní ámûraaq kéguminata aónainomma akoqnáágaraq tágama-yataakaraq kumíniye. ³¹ ánibo weróq-anabike anókaq yúgayaiyana anómma áama anó-kaapaukaa kétinata wení kaqtó-wayukama Áánûqtunopake timáyikainata wetábá awaaméqá umáyíkaraina-wayukama mamá áíkuinoe. ánibo yemá máqte-maragoni aqtóbáké yiwiránóe.

yaamá minnâ kanaamá aónama yainai-yáé.

³² keráwáqá píki arakaráq-yaráq aónaaro. amagómá anommá wáitana aúgen-anama kéyaitaq keráwáqá káonaae íbêqa íráqôn-abayaqa téna aaqá kánéna kéiyé. ³³ miráaraa umá anaaékaqa máqte-qtataaqa pááq ínimma keráwáqá mikáq aónainoe. áaimma átama Waayúkagoni Áráaqa kumínî-kanaagoma waaqókáq wáiyé. ³⁴ keráwáqá kemá árimma kétima-timune. maamin-ánnámá íma pukáiyana maami-máqté-qtátááqá pááq íniye. ³⁵ aabaya-márúkáráq maragáráqá ánatanimanibo ketáama íma ánataniye.” téna Ítuma tiráiyé.

móra-nakoma nóin-aabauwabi kanaamá íma kéitaiye.

³⁶ Ítuma óq-aimma tiráiyé: “móra-nakoma mi-kánááyábámá íma kéitaiye. Áánûqtuni márûpake kaqtó-wayukagaraqa Áánûqtuni áanikogaraq íma kéitaae. aboámá Áánûqtu wenamáa minnáyabama kéitaiye. ³⁷ naayóbáqá Nóaani kanaaráqá táí-aaimma tarôq uráamma mórai q umá mirán-ááímmá Waayúkagon Áráaqa yauwéqma kumínî-kanaaraqa tarôq ínoe. ³⁸ naayóbáqá anó-nomma íautaikaqa yemá anón-aawaqa néta aíbôq-nomma néta aaramá mayéta aaraukárîq í-wátáámá téta miráuqte kéuyowana Nóaama wení únópí-káárébí uyábékaiye. ³⁹ yemá minnáyaba yúyánámmá íma itéta paá miráuma máawana anó-nomma auténa máqtemma aarawaamá yawááq-umatukaiye. Waayúkagon-Araaqa yauwéqma kumínî-kanaaraqa mirá-inoe. ⁴⁰ mi-kánáaráqá kaayaq-nákámá yópí máqe-iyá-nakoratama Áánûqtuma móra-naqa awiréna móra-naqa ayuwániye. ⁴¹ mórai q

umá kaayaq-íníkorátá yammá anémáiyapikema Áánûqtuma móra-inimma káwirena móra-inimma mikáq ayuwániye. ⁴² miráinaq keráwáqá atéráaro! keráwáqtí anómma uyátárai-naqa kumínî-kanaama íma kéitaae. ⁴³ keráwáqá maamináyaba túyánámmá itáaro. naakóní aanábó-nákómá itáinama moyánáqá nói-kanaararabi yíné ínanama wemá íma aúma wainímanibo wemá paá itó-uma máena wení naakáqá yabíqtuwena mániye. ⁴⁴ Waayúkagoni Áráaqa móra-kanaaraq íma kumíniye tíya-kanaaraq kumíniye. miráinaq keráwákáráq yokaa oro.

tái-mayai-nakaraq íráqô-mayai-nakoratai waéqma itái-áímmá

⁴⁵ móra-mayai-nakoma íráqón-auyanamma wáitana wení mayáiráqá yabíqma kárutaitanaboana anókawaa-nakoma min-nákóqtábá wení yaímma mayáwáyúkágáráq yabíkéna wení kanaaráq aáwaqa yimíkáae tíniye. ⁴⁶ anaaékaqa wení anón-nakoma yauwéqma iréna min-náqá aónáinama naayóbáqô timá ámikainaiqo énama kanaaráq mi-máyáínákómá amuqá ôriq umá maráiniye. ⁴⁷ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. mi-máyáínákómmá wení anón-nakoma téna “emá ketí máqte-qtataakaq anómma yabíqma mááo.” téna timákaniye. ⁴⁸ miráimanibo mi-tái-máyáínákómá wení áyaqnobaqa téna ‘ketí anón-nakoma páátákáa yauweréna íyiniye.’ kétena ⁴⁹ wení móra-mayai-wayukama áaimma átáma kényikamena anón-aawaqa kénena aíbôq-nomma naa-káyúkátê aíbôq-nomma kénena neginaagí kéena ⁵⁰ mi-máyáínákómá wení anón-nakoma yíniye téna aúyánámmá íma itáina-kanaaraq yíniye. ⁵¹ miráitana mi-máyáínákóní anón-

naqa iréna min-nákómmá mamá táíq umá kátuwena mamá kaayaq-yóyáúkáráq-wáyúkátê táí-meyamma mayániye. miráitana wemá min-áúkápáqá máena wááqa yéna áwayamma akégúnaniye.” téna Ítuma tiráiyé.

25

tiyááka-noinaaruti waéqma itai-áímmá

¹ Ítuma óqa waéqma itai-áímmá tiráiyé: “maami-kánááráqá Áánûqtuma yabíkái-qtataakoma kumína-kanaama miráuma tiyáákaa-noinaaruraa uráiyé. móra-naqa íbêqa aaramá máyái-nakoma yínéna miráitata min-nóináárúmá yeqtí-ómmá kúraqme uréta aapaké min-náqá ko awíqme yínéta urááe. ² ániibo móra-tiyaapaq-noinaaruma aíbôqnaaboq owata móra-tiyaapaq-noinaaruma áá itéta yúyánámmá íráqôniq umá ítaraae. ³ aíbôqnaaboq o-nóináárúmá ómmá kúrarai-yataaqa mamé yemánibo matawé-nokaraq íma maméta irááe. ⁴ miráimanibo yúyánámmô itáa-noinaaruma yemá yeqtí áráamubima matawé-nokaraq aqtíma matoréta irááe. ⁵ minnámo aaramá máyái-naqa paátákáámá íma itana máqte-noinaaruti yúrakoma yúgábaaq itata yúmá wagurááe.

⁶ nokáán-aukaama móra-nakoma ááyama tiráiyé. ‘aaramô mayái-náqá áqa iyé. ániibo keráwáqá aapaké ko awíqmera yero.’ téna tiráiyé. ⁷ min-nóináárúmá máqtepaq itó-ureta yeqtí ómmá mamá yokaa urááe. ⁸ ániibo yemá aíbôqnaaboq o-nóináárúmá aa ítaraa-noinaaruma tímá yímikaae. ‘keráwáqá matawé-nomma yaímma tíméro. ketáái ókómá putíkinena kéiyé’. téta tirááe. ⁹ ániibo

aa ítaraa-noinaaruma yauwéqma timá yímikaae. ‘ímiye. maami-mátáwé-nókómá keqtaágáráq keráwákáráqá íma umaatátikaniqtaae. keráwáqá kanaaráq títúwaapaq uréra meyanîq oro.’ téta tirááe. ¹⁰ ánibo min-nóináárúmá títúwaapake meyanîq ínéta kóuraawana aaramô máyái-naqa iráiyee. miráitata yokaa umáreta máqeo-noinaaruma min-nákógáráq anón-aawaqo yokaa umáráa-naupaq uyábékuraae. miráowana oqtagómá aúyakuraiye.

¹¹ anaaékaqa tébakaq-noinaaruma iréta tirááe. ‘uyátárai-nako, uyátárai-nako, emá keqtaá oqtamá ítikaa.’ téta tirááe. ¹² miráitana uyátárai-nakoma tiráiyee. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. kemá keráwáqá ítimonaraune.’ téna tiráiyee. ¹³ miráinaq keráwáqá atéráaro! nói-kanaawabi nóin-aabaurarabiyo keráwáqá íma kéitaae.” téna Ítuma waéqma itái-áípi tiráiyee.

mayái-wáyúkama amuq-yáúgáráq máyáa-waigoni waéqma itái-áíné.

¹⁴ káqomma waéqma itái-áímmá Ítuma tiráiyee: “móra-nakoma óq-aukapaq ayáqtáaq-amma wínéna iníkáá kéena miráitana min-nákómá wení mayái-wáyúkámá yááyarena wení máqte-qtataaqa iyáápi makáiyee. ¹⁵ min-nákómá móra-mora-mayai-wayukati yáainaa akoqnáama aónawaaena wení móneqa yáátáa umá yímikaiye. ánibo móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) aména móra-waigomma miráuma netuqyaa-mónéqá (2,000) aména móra-waigomma miráuma netuqyaammá (1,000) aména uráiyee. miráuma yímiqtuwena wemá kóuraiye. ¹⁶ miráumatuwena kóitatama netuqyaa-mónéqô (5,000) máyái-nakoma páátákáá uréna

minnárake moneq-mayaima maténa amuq-yáú má miráuma káqomma ámûraaq netuqyaa-mónéqá (5,000) matáiyé. ¹⁷ ánibo móra-nakoma netuqyaa-mónéqô (2,000) máyái-nakoma wegáráq amuq-yáú má miráuma mi-mónékáké mayaímá maténa káqomma netuqyaa-mónéqá amuq-yáú má (2,000) ámûraaq matáiyé. ¹⁸ miráitana móra-waigoma netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-nakoma marabí maiqá mó-ukena wení anó-nakoni moneqa aúpq utamákaraiye.

¹⁹ ayáqtáá-kanaama kóitana anaaékaqa mi-máyái-nóiyápótí anó-naqa yauwéqma iráiyé. miráitana wemá naayóbáqá moneqa yímikai-kayukate watáama timá arutánéna uráiyé. ²⁰ ánibo min-nákómá moneqa miráuma netuqyaa-mónéqá (5,000) matái-nakoma iréna wení moneqa (5,000) amuq-yáúgáráq (5,000) mamé iréna tiráiyé. ‘uyátárai-nako, emá netuqyaa-mónéqá miráuma (5,000) tímikaanamiye. aónaao. íbêqa minnárake mayaímá matéq amuq-yáú má káqomma 5,000 matáune.’ téna tiráiyé. ²¹ wení anó-nakoma timá ámikaiye. ‘emá amúna-yataaqa yabíqma akoqnáá kée íráqô-mayai-naqa máane. maa pááqyaa-qtataakaraq yabíqma akoqnáá uráánaboaq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi íkáae téq kawáámá kémayamune. maabáq iyo. emá ení anó-nakote amuqá kémare iyo.’ téna tiráiyé. ²² keqnáámmá káqo-nakoma netuqyaa-mónéqá (2,000) matái-nakogaraq iréna tiráiyé. ‘uyátáráana-nako, emá naayóbáqá netuqyaa-mónéqá (2,000) tímikaanae. aónaao. íbêqa minnárake moneq-mayaima matéq amuq-yáú má káqomma 2,000 matáune.’ téna tiráiyé.

23 ániibo wení anó-nakoma tiráiyee. ‘emmá amúna-yataaqa yabíqma akoqnáá kée íraqô-mayai-naqa máane. maa pááqya-qtataakaraq yabíqma akoqnáá uráánaboaq kemá emmá anó-qtataaqtaba yabi íkáae téq kawáámá kémayamune. maabáq iyo. emá ení anó-nakote amuqá maqmé iyo.’ téna tiráiyee. 24 ániibo móra-naqa netuqyaa-mónéqá (1,000) matái-nakoma wegáráq iréna maará-tiraiye. ‘uyátaráana-nako, kemá emmá aónaraune. iragayá-náqône. káqo-nakoma yómmá yoqmáráimma ábû kaí-kánáaráqá kémayaane. ániibo káqo-nakoma móra-aukapaq-marabima ánáyumma uqmáráipikemma arammá kégutone. 25 miráitana kemmá táaqa kaitaq ení móneqa maranóbáq utamákaune. aónaao. ennámá maa waíbo mayaa.’ téna tiráiyee. 26 miráimanibo wení anó-nakoma maará téna timá ámikaiye. ‘emá táí-mayai-naqone. emá ayáátámma íguyona-naqone. áraimma tímónaraane káqo-wama yómmá yoqmáráipike aáwaqa kémayeq káqo-nakoma móra-aukapaq-marabi ánáyumma yuqmáráipike arammá kégutune. mirá kéuno?’ 27 kanaaráqíbo nôraq itaawáq ketí móneqa móneq-naupaq íma tikaraano? miráitaaq kemá yauwéqma iréq ketí mónekaraq yaímma amuq-yáúgáráqá mataúne. 28 kanaaráq íbêqa keráwáqá maami-mónéqá 1,000 yabíma maan-nákómá móneqa 10,000 makái-nakomma áméro. 29 minná máqte-kayukama matokáiya-kayukama min-ámúrááq ókaraq yimínata mayánóe. miráimanibo móra-nakoma pááqya-qtataaqo matokáina-nakomma wenôpake yabímayaniye. 30 ániibo maami-tái-máyái-náqá waqmá máápaq kumayuqnóbáq yúwáaro.

miráinata min-áúkápáqá wááqa anómma yéta yíwayamma akégúnainoe.' téna anó-nakoma tiráiyē." téna Ítuma maami waéqma itaí-áípi tiráiyē.

Waayúkagoni Áráaqa Ítuma máqten-anna-wayukama mamá yainániye.

³¹ ókaraq Ítuma tiráiyē: “anaaékaqa Waayúkagoni Áráaqa wení tágama-yataakaraq kínima máena kumínata máqtemma wení kaqtó-wayukagaraq Áánûqtunopake kumínómma mi-kánáaráqá anón-akoqnaagaraq wemá yabíkáin-abiqtataraq mániye. ³² ánibo máqten-anna-wayukama aúbáq ya áíkuinoe. wemá yaímma kaayaq-ánnáíq umáyikena miráuma tipi-típi-kawaa-nakoma tipi-típima yaímma merapaq akéna mémema maabáq akéna iníkáá íniye. ³³ wemá tipi-típi-annama áíqma ayáánurapaq yikéna méme-annama áíqma ayáánepaq yikániye. ³⁴ miráinana Waayúkagoni Áráaqa anó-kinimma máena ayáánurapaqo maíya-kayukama maará téna timá-yiminiye. ‘yero. ketibommá ákái-kayukao, keráwáqti waaroqá ketibonôpake ya máyáaro. naayóbáqá maa-máráamá aúgemma pááq kéitana ketibomá keráwáqti márûqá tarôq umá yokaa umátíkátuwena keráwáqá aúyataraine. ³⁵ naayóbáqá kemá táayaba kéunaq keráwáqá aáwaqa tímikaane. kemmá nonáá tikáitaq nommá tímikaane. kemá káqo-marupake-napoaq keráwáqá tiwíqme keráwáqti naaópaq urááne. ³⁶ kemá wáqtôma íma itokáunaq wáqtôma tímikaane. kemmá karímá tikáitaq mamá íráqôniq umátíkaraane. kemá ánná-naupaq máunaq ya timónaranne.’ ³⁷ miráinata yemá arupú-wayukama maará téta Waayúkagon-Araakomma

yauwéqma timá áminoe. ‘uyátaráana-nako, emá nói-kanaararaq ááyabama kéonataawaq aáwaqa ámikaunataabiyo?’ nói-kanaararaq nonáá ákáitataa nommá ámikaunataabiyo?’ ³⁸ minnýaba ítama aónainoe. ‘nói-kanaararaq ketáámá aónáunataama emá káqo-marupake-napoataa ketáámá awíqmetaa ketáái-naaupaqá íráunataabiyo? ánibo nói-kanaararaq ení wáqtôma íma itokáánataa ketáámá wáqtôma ámikaunataabiyo?’ ³⁹ nói-kanaararaq ketáámá emmá aónáunataama emmá karímá ákarai ánná-naupaqá máanataa ketáámá ko aónaraunataabiyo?’ téta ítama aónainoe. ⁴⁰ ánibo anó-kinima máena maara téna yemmá timá-yiminiye. ‘kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqá mórama ketinaaé wáráa-kayukabike márû mikákáá umá maína-nakomma mirá-umayikaraamma minnâ kemmá móraiq umátíkaraae.’

⁴¹ miráinana mikáké wemá téna ayáánepaq maíya-kayukama timá-yiminiye. ‘ketôpake paábaq kóoro. Áánûqtuma keráwáqá yawááq-umatukaiye. keráwáqá yuwéraq iramá aati-aatimá káiq-kaiq inírábí oro. min-írámá ketibomá Áánûqtuma Tááqtaagaraq wení kaqtó-wayukagaraq yokaa umáyíkaraine. ⁴² naayóbáqá kemá táayaba kéunaqa aáwaqa íma tímikaane. kemmá nonáá kétikaitaq máunaqa nommá íma tímikaane. ⁴³ kemá káqo-marupake-napoaq kemmá íma tiwíqme keráwáqtí naaupaqá urááne. ketí wáqtôma íma wáitaqa keráwáqá kemmá wáqtôma íma tímikaane. kemmá karímá tíkáitaq ánná-naupaq máunaq keráwáqá íma ya timónaraane.’ ⁴⁴ miráinata yegáráqá maará téta yauwéqma tínoe. ‘uyátaráana-nako, nói-kanaararaq

ketáámá emmá aónáunaataa emá áayaba éabi nonáá ákáitaawabi emá káqo-marupake-narabi emá wáqtôma íma makéyabi emmá karímá ákáitaawabi emá ánná-naupaq máanataawaq ketááma emmá íma mamá íráqôniq umá káraunataabiyo?" téta tínoe. ⁴⁵ ánibo kínima yauwéqma maará téna timá-yiminiye. 'kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwáqá móra ketinaaé wáráa-kayukabike márû mikákáá umá maína-nakomma miráuma yíkáiyaba íma yíwáqnaa ónúne tiráamma minná kemmá mórai q umátíkaraae.' ⁴⁶ miráinata min-ánná-wáyúkámá táí-meyamma ko mayánómma minná yíqa í-yátááqá watúq-watuq umá wánibo arupú-wayukama matúq-matuq umá máí-auwaraimma ummayéta aati-aatimá matúq-matuq umá mánnoe." téna Ítuma tiráiyé.

26

anó-kayukama aamá téite umá Ítumma ikámma puínéta urááe.

¹ Ítuma maami-máqtén-áímmá timá ánatatuwena mi-kánááráqá wení iyápó-annama maará téna timá yímikaiye: ² "kaayaq-kánáámá yáwínana kótámaki-aawaqa naí-kánáámá pááq íniye. maannâ kéitaae. ánibo yemá kemmá Waayúkagoni Áráaqa waayúkati iyáápi maraíyata kaapaq-yátáq tíkaminoe." téna tiráiyé.

³ mi-kánááráqá uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeobake anó-kayukagaraq mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaq áíkutaamma min-nákóní áwîqa Kááyapatie. ⁴ ánibo yemá

kaaqaari-áímmá téite umá wááyáímmá téta Ítumma aupaq yáqtoqma ikamínôn-aimma tirááe. ⁵ miraráá umá yemá tirááe: “ayúma maqma naiyan-onitaakaqa mirá-qtátáárîqa íonunataae. aarawaamá ááiq-yataaqa mamá pááq íyábae.” téta tirááe.

aaragómá átê-akuq matawemma Ítuni aqnópi atíyakaraiye.

⁶ Béqtanibaqa Tááímonima kárû-naqa wení karímá ánataguraitana wení naaúpaqa Ítuma máqe-uraiye. ⁷ ánibo móra-inikoma Ítunopaq iráimma mórama íráqôn-oqta-motorebima anó-moneq-awiqa yaan-áté-ákúq-mátáwémmá mamé iráiyé. Ítuma yaareráq máitana min-íníkomá átê-kuyumma i-mátáwémmá Ítun aqnópi atíyakaraiye. ⁸ yemá iyápó-annama miráimma aónatuweta ítama táiq urááe. miráitata yemá maará-tiraae: “nôraq itanawáq maamin-ákúq-mátáwémmá áyókima kéiyó? ⁹ maamin-áté-ákúq-mátáwémmá waayúkama kéyimetaa anó-moneqa matétaa áwáyoq-wayukama nôraq itataa íkéyimunataabiyo?” téta tirááe. ¹⁰ Ítuma yeqtáama ítarenaboana maará-tima-yimikaiye: “nôraq itaráq maan-íníkomá ítama ummaamá kéyamakaa? wemá kemmá íráqô-qtataariq umátíkaraiye. ¹¹ aati-aatimá áwáyoq-wayukama keráwáqtê mánomanibo kemá aati-aatimá keráwáqtê íma mánune. ¹² maan-íníkomá átê-akuq-matawemma ke tineq aqtítikaimma wemá miráuma kemmá uqtamátikanokaqtaba yokaa kéumatikaiye. ¹³ kemá keráwáqá áraimma kétima-timune. máqten-aukapaq-marabaqa maamin-áté-wátáámá abarokáq timáeta wéyáwé kéete

maamin-íníková má maami-qtátáárîqo íqtábá yúyánámmá itánóe.” téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaatima Ítumma mamá anó-kayukati iyáápi yimínéna timá akoqnáá uráiyé.

¹⁴ mi-kánááráqá tiyááka umá abapaké kaayaq-iyápó-ánnábíké móra-waigoni áwîqa Yúqtaati Itikáárioti wemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukayopaq uráiyé. ¹⁵ ániibo wemá maará mó tiráiyé: “keráwáqá nói-qtataaraq timínóqtabawaq kemá Ítumma awíqma keráwáqtí tiyáápimma maránúnô?” téna tiráiyé. ániibo yemá móneqa miráuma kaumo-yátámá (30) ámikaae. ¹⁶ mi-kánááráké áaimma átarena móra-kanaaraqa Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránîqtaba abáá-uraiye.

Ítuma kótámaki-aawaqa wení iyápó-annate naráiyé.

¹⁷ áqnáabaq-yupaama kótámaki-kanaaraqa yammá íma itoraí-ómákáqá iyápó-annama Ítunopaq iréta tirááe: “náakaraq mamá yokaa kéumakaanataawaq kótámaki-aawaqa nainónô?” téta tirááe. ¹⁸ ániibo Ítuma tiráiyé: “keráwáqá anó-marupaq uyábékeraq móra-nakokaqa maará-tero. ‘yirááti-nakoma téna ketí kanaamá waaqókárîq kéiyé. miráipoaq ketí iyápó-annate kótámaki-aawaqa ení-naaupaq nánáá kéune.’ tiyé téraq mó-tima-amero.” téna tiráiyé. ¹⁹ ániibo Ítuma tinîq umá iyápó-annama kótámaki-aawaqa yokaa urááe.

²⁰ ániibo énaikaqa Ítuma wení tiyááka umá kaayaq-iyápó-ánnaté aawaqa nai-yááréráq máqe-uraae. ²¹ yemá aawaqa kéneta máawana

Îtuma tiráiyee: “keráwáqá áraimma kétima-timune. keráwápiké móra-nakoma kemmá mamá namuro-wáyúkábí marániye.” téna Îtuma tiráiyee. ²² ánibo yemá netuq-yúyánámmá Ítaraae. káqowa-kaqowama wenita-wenita éta Îtumma timá ámikaae: “uyátaráana-nako, keyábiyo?” kétimma “keyábiyo?” kétimma urááe. ²³ miráimanibo Îtuma yauwéqma tiraíyee: “min-nákómá aáwaq-taapepi ayáámma keté ánékuina-naqa minná wemá kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi marániye. ²⁴ owé. minná Waayúkagoni Áráaqa ‘puíniye’ téna Áánûqtuni agamatá-kánnáágómá tiráiniq íniye. miráimanibo min-nákómá wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi marání-nakoni táí-meyamma ôriq umá wániye. wemmá anóama íraqôniq umá íma marákáraitanaḅoana kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápi maráínata tíkaminoe.” téna Îtuma tiráiyee. ²⁵ Yúqtaatima namuro-wáyúkátí iyáápi Îtumma maránín-nakoma maará-tiraiyee: “yirááti-nako, keábiyo?” titana Îtuma tiráiyee: “emá enamááriq kéténe.” téna Îtuma tiráiyee.

Îtuma iyápó-anna wení ákaq-aawaqa yímikaiye.

²⁶ yemá aáwaqa kéneta máawana Îtuma yammá maténa Áánûqtukaq “tíkáiye” timátuwena mapámma iyápó-annama yímikaiye. ánibo wemá tiráiyee: “keráwáqá mamá naaro. maaminnáma ketúmiye.” téna tiráiyee. ²⁷ ánibo móra-nawibike wááéni-nomma maténa Áánûqtukaq “tíkáiye” timátuwena kéyimena tiráiyee: “keráwáqá máqtemma maaminná naaro. ²⁸ maannáma ketí naaebóaq timá akoqnáá ínoe.

taíbaq aarawaatí kúmiqa mamá paá íkáae téq maami-nááémá aqtí énana kumíniye. ²⁹ keráwáqá kemá kétima-timune. íbêkaraqa anaaékakaraq maa-márábímmá wááéni-nomma ínanune. ketibomá Áánûqtu yabíkái-marupaqa keráwákáráq móragaraq kegárátáá nommá nanúnataae.” téna tiráiyé. ³⁰ yemá móra imá timátuweta yemá máápaq kumá yaúbareta Óríbêti-anubaq urááe.

Îtuma téna Pítaaqtaba “anaaéma umátikaniye” tiráiyé.

³¹ Îtuma wení iyápó-annamma timá yímikaiye: “keráwáqá íbêq-nokaamma kenamá tiyuwéq peréqé wínóe. miráuma Áánûqtuni watáama agamatán-áikómá téna ‘kemá tipi-típi-kawaa-naqa ikámónata tipi-típi áráakawaqa pípéban umáginoe’ mirá téna ágámátán-áikómá kétéye. ³² miráimanibo kemmá pukáanabike keqnáámmá itó-umatikainaq Kááriri-marupaq keráwáqtí áqnáabaq ónúne.” téna tiráiyé. ³³ Pítaama yauwéqma tiráiyé: “máqte-kayukama emmá ayuwéta kóíyaqa kemá emmá íayuwanune.” téna Pítaama tiráiyé. ³⁴ Îtuma Pítaamma timá ámikaiye: “kemá áraimma kétimamune. íbêq-nokaamma kokórigoma áama íma tiráínaa emá kaumobáq ketíwîqtabama íaonaraune té wakaránóne.” téna Îtuma tiráiyé. ³⁵ Pítaama Îtumma timá ámikaiye: “kekáráq tíkaminomma enáwíqa íma aúpaq yuwánune. áraimma ímiye.” téna titata máqtemma wení iyápó-annama mimórá áín áátuqma tirááe.

Îtuma Keqtêmani-yopaq nunamummá mó-tiraiye.

³⁶ mikáké Îtuma wení iyápó-annate Keqtêmanibaq urááe. mibáq wení iyápó-annama Îtuma timá yímikaiye: “keráwáqá maakáq yayááikaq maraq máiyaraq kemá mérápáq uréq nunamummá mó-teno.” téna tiráiyé. ³⁷ ánibo Îtuma Pítaakaraq Yéberini kaayaq-iyápórátágáráq yiwíqmeta urááe. Îtumma mibáq áyakoma anómma ummaa kéyaitana áúnobaqa anón-ummaa yágitana ³⁸ timá yímikaiye: “ketiyakoma anómma ummaa kéyagiye. miráuma kemá puyónúnaiq kéiyé. keráwáqá maakáq máera kawáá urááiyaro.” téna Îtuma tiráiyé. ³⁹ wemá pááqyamma abákáq uréna marabí aipaké aguréna nunamummá téna tiráiyé: “ô ketiboó, emmá akaínaama kanaaráq káápuma tíqa ínímma paábaq matuwaa. miráimanibo kemmá tíkái-qtataqa íma waraao. ímiye. emá enamááríq enaúyánámmá waraao.” téna tiráiyé.

⁴⁰ ánibo Îtuma wení iyápó-annayopaq yawwéqma iréna aónaimma yúmá wagurááe. wemá Pítaamma awáutúrena timá ámikaiye: “nôraq íyô? keráwáqá keqtábá pááqya-kanaama kanaaráq íma yabíqma máéwaniraq kéoo? ⁴¹ keráwáqá yabíqma arútárra nunamummá tero. keráwáqá makáqma aónai-yataakoma keráwápí pááq iyábámíye. áraíne. keráwáqtí aágoma keráwáqtábá kákaimanibo keráwáqtí tógoma akoqnáama íma wáitanaboana íkakaiye.” téna tiráiyé.

⁴² Îtuma yawwéqma anaaékaqa uréna móragaraq nunamummá téna tiráiyé: “ketiboó, maami-káápúgómá tú-tíqa íyábá ketôpake kanaaráq íma mamá tiyúwénana kóínaama emá enamááríq ení

áuyánámmá waraao.” téna Ítuma tiráiyé. ⁴³ ánibo keqnáámmá yauwéqma yaónaimma yúmá waguréta máqe-uraae. yúrakoma íma kanaaráq karáqma aónaawaniq urááe.

⁴⁴ ánibo Ítuma iyápó-annama iyuwéna keqnáámmá kaumobáq uréna nunamummá tiráiyé. minúnámúmmá wágáabaqo tináikáq keqnáámmá tiráiyé. ⁴⁵ anaaékaq wení iyápó-annayopaq iréna timá yímikaiye: “keráwáqá keqnáámmá waguréraq káágaa? aónaaro. kanaamá pááq-umaguraipoata kemmá Waayúkagoni Áráaqa mamá kúmiq-wayukati akoqnaábi maránóe. ⁴⁶ keráwáqá itó íyataa kóono. aónaaro. kemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránô-kayukama áqa irááe.” téna Ítuma tiráiyé.

Yúqtaatima Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápi makáiyé.

⁴⁷ Ítuma aamá kétinakaraq Yúqtaatima tiyááka umá kaayaq-ánná-wáyúkábíké wemá iráiyé. netuqyaa-káyúkámá tokóru-yakaa-puma mútúq-yamma maméta irááe. uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeo-anna-wayukati anó-kayukagaraq timáyíkáawata irááe. ⁴⁸ ánibo min-nákómá Ítumma mamá namuro-wáyúkátí iyáápimmo maránín-nakoma móra awaaméq-áímmá téna tiráine: “kemá móra-naqa ámóqnaannama minná Ítue. keráwáqá wemmá yaqtóráaro.” téna Yúqtaatima timátuvena ⁴⁹ máqtemma yagáikuyowana páátákáá Ítunopaq Yúqtaatima iréna tiráiyé: “yirááti-nako, kaayoné-yátááqá eté waíno.” téna mirá-timatuvena Ítumma ámóqnariye. ⁵⁰ Ítuma timá ámikaiye:

“ketí aanábógô, nôrabi ónáae ténaiqa páátákáá mirá uwo.” téna titata yemá waaqókáq iréta iyáámma ánékuqma Ítumma yáqtoqma akoqnáá urááe. ⁵¹ móra-naqa Ítute yagaroqtamá máqei-nakoma ayáámma yúwáitana kúmitana wení tokóru-yakaa-puma matáiyé. mú mikákáá anó-monoq-nakoni kaqtó-nakomma ikámma aáqa yakátúwáitana marabí kuturáiyé. ⁵² miráimanibo Ítuma minnáqá timá ámikaiye: “ení tokóru-yakaa-puma wení amáákaq maraao. máqte-kayukama tokóru-yakaa-punapo ááiqa íyamma káqo-kayukama tokóru-yakaa-punapo yemmá yíkamma puínoe. ⁵³ aqá kemá ketibommá ááyaanana netuqyaammá kaqtó-wayukama Áánûqtunopake tiyááka umá kaayaq-ánnámá ááiq-i-wayukama uyátá-maqmagaraq timínímma minnáyaba páátákáá íyaq ítaraano? ⁵⁴ miráimanibo kemá miráonanama Áánûqtuni agamatán-áikómá náaraq umáwaq arammá iyáníyô? Áánûqtuni watáama agamatán-áikómá maami-qtátááqá pááq íniqtaba kétiye.” téna Ítuma tiráiyé.

⁵⁵ é mi táoqa Ítuma mi-káyúkámá timá yímikaiye: “keráwáqá kemmá moyá-nákáá umá ya kéyatoreq tokóru-yakaraq mútûq-yakaraq maméraq tibá umáeraq kéyeo? máqte-kanaaraqa kemá anó-monoq-naupaq máeq aarawaamá kéyiraatunaqa miráuma kemmá íma yáqtokaamiye. ⁵⁶ miráimanibo Áánûqtuni amuné-wáyúkámá maami-máqté-qtátááqtábá Áánûqtuni agamatá-kánnáábí keqtábá agatáamma íbêqa pááq kéoe.” téna Ítuma tiráiyé. ánibo máqtemma wení iyápó-annama Ítumma

ayuwéta wéyáwé umáguraae.

yemá káánítôre-wayukati yúbáq Ítumma ítama yáíkaae.

⁵⁷ Ítumma yaqtóráa-kayukama wemmá awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-naqa Kááyapatikaq wení naaúpaq urááe. ániibo ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq mibáq áikumareta máqe-uraae. ⁵⁸ Pítaama Ítumma anaaé waqména wimánibo wemá nékaq ko máqe-uraiye. mú mikákáá anó-monoq-nakoni naakóni kurunóbáq wemá uyábékéna i-wáyúkáté máqe-urena miqtátááqô pááq immá aónanaae téna máqe-uraiye. ⁵⁹ uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq máqtemma káánítôre-wayukagaraq kaaqaari-áúbí maráiyata Ítumma ikámma puínôqtaba abáá-uraae. ⁶⁰ netuqyaa-káyúkámá iréta Ítumma kaaqaari-áúbí má-makaamanibo yemá móra ikámma puínôn-aaimma íabaa-uraae. anaaékaq kaayaq-nakórátámá iréta ⁶¹ yenákámá maará-tiraaye: “maan-nákómá maará-tiraiye. ‘kemá kanaaráq Áánûqtuni anó-monoq-namma yawítítukeq kaumo-yúpáámá kóinaq keqnáámmá kanaaráq umá ánatanune.’ téna Ítuma tiráiyé.” téna min-nákórátámá tirááye.

⁶² ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma itó-urena Ítumma timá ámikaiye: “maamin-áímmá enaúbimo máráatabama nóine kéteno?” téna tiráimanibo ⁶³ Ítuma aamá ítiraiye. ániibo mú mikákáá anó-monoq-nakoma Ítumma móragaraq timá ámikaiye: “kemá emmá Áánûqtu matúq-matuq umá mái-Aanuqtun áwîkaq ítama káonaune. emá yawwéqma

yiwiraí-náqá Metáiyama Áánûqtuni áanikowaq máanaa emá keqtaá timá-timiyo.” téna tiráiyé.
 64 Ítuma timá ámikaiye: “emá ténnama mi*** emíye. miráimanibo kemá keráwáqá kétima-timune. íbêkaraq anaaékakaraqa Waayúkağoni Áráaqa akoqnáá-Aanuqtuni amakaq máenaq keráwáqá aónainoe. ánibo wemá Áánûqtuni márûpake konnákáq máena kumíniye.” téna Ítuma yauwéqma tiráiyé. 65 mirá-timatuwaitana mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyamma ôriq umá itanabóana wenamáárîq wení wáqtôma yakáqnáákáq umátuwena tiráiyé: “Áánûqtumma áyôqa káyaiye tiráiyé. óqa káqo-kayukama íma yiwíráanatataa wení áayabama má-tinoe. ímiye. wemá Áánûqtumma áyôqa ayéna timá táîq umákáitaq keráwáqá íbêq kéitaae. 66 keráwáqá nói-tuyananaq kéitaa?” téna titata yemá tirááe: “wepímmá otaa-qtátááqá wáipoana paá puíkáae.” téta tirááe. 67 ánibo mikáké Ítuni óipi wiráátima kéwiraketa ikákaae. yaímma-wayukama Ítumma aápáaraq kéyeta 68 tirááe: “Metáiyao, amuné-áímmá keqtaá timá-timiyo. emmá náawaq kéikamiyo?” téta aábê-aimma tirááe.

Pítaama téna “Ítumma íaonaraune” tiráiyé.

69 Pítaama máápaq máqe-uraimma wemá naakóní kurugóní arunóbáq máqe-uraimma mórama mayái-ínímmá wenamakaq iréna tiráiyé: “emá egárâq Ítuma Kááriribake-nakotema máqe-uraane.” téna tiráiyé. 70 miráimanibo Pítaama máqte-kayukati yúrikaq wakaréna maará-tiraiye: “keráwáqá mamin-áímmô temmá kemá íma íturaune.” téna

tiráiye. ⁷¹ mirá-timatuwena oqtabí kumá yaúbama ko itó-uraiye. ániibo káqomma mayái-íníkomá Pítaamma aónatuwena waaqókáqô máe-kayukama maará téna timá yímikaiye: “maan-nákómá Îtuma Náátárêtibake-nakote máqe-uraine.” téna tiráiyé. ⁷² keqnaáammá Pítaama wakaréna tiráiyé: “árainurane. Áánûqtuni aúrakaqiye. kemá maan-náqá íma aónaraune.” téna tiráiyé. ⁷³ anaaékaqa pááqya-kanaama yaímma-wayukama waaqókáq itó-uma máe-kayukama Pítaamma maará téta má-tima-amikaae: “áraise. emá Kááriribake-naqone. emá aamá téna-waigoma emmá mamá abarokáq kákaiye.” téta tirááe. ⁷⁴ ániibo íbêqa Pítaama aamá akoqnaá umá téna tiráiyé: “árainurane. kaaqaari-áímmá kétenanama Áánûqtuma kemmá tíkaminiye. kemá maan-náqá íma aónaraune. árainmma ímiye.” téna timátúwáitana kokórigoma áama tiráiyé. ⁷⁵ ániibo Îtuma tiráiniq itana Pítaama yauwéqma aúyánámmá ítaraiye. Îtuma téna “kokórigoma áama íma tiráinaa keqtábá íaonaraune té kaumobáq tínóne.” téna tiráine. miráitana Pítaama máápaq yaúbarena ibiqá yakáiyé.

27

yemá Îtumma awíqmeta Pááíratikaq urááe.

¹ aaqá irákitata máqtemma uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Ítiráaeobake anó-kayukagaraq Îtumma ikámma puínéta waayaímmá tirááe. ² yemá Îtumma ánnáma atáá-umatuweta awíqmeta anó-kamaani-naqa Pááíratimma mó ámikaae.

Yúqtaatima pukuráiyé.

3 Yúqtaati wemmá mamá namuro-wáyúkátí iyáápiimmo makái-nakoma Ítumma aónaimma yemá aamá timá uyáteta anón-ummaa-yataaqa mayámikaae. miráitana Yúqtaatima aúyánámmá waéqma itáá ena móneqa kaumo-yátámá maména uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukayopaqa yauwéqma iráiyé. 4 miráitana wemá tiráiyé: “kemá kúmiq-yataariq uráune. mórama otaa-qtátááqá íma wái-naqa mamá keráwáqtí tiyáápi makáunaboana puíniye.” téna tiráiyé. ániibo yemá tirááe: “minná ketáái otaammá íma wáiyé. emá enamáa ení otaammíye.” téta tirááe. 5 ániibo Yúqtaatima mi-mónéqá anó-monoq-naupaq mó kéiyaaobotuwena máápaq wenamáárîq ánnáma amáguraiye.

6 yemá uyátá-maqma anó-monoq-wayukama mi-mónéqá matéta tirááe: “maami-mónéqá waayúkama ikámma uqtaí-méyámíye. maami-mónéqá anó-monoq-naupake-monekaraqa mórabí íma maránúnatae. keráwáqtí aúmatan-aimma mirá kétiye.” téta tirááe. 7 ániibo yemá móra-aimma téite umátuweta mi-mónéqnápó tawemá tarôq í-nákóní maramá meyánîq urááe. káqo-mapake-kayukati máátîq-máatiq-marama tarôq umáyîkaraae. 8 miráitata min-áúkápáq-márágóní áwîqa “naae-maráe.” téta áwîqa yarááwata min-áwîqá íbêqa paá wáiyé.

9 miráitana naayóbbáqá Áánûqtuma amuné-náqá Yéréamáiyani óyaukaq tiráimma áraimma pááq uráimma maará-tiraine. “yemá kaumo-tiyááká-mónéqá mataáe. yemá Ítiráaeo-wayukama awaaméqá maréta maamin-náqá meyánîq í-

méyáné tirááe. ¹⁰ ániibo maami-mónéqnapó tawemá tarôq í-nákóní maramá meyánîq urááe. miráuma uyátárai-nakoma timá tímikainiq ínóe.” téna Yéremáiyama tiráine.

Pááíratima Ítumma ítama aónaraiye.

¹¹ yemá Ítumma mamá anó-kamaani-nakoni aúbáq itó-umakaraae. ániibo wemá Ítumma maará téna ítama aónaraiye: “emá Ítiráaeo-wayukati anó-kininaq máano?” titana Ítuma tiráiyeye: “emá ténnama minná emíye.” téna tiráiyeye. ¹² Ítuma paá otaa-qtátáárîqa íurenaboana uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq yeqtí yáaraqqa Ítuma móra-aimma yauwéqma ítiraiye. ¹³ miráitana Pááíratima Ítumma timá ámikaiye: “aqá emá máqte-qtataaqtaba aamá tímákaan-aimma íyaq ítaraano?” téna tiráiyeye. ¹⁴ ániibo Ítuma Pááíratimma móra yauwéqma aamá íma timá ámitana anó-kamaani-nakoma iyánáaq uráiyeye.

Pááíratima Ítumma ikámma kaapaq-yátáq íyakanooqtaba tiráiyeye.

¹⁵ máqte-karitimaatiraq ayú maqnaí-kánááráqá anó-kamaani-nakoma móra-mora-naqa ánná-naupake ayúbakewaine. aarawaamá yenamáárîq ‘minnáqá ayuwaa’o’ tewana Pááíratima minnámo tenáqá ayúwáitana wéwaine. ¹⁶ ániibo mi-kánááráqá mórana tái-naqa áwîqa Baráábatie ánná-naupaqa máqte-uraiye. ¹⁷ aarawaamá áíkuyowana Pááíratima timá yímikaiye: “kemá náawanaq ayúwáananawaq keráwáqtôpaqa wíkáae téraq keráwáqá kéteo? kemá Baráábatinaq ayuwánú Ítumma yauwéqma tiwiráináré te-náráq ayuwánúnô?” téna ítama yimónaraiye.

18 Pááíratima ítáimma yemá áyoqa káyetaabota Ítumma íyámma umáketa aabi mayákáraae.

19 Pááíratima aamá ítama yainai-ábíqtátáráq máitana ánáakoma maará téna aamá yúwáitana iráiyé: “maamin-árúpú-nákómma móra-yataariq íumakaa. nokáámma wekáq mórama kaimmá aónatuweq anómma ítama ummaa kéyaune.” téna tiráiyé.

20 yemá anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraq aarawaamá íyaqa timá utaéta Pááíratima ááyama tíyana “Baráábatimma ánnábike káyuweta Ítumma ikámma púyoro.” téta tirááe. 21 ánibo anó-kamaani-nakoma ókaraq maará-tiraiye: “maakááyaq-nákábikémá náawanaq ayúwáananawaq keráwáqtôpaqa wíkáae kéteo?” téna ítama aónaitata yemá “Baráábatine.” tirááe. 22 Pááíratima timá yímikaiye: “miráinaqa Ítumma yauwéqma yiwirainaré ten-náqá kemá náaraq ónúno?” titata máqte-kayukama téta: “ikámma kaapaq-yátáq iyakaa.” téta tirááe. 23 ánibo Pááíratima tiráiyé: “nôraq inábiyo? wemá nóin-otaanaq kutáiyô?” titata yemá ókaraq ááyama tirááe: “kaapaq-yátáq ikámma iyakaa.” téta tirááe. 24 Pááíratima mikáq ítaraiye. wenáagoma íma kanaaráq itana anón-aaíqa ínéta urááe. miráitana máqte-kayukati yúraq nommá maténa ayáámma tete uráiyé. miráumatuwena tiráiyé: “kepímmá maan-náqá ikámma pui-ánónnámá íma wáiyé. keráwáqtí minnáe.” téna Pááíratima tiráiyé. 25 ánibo máqtemma aarawaamá yauwéqma tirááe: “mi-wágóni anónnáma keqtáábí yéna ketáái iyápóbi yíniye.” téta tirááe. 26 miráitana Pááíratima Baráábatimma ayúwáitana yeqtôpaq

uráiyē. ániḃo wemá Ítumma teḃûqa ámiqtuwēna ááiq-i-wayukama ikámma kaapaq-yátáq íyakaigaae tena iyáápi yímikaiye.

ááiq-i-wayukama Ítumma akáyáámmá timákaraae.

²⁷ anó-kamaani-nakoni ááiq-i-wayukama Ítumma awíqmeta kámááni-naupaḃ utéta min-ánná-ááiq-i-wáyúkámá máqtemma Ítun-amakaḃ yaikútaae. ²⁸ ániḃo yemá wení unáákáqtôma ayútuketa mórama karogaron-únákáqtómá umáketa “anó-kinine” teta awaaméqá umákaraae. ²⁹ kínini náápaakaraq kámokaa umá mórama áwáábiq-annarake atoyumá kámoqa tarôḃ umátuweta aqnókáq kúberakaraae. ániḃo kínini náápaakaraq yataraa umá yemá móra-yatama ayáánurapaḃ-ayaapi yorákaraae. ániḃo yemá Ítun-amakaḃ yiraayutaúmmá ayéta akáyáámmá timáketa tirááe: “Ítiráaeo-wayukati kínio wení mái-auwaraimma ayáqtáákaḃ maíno.” teta aati-aatimá kíniqtaba téwaon-aimma tirááe. ³⁰ ániḃo yemá wiráátima kéwiraketa mi-tátámá yabíteta aqnókáq ikákaae. ³¹ ááiq-i-wayukama akáyáámmá timá kátuweta minnámo umákáan-unakaqtoma káyutuweta wení unáákáqtôma ayúqtúwáamma mamá umákaraae. mikáké kaapaq-yátáq ikámma aráápaneta awíqme kóuraae.

yemá Ítumma ikámma kaapaq-yátáq arááparaae.

³² yemá kéweta aapaqá aónaamma mórama Tairínibake-naqa áwîqa Tááímonimma aónaraae. ániḃo min-nákóqtábá Ítuni kaapaq-yámá mayaíkáae teta wakúyakaraae. ³³ yemá móra-marukaḃ iráamma mi-márúkóní áwîqa Íbaru-aipimma

Kórákóta-anue. min-áwíkóní áaimma mirá-uraiye. aqnón-ayaata-marupare ³⁴ aíqa íma íkáae tétaboata yemá wááéni-nomma ikaa-q-yátáákáráq awígíyoq umaráa-nomma Ítumma naíkáae téta ámíkaamanibo Ítuma namá aónawaaena íma naráíye.

³⁵ ánibo yemá Ítumma kaapaq-yátáq níri amá íyakatuweta Ítuni unáákáqtôraq aábemma yamá náawabi uyátainna-waigoma mayániye tirááe. ³⁶ ánibo yemá mi-márúkáq máeta Ítumma yabíqtuweta máqe-uraae. ³⁷ naayóbáqá Ítuni aqnókáqá aamá ítama káyaineta tiráan-aimma agatáamma yemá maará téta agatááe: “maannáma Ítue Ítiráaeo-wayukati kíníe.” téta agatááe. ³⁸ Ítuni amakaqá kaayaqá ááiq-nakaraq moyá-nákáráq níri amá íyikarae. mórama Ítuni ayáánurapaq íyaketa mórama ayáánepaq íyaketa urááe.

³⁹ ánibo aarawaamá aakaqá kótayata kéeta timá yawááq-umaketa yemá yiqnótáq yumátuweta tirááe: ⁴⁰ “emá anó-monoq-namma yawítítuke kaumo-yúpáámá keqnáámmá umá ánatainaqopo enamááríq íbêqa emmá áwáqnaa uwo. emá Áánûqtuni áanikomo máema kanaaráq kaapaq-yátáké yuwé marabí kumuwo.” téta tirááe. ⁴¹ uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq ámáan-aimma yirááti-wayukagaraq anó-kayukagaraq aábê-aimma téta maará-tiraae: ⁴² “wemá káqo-kayukama yíwáqnaa éwaimanibo wemá wenamááríq íma kanaaráq áwáqnaa kéíye.” wemá íyaq Ítiráaeo-wayukati kíníyabiyo? kanaaráq wemá kaapaq-yaráké yuwéna marabí kumínataa ketáá itéqtaa tirummá ámeno. ⁴³ wemá Áánûqtukaq arummá

kámena tiráiyē: “kemá Áánûqtumma áanikomune.” tiráibo kanaaráq Áánûqtumma akaínanama áwáqnaa íno.” téta tirááe. ⁴⁴ kaayaq-nákámá ááiq-nakaraq moyá-nákáráq wení kaapaq-yágóní amakaq íyikaa-nakorata yenákágáráq mórai q umá Ítumma timá yawááq-umakaraaye.

Ítuma pukáiyē.

⁴⁵ aabaúgómá aáwaqa naí-kánáá itana máqte-marabaqa aaqá ékurena wáitana aabaúgómá kaumotá uráiyē. ⁴⁶ ánibo aabaúgómá kaumotá ínēna kéitana Ítuma anókaq ááyama wááqa yená tiráiyē: “eri, eri, aréma taabaakataáni?” téna Íbaru-aipi mirá-tiraimma minná maará-tiraiye: “ketí Áánûqtuo, ketí Áánûqtuo, nôraq itaawáq kemmá tiyuwáánô?” téna tiráiyē. ⁴⁷ miráimanibo yaímma-wayukama waaqókáq itó-uma máe-kayukama yemá min-áímmô timmá ítátuweta tirááe: “maan-nákómá Iráiyamma kááyaiye.” téta tirááe. ⁴⁸ ánibo mi-káyúkábiké móra-nakoma páátákáá aináámmá yáákátēna ikaaq-wááéní-nópi yamá atímma óqtátábi apirátuwēna Ítuqtaba naíkáae téna ámikaiye. ⁴⁹ miráimanibo yaímma-wayukama tirááe: “awé uráiyata aónatuwetaao. Áánûqtuni amuné-náqá Iráiyama pukáipike ya áwáqnaa íní íyabiyo?” téta tirááe. ⁵⁰ Ítuma anókaq ááyama keqnáámmá wááqa yumátuwēna arun-íyápómá yúwáitana kóitana pukáiyē.

⁵¹ é mi táoqa anó-tabaraabegoma anó-monoq naupaq ikáqnûqtuwēna wáqeimma yakáqma yanaapáq-áqtóbáké napaq-áqtóbáq kukéna mamá kaayaq-áqtóíq uráiyē. mirá kéitana márûma

kéyitana anón-oqtamma kíqtígítana ⁵² máátíq-máatikoma yawákitana taíbaq Áánûqtuni waayúkama naayóbáqá pukuráa-kayukama yeqtí yúgaraq itó-uraae. ⁵³ yemá máátíq-máatipakemma yuwéta anaaékaqa Ítuma pukáipike itó-uma kóitata yemá aokaq-márúqá Yérútáárebaq anó-marukaq úyówata netuqyaa-káyúkámá pukáa-kayukama yimónaraae.

⁵⁴ ááiq-i-wayukati kawáá-nákáráq ááiq-i-wayukama mikáq máeta Ítumma kawáá umátuweta máqeo-kayukama márûma yimmá aónéta máqte-qtataaqa pááq-imma káoneta yáaqtaba kéeta yemá maará-tiraae: “áraine. maan-náqá Áánûqtuni áanikoma maéwaine.” téta tirááe. ⁵⁵ taíbaq aaramá mikáq máqeo-noinimma Ítumma anaaé waqméta Kááririmaruqa yuwéta ya áwáqnaa ínéta irááe. yemá minóínímmá nékaka itó-uma máeta karáqtuwe máqeuraae. ⁵⁶ mi-nóínítí aúkápíke móra-inimma Máriaa Máátarinie. mórama minnâ Máriaama Yêmitiyaa Yótêbiti yinóae. ániibo mórama kaayaq-iyápórátátí yinóama Yéberimma áanikoratae.

yemá Ítuni arááq-auma mamá óqtakoni muríanóbáq makááe.

⁵⁷ énaikaq mórama netuqyaa-mónéqá makáinaqa Aarimatéabake iráimma wení áwîqa Yótêbima iráiyee. wegáráqá Ítuni iyápó-annama máqe-uraine. ⁵⁸ wemá Ítuni arááq-auma mayáníqtaba Pááíratikaq ya itaraiye. miráitana Pááíratima ááiq-i-wayukayaba titana Ítuni arááq-auma Yótêbimma ámikaae. ⁵⁹ ániibo Yótêbima Ítuni arááq-auma maténa wayámmá aúge-tabaraaberake múqmúma útúyakatuwena ⁶⁰ Ítuni

arááq-auma maména óqtama wení mayái-wáyúkátê wenamáárrîq wetáábá aúgemma kubáumakai-maipei mó uqtamáakarena anón-oqtamma waéqma ótaq aúyaqmarena kóuraiye. ⁶¹ Máriíaa Máátarinigaraq káqo-Mariaagaraq yenákámá maraq máeta muriámmá wáin-aukapaq yóíqqa umátuweta máqeuuraaye.

ááiq-i-wayukama máátiq-máatikaq yabituwe máqeuuraae.

⁶² aabáyaama Tabaatiráq yokaa í-yátááqá ánatagitata uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq Péraati-wayukagaraq Pááíratinopaq koma áikuteta ⁶³ maará-tiraae: “anó-nako, Ítuma kaaqaari-nákómá paámô máenama maará-tiraine. ‘kaumo-kánáámá ánataginaq pukáánabike yauwéqma itó-onune.’ téna tiráimma paá taákaq wáiqtaae. ⁶⁴ miráinaa emá ááiq-i-wayukama timá yíminata mi-máátiq-máátikóní ótaqa yabíkáiyana kaumo-kánáámá yáwíno. miráinata wení iyápó-annama kanaaráq íureta arááq-auma moyámmá matéta máqte-kayukama timá-yimeta ‘Ítuma pukáipike itó-uma kóuraiye.’ téta kaaqaari-áímmá timá-yimiyabae. áníbo anaaékaq kaaqaari-áíkómá áqnáabaq kaaqaari-áímmá uyátaiyabae.” téta tirááe. ⁶⁵ Pááíratima timá yímikaiye: “keráwáqá yaímma kawáá ínó-kayukama yíwíkeraq mi-múríámmá ko aúyaqma akoqnáá umá keráwáqá teníq umáráaro.” téna tiráiyae. ⁶⁶ miráitata yemá uréta mi-múríákóní ótaqa anón-oqtanapo káwéqa yamá akoqnáá umáreta awaaméqá umáketa yaímma ááiq-i-wayukama kawáá umáyíkaraae.

28

Îtuma yauwéqma itó-uraiye.

¹ Tabaatimá ánatagitana Tótaagoni áqnáabaq-kanaabimma Máriaa Máátarinigaraq káqo-Mariaa yenáká má muriákóní ótaq aónayeta irááye.

² páátákáá é mikáq anó-maruma yokáiyé. uyátárai-nakoni kaqtó-nakoma Áánûqtunopake kukéna anón-oqtamma kunaukáqma waéqmarena ámûraaq máqe-uraiye. ³ óíkoma tágama konnákómá tágainikaa umá tágaitana wení wáqtôgoma wayámmá karáiyé. ⁴ yemá ááiq-i-wayukama áaqa ikatéta anómma iyánáaq umá aqteqte umáreta waayúkama pukáa-kayukaraa umáguraae.

⁵ mi-káqtó-nákómá kaayaq-íníká má maará timá yímikaiye: “kenákámá ikatîq íokao. Îtumma ikámma kaapaq-yátáq aráápamaretaa-nakoqtaba ya abáá kéoyaq kemá káonaune. ⁶ wemá maapímmá íma máibo wemá itó-umaguraiye. miráuma wemá naayóbáqá tiráiniq uráiyé. Îtuma waguré máqe-uraimarukaqa kenákámá iréka ya aónatuweka ⁷ páátákáá uréka wení iyápó-annama Îtuqtaba pukáipike itó-umaguraiye téka mó-tima-yimekao. ‘ítáákao. Îtuma Kááririri-marupaq áqnáabaq kéwipoaq keráwáqá min-áúkápáq wemmá aónainoe!’ timá-timuna-aimma taákaq máráákao.” téna kaqtó-nakoma tiráiyé. ⁸ ániibo min-íníkorátá ikatîq kéesamanibo anómma yimuqá maqméta páátákáá máátíq-máatipakemma yuwéta Îtuni iyápó-annama timá-yimineta uyaaté kóuraaye.

⁹ aapaqá Îtuma páátákáá abarokáq uréna yimónatuwena tiráiyé: “kaayoné-yátááqá kenákáté waíno.” téna tiráiyé. ániibo min-íníkorátá Îtuni

amakaq uréta aítaukaq yáqtoketa wenáwîqa múte yaútaaye. ¹⁰ Ítuma min-íníkórátámá timá-yimena tiráiyē: “kenákámá ikatîqa íokao. kenákámá uréka tîbâqawaayuma mó-tima-yimiyata Kááriribaq oro. yemá mibáq kemmá timónanoe.” téna Ítuma tiráiyē.

ááiq-i-wayukati yáama

¹¹ kaayaq-íníkámá aapaq kéoyaqtaba yaímma ááiq-i-wayukama máátîq-máatikaq yabîqtuwe máqeo-kayukama anó-marupaq uréta máqte-qtataaqo pááq-itaba anó-monoq-wayukama mó-tima-yimikaae. ¹² ánibo anó-monoq-wayukama anó-kayukate áíkuteta móra-aimma timá ítaraae. minnâ yemá móneqa nétuqyaa ááiq-i-wayukama keyimeta ¹³ tirááē: “keráwáqá maará-tero. ‘wení iyápó-annama nokáa iréta arááq-auma moyámmá tútáá waguráunayaba maméta kóuraae.’ tero. ¹⁴ anó-kamaani-nakoma maamin-áímmô itáinataama kanaaraq ketáá yaímma-aimma timá yiménataa keráwáqá aamá íma mayánóē.” téta uyátá-maqma anó-monoq-wayukagaraq anó-kayukagaraqa tirááē. ¹⁵ miráitata ááiq-i-wayukama mi-mónéqá maméta minnámo teníq urááē. ítáaro. min-áíkómá máqtemma Íbaru-aukapaq wéyáwé itata ítaraapoata íbêkaraqa mimórá-áímmá paá kéte.

Ítuma wení iyápó-anna-wayukati yúrikaq iráiyē.

¹⁶ yemá tiyááka umá móra-iyapo-annama Kááririanuraq uréta Ítuma “mibáq oro.” téna tiráin-anuraq urááē. ¹⁷ yemá Ítumma aónatuweta Ítuni áwîqa múte yaútaamanibo yaímma-iyapo-annama kaayaq-yúyánámmá ítaraae. ¹⁸ ánibo Ítuma waaqókáq iréna watáama timá-yimena tiráiyē: “Áánûqtuma

kemmá máqte-naapaamma wení márûpakaraq
maa-márábíkáráq tímikaiye. ¹⁹ miráinaq keráwáqá
uréraq máqten-anna-wayukama ko mamá ketí iyápó-
annaiq umáyíkáaro. ánibo ketiboní áwîkakaraq
áanikoma ketí tíwîkakaraq Áánûqtuni Aokaq-Áágóní
áwîkakaraq nommá péqyikaaro. ²⁰ keráwáqá
naayóbáqá máqte-qtataaqtaba timá tímikaunaiq umá
kéitera q wáráaro. kemá keráwáqtê máqte-tupaama
máaraanana maa-kánáágóní aqtóráq wíniye.” téna
Îtuma wení iyápó-annama timá yímikaiye.

áugen-anona-anon-aimma
Genesis 12-22 and The New Testament in the Usarufa
Language of Papua New Guinea
Nupela Testamen na sampela hap Buk Stat long
tokples Usarufa

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Usarufa

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

0cfeeb85-a1ae-5e2f-a3f0-4c221d1d6c84